

**Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií**

Katedra oboru Občanský sektor

Role družstev v sociální ekonomice

Komparativní analýza situace
ve Francii a v České republice

Diplomová práce

Bc. Eva Drábková

Praha 2006

**Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií**

Katedra oboru Občanský sektor

Role družstev v sociální ekonomice

Komparativní analýza situace
ve Francii a v České republice

Diplomová práce

Vypracovala:

Bc. Eva Drábková

Vedoucí diplomové práce:

Ing. Marie Dohnalová, CSc.

Praha 2006

Prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a s použitím literatury uvedené v seznamu literatury.“

Souhlas:

„Souhlasím s tím, že tato diplomová práce může být zveřejněna v elektronické knihovně FHS UK a může být využita i jako studijní text.“

V Praze dne 10. května 2006

.....

Podpis

Poděkování:

„Děkuji ing. Marii Dohnalové za cenné rady a čas, který mi věnovala při konzultacích mé diplomové práce. Speciální poděkování patří Melánii Alitru za ochotu, s kterou mne provedla některými úskalími francouzského sektoru sociální ekonomiky, a zároveň jí také děkuji za zapůjčení materiálů z jejího soukromého fondu. Za poskytnutí rozhovoru děkuji PhDr. Ing. Petře Francové z Nadace rozvoje občanské společnosti, PhDr. Jaroslavě Šťastné z Open Society Fund Praha, Mgr. Jiřímu Svobodovi z Družstevní asociace ČR a Ing. Karlu Rychtářovi z odboru výrobních družstev invalidů Svazu českých a moravských výrobních družstev.“

ABSTRAKT	6
KLÍČOVÁ SLOVA	6
ÚVOD	7
ROZHOVORY	10
1. SOCIÁLNÍ EKONOMIKA	21
1.1. VYMEZENÍ POJMU	21
1.1.1. SOCIÁLNÍ EKONOMIKA V EU	25
1.1.2. SOCIÁLNÍ EKONOMIKA VE FRANCII.....	30
1.1.2.1. SOCIÁLNÍ PODNIKY	32
1.1.3. SOCIÁLNÍ EKONOMIKA V ČR.....	42
1.1.3.1. SOCIÁLNÍ PODNIKY	46
2. VÝVOJ SOCIÁLNÍ EKONOMIKY SE ZAMĚŘENÍM NA DRUŽSTVA	49
2.1. VÝVOJ VE FRANCII	49
2.1.1. OBDOBÍ PO VELKÉ FRANCOUZSKÉ REVOLUCI.....	49
2.1.2. DRUHÁ POLOVINA 19. STOLETÍ (1850-1900).....	51
2.1.3. PRVNÍ POLOVINA 20. STOLETÍ (1901-1945).....	52
2.1.4. POVÁLEČNÉ OBDOBÍ (1945 – 1970).....	52
2.1.5. OD SEDMDESÁTÝCH LET 20. STOLETÍ PO SOUČASNOST	53
2.2. VÝVOJ V ČR	55
2.2.1. OBDOBÍ OD KONCE 18. STOLETÍ DO ROKU 1918	55
2.2.2. OBDOBÍ 1. REPUBLIKY AŽ ROK 1945	56
2.2.3. OBDOBÍ LET 1945 – 1989 A SOUČASNOST.....	57
2.3. SHRUTÍ.....	58
3. DRUŽSTVA	59
3.1. SITUACE VE FRANCII	62
3.1.1. MOŽNOSTI FINANCOVÁNÍ DRUŽSTEV VE FRANCII.....	63
3.1.2. LEGISLATIVA VE FRANCII.....	66
3.2. SITUACE V ČR	68
3.2.1. MOŽNOSTI FINANCOVÁNÍ DRUŽSTEV V ČR.....	70
3.2.2. LEGISLATIVA V ČR.....	77
3.3. SHRUTÍ A SROVNÁNÍ.....	79
4. ZÁVĚR	82
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ	84

SLOVNÍK DŮLEŽITÝCH JMEN A POJMŮ	88
O AUTORCE.....	90
REJSTRÍK	91
SEZNAM TABULEK A OBRÁZKŮ	90
PŘÍLOHY	3

ABSTRAKT

Cílem diplomové práce je seznámení s pojmem a konceptem sociální ekonomiky, s vývojem a situací organizací sociální ekonomiky ve Francii a u nás. Práce představuje sektor sociální ekonomiky ve Francii a v České republice, jeho strukturu, historii, finanční zdroje a legislativní rámec, a to se zaměřením na družstva – jeden ze čtyř pilířů sociální ekonomiky. Pomocí komparace sektorů v obou zemích vysvětluje současný stav a snaží se nalézt nové výzvy a inspiraci pro proces prosazování konceptu sociální ekonomiky a sociálních družstev v České republice. Na základě analýzy odpovídá na otázku, jaká je role družstev sociální ekonomce.

KLÍČOVÁ SLOVA

- Sociální ekonomika
- Sociální podnik
- Družstvo
- Sociální družstvo
- Družstevní společnost kolektivního zájmu - SCIC
- Financování
- Legislativa

ÚVOD

Sociální ekonomika je v České republice poměrně nový pojem. Koncept sociální ekonomiky měl v různých zemích Evropské unie rozdílný vývoj. Kolébkou sociální ekonomiky je Francie, kde je sociální ekonomika již rozvinutý proces. U nás se koncept sociální ekonomiky začíná vytvářet, proto jsem se ve své práci zaměřila právě na srovnání této oblasti problematiky ve Francii a České republice.

Sociální ekonomika odpovídá na otázku, zda lze podnikat také s ohledem na sociální cíle a obecnou prospěšnost. Ano, existuje několik způsobů, jak spolupracovat, vzájemně se podporovat při obtížích a problémech, vydělávat peníze a nezapomínat na solidaritnost. Mezi organizace takového typu patří „sociální družstva“, sdružení, nadace a mutuelles¹. Tyto organizace spojují princip ekonomické udržitelnosti, demokracie a solidaritnosti. Jsou jedinou současnou alternativou kapitalismu. „Jejich budoucnost je otázkou řízení, otázkou peněz, ale především otázkou pocitu občanské sounáležitosti, zodpovědnosti, vůle vybudovat humánnější společnost.“ (Demoustier, 2001: 13)

Vznik sociální ekonomiky je úzce spjat s otázkou sociální exkluze a je odpovědí na krizi sociálního státu. Iniciativy v rámci sociální ekonomiky přicházely se specifickými a často lokálními řešeními, která se v rámci veřejné ani tržní sféry neobjevovala. Díky inovacím, jichž byly nositeli, byly později uznány politiky a zapracovány do ekonomických a sociálních systémů v rámci národních politik států Evropské unie. „Vznikl tak nový způsob ekonomického a sociálního začleňování v průniku politiky zaměstnanosti, vzdělávací politiky a sociální politiky.“ (Eme, 1996: 73)

Sociální ekonomika se rozvíjí a zaujímá v evropských společnostech stále důležitější úlohu. V organizacích sociální ekonomiky pracuje v Evropské unii více než 8,3 milionů lidí a každý pátý Evropan je členem některé z nich. Dnešní sociální ekonomika je rostoucím sektorem s průměrným 10% růstem ve srovnání s velkými podniky, které snižují počty zaměstnanců, nebo ve srovnání s malými a středními podniky, jejichž růst

¹ mutuelles – vzájemně prospěšné organizace / pojišťovny – více viz. kapitola 1

nepřekračuje 0,1% zejména v kategorii malých podniků.(Komise evropských společenství, 2001)

V současné době se začíná koncept sociální ekonomiky prosazovat také v České republice. Existují zde dvě výrazné a aktivní skupiny či platformy. První z nich je pracovní skupina sestavená z neziskových organizací pod vedením Nadace Open Society Fund Praha a Nadace rozvoje občanské společnosti. Druhým významným aktérem v procesu prosazování konceptu sociální ekonomiky jsou výrobní družstva invalidů zaštitěná Svazem českých a moravských výrobních družstev a Družstevní asociací ČR.

Historický, socio-kulturní, politický a ekonomicko-právní vývoj je v každé zemi Evropské unie odlišný. Nelze tedy převzít schéma sociální ekonomiky některé ze zemí a implantovat jej v České republice. Je však zcela jistě přínosné je zkoumat, porovnávat a případně se některými prvky nechat inspirovat. Z tohoto důvodu jsem si vybrala jako téma své diplomové práce komparaci konceptu sociální ekonomiky ve Francii a v České republice se zaměřením na družstva, která jsou jak ve Francii, tak u nás jedním z hlavních aktérů prosazování tohoto konceptu.

Cílem diplomové práce je seznámení s pojmem a konceptem sociální ekonomiky, s vývojem a situací organizací sociální ekonomiky ve Francii a u nás. Práce představuje sektor sociální ekonomiky ve Francii a v České republice, jeho strukturu, historii, finanční zdroje a legislativní rámec, a to se zaměřením na družstva – jeden ze čtyř pilířů sociální ekonomiky. Pomocí komparace sektorů v obou zemích vysvětluje současný stav a snaží se nalézt nové výzvy a inspiraci pro proces prosazování konceptu sociální ekonomiky a sociálních družstev v České republice. Na základě analýzy odpovídá na otázku, jaká je role družstev sociální ekonomie.

Jako uvedení do tématu nabízím formou rozhovorů pohled osobností, které jsou hlavními aktéry prosazování konceptu sociální ekonomiky v České republice. Jsou jimi PhDr. Ing. Petra Francová z Nadace rozvoje občanské společnosti, PhDr. Jaroslava Šťastná z Nadace Open Society Fund Praha, Mgr. Jiří Svoboda z Družstevní asociace ČR a Ing. Karel Rychtář z odboru výrobních družstev invalidů Svazu českých a moravských výrobních družstev.

V první kapitole je vymezen pojem sociální ekonomiky. V této kapitole jsou také uvedeny koncepty sociální ekonomiky a organizace, které do nich spadají v Evropské unii, Francii a České republice. Všímám si také sociálních podniků zaměřených na podporované zaměstnávání ve Francii a u nás. V druhé kapitole nastiňuji hlavní historické události, které ovlivnily vývoj francouzského a českého sektoru sociální ekonomiky a především družstevnictví. Třetí kapitola je již zaměřena pouze na družstva a přibližuje současný stav družstevnictví, jeho finanční zdroje a právní rámec ve Francii a České republice. Dále obsahuje komparaci situace v těchto dvou zemích a analýzu návrhu sociálních družstev do obchodního zákoníku v ČR a francouzského zákona o *SCIC (Société Coopérative d'Intérêt Collectif – Družstevní společnost kolektivního zájmu)*. V závěru jsou shrnuty výsledky komparativní analýzy a možné návrhy a výzvy pro další proces prosazování konceptu sociální ekonomiky v České republice.

Při své práci jsem využívala informací z původních pramenů ve francouzském jazyce. Velmi cenným zdrojem se mi stala knihovna CEFRES (*Centre Français de Recherche en Sciences Sociales*) se svým fondem odborné literatury a periodik a samozřejmě také internet. Poznatky o družstevním sektoru v České republice jsem čerpala převážně z pramenů dostupných v knihovně Družstevní asociace ČR a z dokumentů vydaných Svazem českých a moravských výrobních družstev. Použila jsem metodu komparativní analýzy, studium cizojazyčných textů, dokumentů a zákonů a nestrukturovaný rozhovor.

ROZHOVORY S OSOBNOSTMI, KTERÉ PROSAZUJÍ KONCEPT SOCIÁLNÍ EKONOMIKY V ČESKÉ REPUBLICE

V České republice v současnosti působí dvě platformy, které se snaží prosadit koncept sociální ekonomiky. Tato úvodní kapitola nabízí pohled na sociální ekonomiku zástupkyň a zástupců těchto dvou aktérů. Jsou jimi:

- za platformu neziskových organizací

PhDr. Ing. Petra Francová z Nadace rozvoje občanské společnosti (NROS)

PhDr. Jaroslava Šťastná z Nadace Open Society Fund Praha

- za družstevní sektor

Mgr. Jiří Svoboda z Družstevní asociace ČR

Ing. Karel Rychtář z odboru výrobních družstev invalidů Svazu českých a moravských výrobních družstev (SČMVD)

Těmto osobnostem jsem kladla následující otázky:

1. Kdy a kde jste se poprvé setkal/a se sociální ekonomikou a proč jste se rozhodli tento koncept prosazovat?
2. Co zahrnujete do sociální ekonomiky – jaké subjekty?
3. Jaký postup volíte pro prosazení konceptu – s kým spolupracujete (spolupracujete s nestátními neziskovými organizacemi (NNO)/družstvy)?
4. S jakými překážkami jste se setkal/a?
5. Co se má jako první změnit? Co bude, dle Vašeho názoru, 1. krok k přijetí konceptu?
6. Jaké ministerstvo by mělo převzít záštitu?
7. Jaká je podpora ze strany EU?

Výstupy, které vzešly z těchto rozhovorů, jsou shrnuty v kapitole 1.1.3. a v závěru.

1. Kdy a kde jste se poprvé setkala se sociální ekonomikou a proč jste se rozhodla tento koncept prosazovat?

Bylo to v souvislosti s první pražskou konferencí v roce 2002, ale opravdu jsem se o to začala zajímat až v souvislosti s konferencí v Krakově v roce 2004. Seznámila jsem se s konceptem sociální ekonomiky a s příklady z praxe, přečetla jsem si k tomu různou literaturu a zjistila jsem, že to má zdravý a racionální základ a podle mne i velkou budoucnost.

2. Co zahrnujete do sociální ekonomiky – jaké subjekty?

Družstva, část neziskových organizací (o.p.s., o.s., účelová zařízení církví, nadace), samozaměstnavatele (osoby samostatně výdělečně činné), malé a střední podniky, kampeličky, alternativní a etické banky, které bohužel u nás nejsou. Myslím, že sem nepatří příspěvkové organizace, měly by to být pouze soukromoprávní subjekty.

3. Jaký postup volíte pro prosazení konceptu – s kým spolupracujete (spolupracujete s NNO/družstvy)?

Vytvořili jsme pracovní skupinu NNO, ve které jsou zástupci organizací, kteří přímo sociální ekonomii dělají nebo ji chtějí prosazovat - Sue Ryder, SKOK, Fokus a Nadace OSF, NROS, Nadace Via (má program z Fondu Philip Morris na vzdělávání v této oblasti). Tato pracovní skupina se snaží prosadit koncept tak, aby v něm měly své místo i NNO.

Jednáme také s družstvy, protože v žádném případě nevnímáme sociální ekonomiku jako záležitost čistě neziskového sektoru. V poslední době jednáme s družstvy více, než na počátku, protože tehdy jsme chtěli především vybudovat pozici pro NNO. Jsme otevření spolupráci a společnému lobingu. Spolupracujeme také s ministerstvy, kde se snažíme sociální ekonomiku prosadit do operačních programů strukturálních fondů, aby jej bylo možné financovat. Podařilo se nám prosadit téma sociální ekonomiky do návrhu Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost pro období 2007-2013. Vyvolali jsme řadu schůzek nejenom s Ministerstvem práce a sociálních věcí, ale i s jinými ministerstvy. Vysvětlovali jsme jim o co se jedná. Sociální ekonomika se objevuje i v Operačním

programu Adaptabilita – to je program financovaný z Evropského sociálního fondu pro Prahu.

4. S jakými překážkami jste se setkala?

Překážkou je to, že je to těžko uchopitelný koncept. Většina lidí mu nerozumí. Není jasně vymezeno, co je sociální ekonomika. Občas je těžké tento koncept prosazovat, protože není zatím ani jednotná domluva, co tam v České republice patří. Každá země si musí vytvořit své vlastní pojetí. V reálu vlastně aktivity sociální ekonomiky probíhají, ale definice neexistuje.

5. Co se má jako první změnit? Co bude, dle Vašeho názoru, 1. krok k přijetí konceptu?

Z našeho pohledu je velmi důležité, v jaké podobě se sociální ekonomika octne v programových dokumentech. Že je to tam jako téma, to už je jisté, ale pro realizaci je důležité, aby tento koncept ministerstva dobře uchopila a dala mu ten správný prostor. Důležitá je i rovina legislativní a aby se koncept dostal do národních koncepčních a strategických dokumentů. Legislativní úpravy budou spíše až druhý krok. Nejprve se aktivity sociální ekonomiky musí začít dít v reálu. Pak na základě zkušeností upravovat legislativu. Je to přirozený trend, takže spousta NNO a nejen jich již tyto aktivity provozuje.

6. Jaké ministerstvo by mělo převzít záštitu?

Nejvíce jednáme s Ministerstvem práce a sociálních věcí, ale v úvahu připadá také Ministerstvo průmyslu a obchodu a Ministerstvo pro místní rozvoj.

7. Jaká je podpora ze strany EU?

V obecné rovině EU tento koncept podporuje, ale každý stát musí sám o tento koncept a potažmo jeho podporu ze strukturálních fondů stát. Pokud členský stát koncept přijme, má možnost včlenit jej do operačních programů a získávat finance na jeho rozvoj buď z Evropského sociálního fondu nebo Evropského regionálního a rozvojového fondu. Ale nemyslím si, že by EU vytvářela nějaký tlak na národní vlády, aby tento koncept přijaly. To je pouze v jejich kompetenci. V současnosti, kdy klesá z finančních důvodů podpora sociálního státu, je sociální ekonomika cestou, jak to řešit. Takže si myslím, že v budoucnu bude EU větším zastáncem tohoto konceptu.

PhDr. Jaroslava Šťastná – Nadace OSF Praha, manažerka programu Podpora sociální ekonomiky

1. Kdy a kde jste se poprvé setkala se sociální ekonomikou a proč jste se rozhodli tento koncept prosazovat?

Se sociální ekonomikou jsem se poprvé setkala v roce 2002 při návštěvě Skotska, kde se tento koncept uplatnil v řadě komunitních projektů. Okamžitě mi bylo jasné, že jde o perspektivní a smysluplný směr, který by měl být uplatněn i České republice.

2. Co zahrnujete do sociální ekonomiky – jaké subjekty?

Vycházím ze situace, která je známa v Evropě. Do sociální ekonomiky je zahrnována celá řada subjektů – některé jsou zde známé, některé u nás mají těžko uchopitelný obsah. Patří sem tedy neziskové organizace poskytující sociální služby a působící na komunitní úrovni, družstva, která jsou však v zahraničí chápána moderním způsobem, což u nás není známé nebo málo rozšířené. U nás jsou družstva poznamenána dobou socialismu, kdy se jejich chápání i chování vzdálilo od původní demokratické ideje. Dále různé formy vzájemně prospěšných organizací, která však u nás téměř nemají zastoupení, což je také podmíněno historickým vývojem. Dále pak různá uskupení, svazy, jak výrobní, tak spotřební, kde jde především o využití místních zdrojů, o malé místní výrobní programy, které mají místní odbytiště, kde nejde primárně o zisk, ale jde více o koncept místního udržitelného rozvoje.

Subjekty sociální ekonomiky jsou v každé zemi různé, vždy také s přihlédnutím na místní legislativu. V ČR jsou dle zákona Nadace pouze grantující subjekty, nemohou tedy provozovat takovouto činnost, oproti tomu např. ve Francii mohou provádět tzv. operační činnost, takže se mohou lépe začlenit do sociální ekonomiky.

3. Jaký postup volíte pro prosazení konceptu – s kým spolupracujete (spolupracujete s NNO/družstvy)?

Volíme strategický postup – lobování na ministerstvech, aby se téma sociální ekonomiky dostalo do dokumentů EU na plánovací období 2007-2013. Oslovili jsme Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV), Ministerstvo průmyslu a obchodu (MPO), Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR), Ministerstvo financí (MF). Takovým prvním úspěchem naší činnosti je, že se téma sociální ekonomiky dostalo do návrhu Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost pro období 2007-2013, který je v gesci MPSV.

V současnosti máme i pozitivní odezvu od MMR. Ministerstva se musí mezi sebou dohodnout o kompetencích, takže teď se neví, zda se vůbec zapojí MPO.

Spolupráce naší pracovní skupiny s družstvy je spíše neformální. Naší skupině jde především o to, aby se z konceptu sociální ekonomiky neztratily NNO. Jde nám o roli NNO, avšak v žádném případě ne na úkor družstev. Družstva vnímáme jako přirozený subjekt na poli sociální ekonomiky. Na druhou stranu víme, že družstva mají své velmi silné lobovací struktury. Vzájemně se informujeme o svých krocích.

4. S jakými překážkami jste se setkala?

Jednoznačně s naprostou neznalostí tohoto konceptu. Jako první krok jsme tedy začali s osvětou, co je to sociální ekonomika, dělali jsme rešerše, pro ministerské úředníky jsme vytvářeli dokumenty o sociální ekonomice. Snažili jsme se přemluvit úředníky, aby si to přečetli, opakovaně jsme je navštěvovali.

5. Co se má jako první změnit? Co bude, dle Vašeho názoru, 1. krok k přijetí konceptu?

V případě, že se tento koncept opravdu objeví v dokumentech na rok 2007-2013, tak to bude velké vítězství. Je to totiž dostatečně dlouhé období na to, aby se koncept začal rozvíjet z různých stránek. Důležitá je osvěta, ukázat příklady dobré praxe ze zahraničí v různých oblastech. Ukázat, jak v režimu sociálního podniku může fungovat poskytování sociálních služeb. Ukázat, co vše mohou družstva, jako forma sociálního podniku, na místní úrovni udělat. Jakou roli má tento koncept při rozvoji venkova. Cílovou skupinou této osvěty je široká veřejnost – úředníci a politici na nejrůznějších úrovních, samotné potencionální subjekty, které se v tomto režimu mohou rozvíjet a najít v něm uplatnění – NNO, družstva, i subjekty, kterých se to zdánlivě nedotýká – například banky, které by mohly poskytovat drobné úvěry – spolupracovat se subjekty, které by se rády přetransformovaly na sociální podniky.

6. Jaké ministerstvo by mělo převzít záštitu?

Ve francouzském a italském modelu má sociální ekonomiku v gesci ministerstvo, které se zabývá sociálními věcmi. Ve Velké Británii spadá sociální ekonomika pod ministerstvo hospodářství, protože sem spadá i malé a střední podnikání. Myslím, že i když si konceptu ujme MPSV, MMR nebo MPO, vždy to má relevanci. Jde spíše o to, aby se potom podpora nezužovala pouze na některý z aspektů sociální ekonomiky. Aby například

u MPSV nedošlo k podpoře pouze sociálních služeb, protože tím by se potenciál sociální ekonomiky nesmírně zúžil. Nebo aby MPO nepodporovalo pouze podnikání, ze kterého by se pomalu vytrácel sociální podtext. MMR pak pouze regionální rozvoj. Nezáleží na tom, které ministerstvo se konceptu ujme, hlavně aby zůstala zachována vyváženost všech tří aspektů – sociální cíl, ekonomická aktivita – podnikání, místní rozvoj.

7. Jaká je podpora ze strany EU?

Je to potencionální zdroj financí. V současnosti nechává na národních úrovních, jaké priority si určí. Proto jsme se velmi snažili o začlenění sociální ekonomiky do dokumentu Národního rozvojového plánu, protože, pokud by se tam neobjevila, nemohli bychom ani využít fondů EU. EU podporuje projekty sociální ekonomiky, ale musí si ji ve svých prioritách určit státní reprezentace.

Mgr. Jiří Svoboda – Družstevní asociace ČR, výkonný ředitel

1. Kdy a kde jste se poprvé setkal se sociální ekonomikou a proč jste se rozhodli tento koncept prosazovat?

Já osobně jsem s tímto pojmem přišel do styku koncem devadesátých let, po svém nástupu na SČMVD² do funkce ředitele kanceláře CECOP-EST. SČMVD patří mezi členy CECOP³, který z pohledu svých aktivit má k problematice sociální ekonomiky velmi blízko a také se jí velmi aktivně zabývá a angažuje se v ní. Práce kanceláře CECOP-EST byla s problematikou sociální ekonomiky velmi úzce spojena.

2. Co zahrnujete do sociální ekonomiky – jaké subjekty?

Ztotožňuji se s teoriemi, které hovoří o 4 pilířích sociální ekonomiky, kterými jsou: družstva, mutuačky, asociace, nadace. Je to teorie, která má základ ve francouzské koncepci, a byla výchozí při zpracování materiálů, podkladů a diskusí v rámci Pražské konference o sociální ekonomice v roce 2002. Je to koncepce, na které se shoduje většina aktérů sociální ekonomiky. Myslím si, že pilíř družstva je velmi podstatný, protože principy sociální ekonomiky jsou družstvům z jejich podstaty vlastní. A jsou ve všech zemích stejné.

3. Jaký postup volíte pro prosazení konceptu – s kým spolupracujete (spolupracujete s NNO/družstvy)?

Myslím si, že je důležité, aby spolupracovaly všechny pilíře sociální ekonomiky. Role, kterou plní jednotlivé pilíře není totožná. Ale záměr všech 4 subjektů je shodný – šíření a rozvoj sociální ekonomiky. Spolupráce je tedy nezbytná. Především v oblasti legislativy, protože má-li se koncept sociální ekonomiky legislativně správně postihnout, tak musí objímat všechny 4 pilíře.

4. S jakými překážkami jste se setkal?

Nedostatek informovanosti české společnosti, státní reprezentace, představitelů politické reprezentace. Slabá osvěta. Druhou překážkou je, že někteří političtí představitelé se na tento koncept dívají skrze prizma ideologie. Další překážkou je nejasná definice. Těžko legislativně upravovat něco, co není jasně definováno.

² Svaz českých a moravských výrobních družstev

³ *Confédération Européenne des Coopératives de Production* – Evropská konfederace výrobních družstev

5. Co se má jako první změnit? Co bude, dle Vašeho názoru, 1. krok k přijetí konceptu?

V první řadě se musí změnit myšlení společnosti, myšlení zástupců státní a politické reprezentace a jejich povědomí o sektoru sociální ekonomiky. Následně se musí měnit právní rámec, aby vůbec připouštěl vznik něčeho takového, jako je například sociální družstvo. Složitější to bude u celé sociální ekonomiky, protože se to zatím nedaří ani v Evropě.

To, že se do osvěty a jednání zapojily také neziskové organizace, je velmi pozitivní. Opět se povědomí o sociální ekonomice šíří více mezi státní administrativu.

Za velký úspěch považujeme, že se koncept sociální politiky dostal do návrhu Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost pro období 2007 – 2013, což znamená velkou podporu pro rozvoj sociální ekonomiky. Jako připomínku do tohoto Operačního programu navrhuji, aby školení o sociální ekonomice, bylo součástí povinného vzdělávání státních úředníků.

Cesta osvěty je také přes vysoké školy.

6. Jaké ministerstvo by mělo převzít záštitu?

Nejblíže tomu má z hlediska skladby státní administrativy MPSV. Také se s ním nejvíce jedná. Možná v úzké součinnosti s MMR. Tato dvě ministerstva mají k sociální ekonomice nejblíže. Okrajově pak může být jistá spolupráce s MPO.

7. Jaká je podpora ze strany EU?

Významná. EU se k tomuto konceptu hlásí, mluví o něm na mnoha konferencích, seminářích, platí projekty na jeho rozvoj. EU každý rok také organizuje konference o sociální ekonomice. Avšak oficiální definice pojmu sociální ekonomika neexistuje, proto jej nenajdeme v žádném oficiálním dokumentu EU.

Ing. Karel Rychtář – Svaz českých a moravských výrobních družstev, ředitel odboru výrobních družstev invalidů

1. Kdy a kde jste se poprvé setkal se sociální ekonomikou a proč jste se rozhodli tento koncept prosazovat?

Jako sdružení družstev v ČR jsme se po roce 1989 poměrně rychle dostali do styku se zahraničními svazy a sdruženími a získali přehled (od Izraele až po Skandinávii). Je to logické – družstevní forma je jedním z pilířů sociální ekonomiky.

Zapojili jsme se do společných projektů a začali přemýšlet o uplatnění – zpočátku, vzhledem k tradici, zejména ve vztahu ke zdravotně postiženým osobám.

2. Co zahrnujete do sociální ekonomiky – jaké subjekty?

Z pohledu „vzorce chování“ není tak důležitá právní forma či typ subjektu, ale pořadí hodnot, které uznává/vytváří/podporuje svou činností. Na druhé straně je pravda, že družstva, asociace, nadace a mutuálky jsou nejtypičtějšími představiteli. Škatulkovat NNO je těžké – řečeno názorně a zjednodušeně: NNO a subjekty sociální ekonomiky jsou dvě množiny, které mají průnik – prolínají se. Jak je tento průnik hluboký, záleží na použití definice, vymezení pojmů. Rozhodně nesouhlasím s tím, že všechny NNO jsou subjekty sociální ekonomiky a naopak (všechna družstva či nadace subjekty SE). V zásadě se shodují s názorem, že lze jasně vymezit znaky subjektu sociální ekonomiky, ale nelze je zjednodušeně vázat na právní formu.

3. Jaký postup volíte pro prosazení konceptu – s kým spolupracujete (spolupracujete s NNO/družstvy)?

Sledujeme všechna jednání, návrhy a projekty podobného zaměření. Spolupracujeme se všemi, s nimiž najdeme společnou řeč. Družstva přímo zastupujeme, tudíž máme nejbližší k podnikatelskému modelu (sociální družstvo, podnik). Realizujeme vlastní projekt v rámci CIP EQUAL. Jsme partnery v projektu HEFAISTOS – sociální ekonomie (společně s mnoha experty a organizacemi včetně VŠ). Prosazujeme maximum možného v rámci návrhů operačních programů Rozvoj lidských zdrojů a ESF na roky 2007-13, společně s NROS a dalšími zástupci NNO. Propagujeme, ukazujeme příklady a účastníme se konferencí a seminářů na toto téma, nakolik nám stačí kapacita a síly.

4. S jakými překážkami jste se setkal?

S ortodoxním oddělováním rezortního pojetí: sociální politika a služby – politika zaměstnanosti – podpora podnikání. Dalším problémem je nejasné vymezení toho, co je a není subjekt sociální ekonomiky. Je to paradox: podnikatelský subjekt respektující všechny znaky sociálního podniku nemá zakotvení v českém právu – tudíž se nemá čím „označkovat“ – na druhé straně známe neziskové organizace, které věnují 90% energie podnikání Tudy zřejmě nevede cesta ... Existují (nebo brzy vzniknou) nástroje a cesty (i zdroje financí) k podpoře propagace, osvěty, vzdělávání a poradenství ke vzniku a rozvoji sociálního podnikání (viz jednání MPSV, MPO, NNO a nás k tzv. „měkkým penězům“ z EU dne 21.4. na MPSV). Pokud však takový subjekt vznikne, není jiné cesty ke startovnímu kapitálu, investicím a rozvoji (= „tvrdým penězům“ na hmotný majetek, technologii a rozvoj v duchu Lisabonské strategie), než standardní podpora podnikání a bankovní peníze – kde kritéria posuzování jsou tvrdě podnikatelská. To je většinou nepřekonatelná bariéra.

5. Co se má jako první změnit? Co bude, dle Vašeho názoru, 1. krok k přijetí konceptu?

To základní je překročení rezortních bariér. Teprve na druhém místě je legislativní úprava, zakotvení. Nemožné nic opsat ze zahraničí, protože je to „všude jinak“ (historie, instituce, právo). Jinými slovy - pořadí je následující:

- politická vůle (pochopení smyslu, důvěra, pozitivní postoj)
- podpora spíše projektového typu (vznik příkladů)
- legislativa a institucionální podpora, vč. např. daňové

Neutrální, ale významnou roli hraje profesionalita protagonistů sociální ekonomiky – vzdělávání ke schopnosti se prosadit i tržně, konkurenčně (jedno jestli v družstvu, nadaci nebo v charitě či diakonii). Tato iniciativa bude vždycky prospěšná.

6. Jaké ministerstvo by mělo převzít záštitu?

Není to až tak důležité (viz otázka 4), ale MPSV se asi rozhodující odpovědností nezbaví. Jen je potřeba „zasypat příkop“ mezi podporou zaměstnávání a podporou podnikání.

7. Jaká je podpora ze strany EU?

Proklamativní, teoretická, politická. Problémy začínají už u terminologie. Podle všeho je to běh na dlouhou trať – nic se nedá nadiktovat ani nařídit. Zatím všechny akce (semináře, konference) skončily výzvami, proklamacemi. Nelze ale podceňovat výměnu názorů, zkušeností a příkladů. Základ problémů je všude stejný – míra a forma podpory, politicky, institucionálně a daňově.

1. SOCIÁLNÍ EKONOMIKA

1.1. VYMEZENÍ POJMU

Terminologie v této oblasti stále ještě není ustálena. Prolínají se pojmy třetí sektor, neziskový sektor, sociální ekonomika, solidární ekonomika.

Zejména v anglosaských zemích je používán termín *voluntary sector* - dobrovolnický sektor, jenž zdůrazňuje dobrovolnickou participaci v tomto sektoru. Je také možné setkat se s pojmy: *nevládní, nezávislý či občanský sektor*. Ve Francii jsou používány termíny *neziskový sektor, třetí sektor* nebo termín *sociální ekonomika*⁴. Pojem *neziskový sektor* zdůrazňuje, že jeho cílem není vytváření zisku a jeho rozdělování mezi členy či vlastníky. Termín *třetí sektor* byl do Francie přenesen z anglosaských zemí v šedesátých letech Jacquesem Delorse. Označuje skupinu organizací, které působí mezi státem a trhem. Tyto dva termíny lze považovat za ekvivalentní.

Pojďme se v následujícím odstavci podívat na to, v čem se koncept sociální ekonomiky a koncept neziskového sektoru odlišují a co je naopak spojuje.

Klíčovým kritériem konceptu *sociální ekonomiky* je služba členům nebo komunitě proti snaze hromadit zisk. Přesto nevyklučuje možnost omezeného přerozdělení zisku mezi členy, především v družstvech. Tímto charakteristickým rysem se *sociální ekonomika* odlišuje od konceptu *neziskového sektoru*.⁵ Společným rysem obou konceptů ovšem je, že veškerý zisk nebo jeho část je „socializována“, což znamená, že je znovu investována do rozvoje aktivit nebo je užita ve prospěch jiných lidí, než těch, kteří danou organizaci řídí. Společnými charakteristikami pro organizace *neziskového sektoru* a *sociální ekonomiky* je formální struktura, autonomní správa (mohou být příjemci státních subvencí, avšak nejsou přímo či nepřímo řízeny od státu), soukromý – nestátní charakter a dobrovolnost ve formě dobrovolné práce a dobrovolného členství. Také struktura zdrojů je velmi podobná. U obou typů je vícezdrojové financování z veřejných a soukromých zdrojů a samofinancování

⁴ *secteur sans but lucratif, troisième secteur, économie sociale*

⁵ při porovnání konceptu neziskového sektoru a sociální ekonomie jsem vycházela z publikace Borzaga, C., Defourny, J.: *The Emergence of Social Enterprise* (eds). Routledge, London 2001

z prodeje výrobků a služeb. Ani jeden ze zdrojů není v jednom z konceptů upřednostňován či naopak opomíjen. Společným prvkem organizací sociální ekonomiky a neziskového sektoru je také flexibilita a inovativnost.

Důležitým prvkem organizací *sociální ekonomiky* je důraz na demokratický rozhodovací proces. Všichni členové organizace – „stakeholders“ mají podíl na řízení a kontrole organizace. Tento princip vychází z pravidla typického pro družstva, které zní – „jeden člen, jeden hlas“. Zastřešujícím principem v *sociální ekonomice* je nadřazenost lidí a pracovní síly nad kapitálem a přerozdělováním zisků. Francouzský ekonom Léon Walras rozlišoval *čistou ekonomii*, jako teorii produkce sociálního blahobytu, a *sociální ekonomii*, jako studii nutných intervencí pro jeho přerozdělení (Vienney, 1994: 21).

Poprvé se téma *sociální ekonomiky* oficiálně objevilo v roce 1967 během světové výstavy v Paříži. Avšak význam tohoto pojmu nebyl ustálen pouze na jedné definici a během doby se velmi měnil. V roce 1889 je *sociální ekonomika* viděna ve zprávě Alfreda Picarda jako celek zaměstnavatelských, dělnických, státních a individuálních organizací usilujících o zlepšení životních podmínek dělníků. V roce 1900, během světové výstavy, zahrnul Charles Gide do sociální ekonomiky všechny organizace státní, zaměstnavatelské nebo individuální, které přispívají k sociálnímu pokroku. Pod vlivem Léona Walrase, obhajoval Charles Gide komplementaritu mezi tržní ekonomikou a sociální ekonomikou, která se podílí na péči o zdraví, sociální spravedlnost a vztahy mezi lidmi.

V poslední době se především ve Francii objevuje termín *solidární ekonomika*⁶. Její definici předložil Jean-Luis Laville (sociolog z CNRS - *Centre national de la recherche scientifique*). Podle této definice zahrnuje *solidární ekonomika* soubor iniciativ, do kterých se zapojují klienti a které kombinují tržní i netržní (státní subvence a dary) a nepeněžní (dobrovolnictví) zdroje (Bidet, 1998: 6). *Solidární ekonomika* má dvojí funkci: nabízet produkty a služby a vytvářet sociální vazby a vazby solidarity (Guigue, 2000: 5). Pojem *solidární ekonomika* tedy oproti pojmu *sociální ekonomika* zdůrazňuje především vytváření a posilování sociálních vazeb a vědomí solidarity a sounáležitosti. *Solidární ekonomika* je zaměřena především na řešení lokálních témat a na pomoc v rámci dané komunity.

⁶ *économie solidaire*

Solidární ekonomika se snaží překonat rozpor mezi pracovními zisky a sociálními zisky, mezi zaměstnáním a nezaměstnaností, mezi začleněním a vyčleněním a navrhuje nové využití aktivní doby s důrazem na účelnost osobního a kolektivního rozvoje oproti produkci a spotřebě (Brochier, 1996: 84). Koncept *solidární ekonomiky* je úzce spjat se sociálními podniky, které se zabývají inkluzí znevýhodněných skupin na trh práce.

Z právně–institucionálního pohledu spadají do *sociální a solidární ekonomiky* následující typy právních forem organizací:

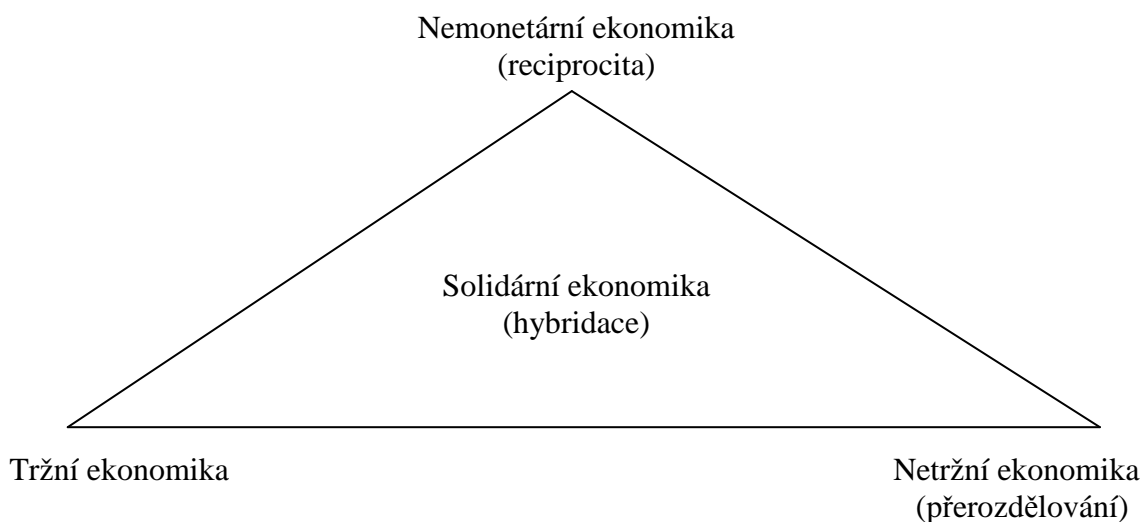
- družstva (*coopératives* - francouzsky, *co-operatives* - anglicky)
- vzájemně prospěšné organizace/pojišťovny (*mutuelles, mutual societies*)
- spolky (*associations*)
- nadace (*fondations, foundations*)

Právní formy mohou mít v různých zemích různé podoby, názvy a náplně činnosti. Tato skutečnost je dána historickým vývojem dané země, jejími sociálně-ekonomickými kořeny, vztahy a zvyklostmi.

Sociální a solidární ekonomika zahrnuje především aktivity vycházející z komunitních služeb a místních iniciativ, které mají za cíl posílit sociální kohezi a vytvořit nová pracovní místa (Lévesque, Bourque, Forgues, 1997: 274). Je odpovědí na problémy, které nese stárnutí populace a nezaměstnanost. Tyto problémy neřeší trh a sociální stát nemá kapacity na to, aby zapojil do rozhodování a řešení příjemce služeb a mobilizoval komunitní zdroje. Iniciativy solidární ekonomiky vycházejí především z občanské společnosti. Na jejich počátku objevíme podnět vzájemné výpomoci, jako například dohodu rodičů v rámci jedné čtvrti, že si budou vzájemně hlídat děti, protože v daném místě chybí školka. V návaznosti na to pak za pomoci profesionálů uživatelé definují své potřeby a služby, které jsou odpověďmi na tyto potřeby. Následují pilotní projekty takto definovaných služeb, na které je možno žádat finanční pomoc od státu, nebo jsou z části spolufinancovány klienty, kteří si částečně dle svých možností službu platí. Tak v solidární ekonomice dochází k hybridaci tržní, netržní (státní přerozdělování – granty a dotace) a nemonetární (vzájemná výpomoc, dobrovolná práce) ekonomiky.

Důležitou podmínkou pro sociální a solidární ekonomii je existence smíšené ekonomiky. Grafické ztvárnění smíšené ekonomiky uvádím na tzv. modelu Eversova trojúhelníku, který názorně zobrazuje průnik jednotlivých sektorů ekonomiky.

Obrázek č. 1 Eversův trojúhelník

Zdroj: (Demoustière, 2001: 117)

V rámci smíšené ekonomiky se můžeme setkat s následujícími typy dobrovolné ekonomické solidarity, které jsou řazeny od neformálních forem po institucionalizované formy.

Tabulka č. 1 Formy dobrovolné ekonomické solidarity

Ekonomie v rámci rodiny
Sousedská – neformální ekonomika
Místní sdružení
Sdružení poskytující služby
Mutuelles – vzájemně prospěšné organizace
Družstva

Zdroj: (Demoustière, 2001: 121)

Rozdíl mezi aktéry sociální a solidární ekonomiky spočívá spíše na modalitách demokracie (participativní, representativní) a na solidaritě (interpersonální nebo abstraktní), které určují rozsah aktivit, než na základních rozdílech v cílech. Fakticky je možné si myslet, že se demokracie a ekonomická solidarita vtělily do kontinua organizací, které mají počátek v rodinné a sousedské solidaritě, a posléze se formalizovaly do malých lokálních sdružení a na konec se rozšířily do sdružení, družstev a mutuelles celonárodního charakteru. Povinná národní solidarita (financovaná ze sociálního zabezpečení a státního rozpočtu) je pouze více institucionalizovanou a globálnější formou, zatímco mezinárodní solidarita je dnes vymáhána více osobnějším formami, jako jsou různé mezinárodní neziskové organizace nebo spravedlivý obchod – fairtrade.

Formy podniků v jednotlivých konceptech:

- Přístup neziskového sektoru upřednostňuje netržní aktivity (monetární i nemonetární), jsou to tedy především sdružení, zatímco družstva jsou vyloučena.
- Podniky solidární ekonomiky spočívají na hybridaci zdrojů a utužují mezilidské sociální vazby v malých lokálních organizacích.
- Podniky sociální ekonomiky sdružují, dle družstevního modelu, tržní a netržní aktivity s důrazem na sdílení zdrojů a ekonomickou demokracii.

1.1.1. SOCIÁLNÍ EKONOMIKA V EU

Termín sociální ekonomika se na úrovni Evropské Unie objevuje v souvislosti s problematikou zaměstnanosti v roce 1977 na summitu EU v Lucemburku. Na tomto summitu byl zmíněn přínos organizací sociální ekonomiky k zaměstnanosti na regionální úrovni. Dalším významným krokem bylo v roce 1990 definování konceptu sociální ekonomiky Evropskou komisí. V dokumentu z roku 1990 se uvádí, že organizace sociální ekonomiky jsou ekonomickými činiteli a jsou sociálně aktivní ve všech sektorech, že podmínkou pro sociální ekonomiku je existence smíšené ekonomiky a že sociální ekonomie zkoumá takové organizace, jako jsou družstva, vzájemně prospěšné organizace typu mutualité, sdružení a nadace (Materiály Krakovské konference Sociální ekonomiky, 2004).

Roku 2000 vzniká Stálá evropská konference družstev, vzájemně prospěšných organizací typu mutualité, sdružení a nadací (*CEP-CMAF - Conférence Européenne Permanente des Coopératives, Mutuelles, Associations et Fondations*), která zastřešuje všechny hlavní aktéry z řad organizací sociální ekonomiky. V definici této organizace se objevuje, že podniky sociální ekonomiky mají odlišný způsob podnikání s odlišnými specifickými rysy a se sociální odpovědností, jejich výkony se nepoměřují pouze z ekonomického hlediska, ale poměřují se přínosem v oblasti solidarity, sociální soudržnosti a teritoriálních svazků.

V roce 2001 je schválen dokument *Družstevnictví v evropském podnikání*, ve kterém je uvedeno, že evropská strategie ve prospěch zaměstnanosti se dnes výslovně odvolává na družstva a sociální ekonomii v širokém smyslu.

Význam sociální ekonomiky je ze strany Evropské Unie zdůrazňován především v těchto aspektech (OECD, 1998):

- přispívá k myšlence trvale udržitelného rozvoje (zmírňováním negativních dopadů ekonomie na sociální, ekologický a společenský rámec)
- posiluje sociální zodpovědnost firem (jak k zaměstnancům, tak k životnímu prostředí a místní komunitě)
- rozšiřuje služby veřejného zájmu (na základě aktuálních potřeb)
- je vyjádřením organizované občanské společnosti (vzniká v demokratickém systému)

Na úrovni Evropské unie probíhají již delší dobu diskuze nad definicí sociální ekonomiky a uskutečnilo se již také několik mezinárodních konferencí v Praze, v Krakově a v Lucemburku. I zde existuje vícero konceptů, což ukazuje analytická tabulka 4 hlavních definic sociální ekonomiky v EU.

Tabulka č. 2 Koncepty sociální ekonomiky na úrovni Evropské unie⁷

	FONDA	CEP-CMAF	COR- Výbor	Komise EU
--	-------	----------	------------	-----------

⁷ tabulka pokračuje na následujících stranách

Zdroj/legitimitost definice	Dokument FONDA připravili predstavitel CGSCOP, Credit Mutuel, Credit Cooperatif, IDES-ESFIN atd. Tyto organizace byly v 80. letech konzultovány při vytváření pojmu sociální ekonomiky poprvé na vládní úrovni v Evropě. Dokument byl původně napsán ve francouzštině.	To je jediná střešková organizace v Evropě, která seskupuje hlavní typy aktérů, kteří mají vztah k sociální ekonomii. Název znamená Stálá evropská konference družstev, vzájemných společností, sdružení a nadací.	Výbor regionů EU věnoval svoji pozornost definování „sociální ekonomika“ na rozdíl od Evropského parlamentu a Rady, které dosud nevydaly prohlášení v této záležitosti. To ukazuje na silný vztah mezi sociální ekonomikou a místními teritorii.	V rámci Evropské komise byl vytvořen generální direktorát pro „Podniky“ (Enterprise). Generální ředitelství zahrnuje družstva a vzájemné společnosti, zatímco asociace a nadace zůstávají pod generálním direktorátem „Zaměstnání a sociální záležitosti“.
Pojem	„Typ podnikání, které svým vlastním způsobem organizace a výroby efektivně reaguje na současná očekávání v podmínkách trvale udržitelného rozvoje a sociální odpovědnosti“.	„Nemůže být poměřována výlučně v podmínkách ekonomických výkonů, což je potřebné pro dosažení jejich cílů jako vzájemných společností, ale především musí být poměřována přínosem v oblasti solidarity, sociální soudržnosti a teritoriálními svazky. Podniky v sociální ekonomice mají odlišný způsob podnikání s odlišnými specifickými rysy a se sociální odpovědností.“	„Hybrid“ se sociálními cíli a požadavky. Forma, kterou má, se v jednotlivých zemích liší. Pojem sociální ekonomika pochází z Francie.	„Součást ekonomie činitelů, jejichž podniky jsou vytvářeny těmi a pro ty, kteří mají společné potřeby, a jsou odpovědné těm, komu mají sloužit.“
Akteři	Specifický typ podniků (jsou uvedena družstva, asociace a vzájemné společnosti, nadace však nejsou uvedeny).	„Typ podnikání“ zahrnuje organizace, jako jsou družstva, vzájemné společnosti, asociace a nadace. „Složka organizované občanské společnosti.“	„Ekonomické podniky vyrábějící výrobky a/nebo poskytující služby, ale nejsou to společnosti s ručením omezeným s podílovým kapitálem.“ „Více nebo méně družstva, vzájemné společnosti a asociace s ekonomickou činností.“	„Významní ekonomičtí aktéři (družstva, vzájemné společnosti, asociace a nadace).“
Činnost	V rámci svého realizačního teritoria (dokument nelimituje činnost na žádnou specifickou oblast).	Činnost spadá „pod Evropskou politiku (o sociálním zabezpečení zaměstnanosti, podnikání a výchově, výzkumu). Oblasti sociální ochrany, sociálních služeb, zdraví, bankovníctví a pojišťovnictví, přidružená činnost, řemeslná výroba, zemědělská produkce, bydlení, dodávky, spotřebitelské záležitosti, sousedské služby, výchova a školení a oblast kultury a činnosti ve volném čase“.	„Podniky sociální ekonomiky jsou významným partnerem pro místní úřady při budování místních rozvojových strategií a nových místních akcí pro zlepšení blahobytu. To však nezabraňuje samozřejmě aplikovat princip fair play ze strany místních úřadů nebo podniků tradičního obchodního sektoru a to, aby sociální ekonomika konkurovala v rámci realizace místních rozvojových strategií. Sociální ekonomika může vyplnit mezeru při poskytování sociálních požadavků a služeb, které neposkytují tradiční firmy na trhu nebo vláda.“	„Zdroje podnikání a pracovních míst tam, kde nejsou aktivní tradiční „na investicích založené“ podnikové struktury. Přispívá k účinné konkurenci na trzích.“

Hodnoty	<ul style="list-style-type: none"> - trvale udržitelný rozvoj - mezigenerační charakter - kolektivní dědictví - solidarita - sociální odpovědnost 	<ul style="list-style-type: none"> - dobrovolné a otevřené členství doprovázené demokratickou kontrolou ze strany členů - solidarita a odpovědnost - autonomní management a nezávislost ze strany obecních úřadů - sociální soudržnost 	<ul style="list-style-type: none"> - otevřené a transparentní řízení - demokracie a zapojení - „zvyšuje hodnotu procesu místního rozvoje a sociálního pokroku prostřednictvím budování místního sociálního kapitálu podporou vztahů důvěry a víry v komunitu - angažovanost občanů a jejich zapojení do společnosti - stimulace větší sociální koheze - znovuzapojování lidí na okraji společnosti.“ 	<ul style="list-style-type: none"> - dobrovolná účast, členství a závazek - demokratická kontrola - autonomie a nezávislost - (Nadace byly explicitně vyňaty z této charakteristiky, protože jejich hodnoty a charakteristiky jsou odlišné od ostatních tří typů.)
Cíle	<ul style="list-style-type: none"> - rovnováha teritorií a sociální soudržnost - mír a bezpečnost - aby zkušenosti, získané podniky sociální ekonomiky, sloužily pro definici standardů a zhodnocení nástrojů struktury sbližování, v záležitosti sociální odpovědnosti všech podniků, které jsou zpracovávány na evropské úrovni 	<ul style="list-style-type: none"> - využívat „nových výzev (zlepšovat nedostatek zapojení ze strany veřejných služeb, sociální integrace, trvalého rozvoje, solidarity mezi generacemi)“ - mělo by být poměřováno „solidaritou, sociální kohezí a teritoriálními svazky, /a/ ekonomickou výkonností - rozvoj pluralitní společnosti, která zajišťuje větší zapojení, více demokracie a solidarity - hraje významnou úlohu v místním rozvoji a sociální kohezí - přispívá ke stabilitě a pluralismu ekonomických trhů 	<ul style="list-style-type: none"> - zboží a služby ...dodávané „hybridem“ se sociálními cíli a požadavky - sociální ekonomika vytváří sociální podniky a novou podnikatelskou kulturu sociálního podnikatele (OECD), orientovanou hlavně na zapojení marginalizovaných skupin lidí pomocí aktivní účasti a nového přístupu: kombinace nových smíšených zdrojů (veřejnost, trh, dobrovolná práce) pro vytváření pracovních míst - sociální ekonomika může uspokojit potřeby tam, kde to nemůže učinit veřejný sektor nebo trh 	<ul style="list-style-type: none"> - uspokojování nových potřeb - vytváření pracovních míst a nových forem podnikání a zaměstnanosti - podpora solidarity a koheze - přispívání k integraci ekonomik kandidátských zemí

<p style="text-align: center;">Strategie</p>	<ul style="list-style-type: none"> - solidarita mezi teritorií, rizika a zisky - vytvoření ekonomické a sociální hodnoty, legitimnost pluralitní ekonomie - vytvoření trvalých struktur podpora pluralitních společností - financování projektů (by mělo vzít v úvahu) kreativní dynamiku - zachování nedělitelnosti rezerv u družstev a vzájemných společností umožňující sdružením vytvářet vlastní fondy a respektovat takovou progresivní akumulaci - především aplikace práva konkurovat by měla být revidována na základě konstitučního rozhodnutí Evropské rady z 6.12.2001, které legitimizuje odlišné zacházení 	<ul style="list-style-type: none"> - použití přebytků, v závislosti na sociálním cíli a/nebo přání členů, na reinvestice nebo distribuce (vytváření pracovních míst, činnost, nové podniky, refundace na investovaný kapitál, služby členům, sociálně-kulturní činnost atd.) - široký sociální základ a uskutečňování činnosti různými právními formami, přičemž ukazuje svoji konkurenceschopnost a kapacitu růst a přizpůsobovat se novým sociálním a ekonomickým výzvám - odpovídá prioritám a strategickým cílům EU: sociální soudržnost, plná zaměstnanost a boj proti chudobě, participativní demokracie, řízení podniků - vytváří velice kvalitní pracovní místa a lepší kvalitu života a nabízí strukturu přizpůsobenou novým formám podniku a práce 	<ul style="list-style-type: none"> -pomáhá místním úřadům transformovat pasivní sociální bezpečnost a zaměstnanecké výhody na aktivní sociální investici do trvalého rozvoje - spojením podnikatelského ducha se sociálním účelem je možné bojovat proti pasivní závislosti na systému sociálního zabezpečení. To může vést k vítězství, kdy budou veřejné zdroje na služby dodávány trhem a dobrovolnými zdroji -výbor regionů zdůrazňuje, že pro posílení mladých a křehkých demokracií v zemích střední a východní Evropy je nutný rozvoj silné sociální ekonomiky a organizované občanské společnosti, např. prostřednictvím partnerství. -je zde silná potřeba spolupráce a výměny mezi EU a kandidátskými zeměmi -Evropská komise by měla zřídit databázi partnerství a nejlepší praxe v sociální ekonomii, kterou by rovněž využívaly kandidátské státy a podporovat a financovat bilaterální nebo skupinovou výměnu nejlepší praxe -přenos dobré praxe především u organizací sociální ekonomiky na kandidátské země pro posílení sociální koheze, tvorby pracovních míst, řízení podniků a demokracií -zřízení osnov a výchovných programů 	<ul style="list-style-type: none"> - klíčová role při větším zapojování členů a občanů Evropy do Společnosti - řízena v souladu s principem „jeden člen, jeden hlas -flexibilní a inovativní - dobrovolná účast, členství a závazky
<p style="text-align: center;">Vztah mezi člověkem/společností a kapitálem</p>	<p>Existuje „další vztah s ohledem na tvorbu ekonomické a sociální hodnoty umístěním osoby (jednotlivce) do centra této tvorby“.</p> <p>„Sociální kontrakt spojuje členy vzájemně mezi sebou a podnik s jeho okolím, a ne podle vztahů ke kapitálu.“</p> <p>„Kapitál je ponížěn na úlohu finančního nástroje, ale neuděluje žádnou moc v rámci podniku.“</p>	<p>„Nadřazenost jednotlivce a sociálního cíle nad kapitálem.“</p> <p>„Kombinace zájmů (soukromých) zájmů členů/uživatelů a/nebo veřejných zájmů.“</p> <p>„Použití přebytků v závislosti na sociálním cíli a/nebo na přání členů, na reinvestice nebo distribuci.“</p>	<p>„Neziskově orientovaný“</p>	<p>„Primárním účelem není návratnost kapitálu.“</p>

Zdroj: Materiály Pražské konference Sociální ekonomiky, 2003.

Sociální ekonomika je předmětem stálého zájmu Evropského ekonomického a sociálního výboru (*EESC – European Economic and Social Committee*). Tento výbor navrhl sérii opatření, která budou zajišťovat podporu a rozvoj sociální ekonomiky ve všech 25 členských státech EU. Jde například o podporu výzkumu v oblasti sociální ekonomiky, prosazení podpory mikropodnikání a provázání podpory malých a středních podniků se subjekty sociální ekonomiky, včetně lepšího přístupu k mikropůjčkám.

Podpora konceptu sociální ekonomiky je tedy ze strany Evropské Unie značná, avšak žádný oficiální dokument EU explicitně neobsahuje pojem sociální ekonomika. Stále se čeká na přesné vymezení definice tohoto pojmu i konceptu.

1.1.2. SOCIÁLNÍ EKONOMIKA VE FRANCII

Až na konci roku 1981 byl pojem „sociální ekonomika“ včleněn do francouzského práva, a to dekretem z 15.12.1981. Zároveň byla také vytvořena meziministerská Delegation sociální ekonomiky (*DIES – Délégation interministérielle de l'économie sociale*). V dekretu z roku 1981 byla sociální ekonomika oficiálně definována jako soubor mutualit, družstev a sdružení. Francie byla první zemí v Evropské Unii, která uznala koncept sociální ekonomiky na národní úrovni. V roce 2000 dokonce vzniklo v kontextu ekonomických krizí a narůstající nezaměstnanosti Ministerstvo solidární ekonomiky⁸.

Sociální ekonomika je systém organizací, které vykonávají ekonomickou činnost a přijaly princip nedominance kapitálu. Přisuzují každému členu stejnou moc a statutárně omezují peněžitou odměnu a přerozdělování realizovaného zisku (Bidet, 1998: 6). Hlavním kritériem pro začlenění do sociální ekonomiky je právní statut, který zahrnuje čtyři typy:

- ***cooperatives - družstva*** - jsou velmi početná zejména v oblasti zemědělství (více než 80% francouzských zemědělců je jejich členy) (Archambault, 1996: 4). Do této složky také spadají velké družstevní banky jako například *Crédit Agricole*, *Crédit Mutuel*, *Crédit Coopératif* nebo *Banque populaire*, které byly původně založeny na principu vzájemné kolektivní pomoci, aby dokázaly odpovídat na úvěrové potřeby lidových vrstev. Nyní plní víceméně stejné funkce jako běžné banky a dominují bankovnímu sektoru ve Francii.

⁸ *Ministère de l'économie sociale*

Družstva jsou spravována Všeobecným statutem družstevnictví (*le Statut Général de la Coopération*) vydaným roku 1947 a revidovaným roku 1985. Je nutno podotknout, že družstvo ve Francii neexistuje jako právní forma. Družstva tedy mají většinou formu akciové společnosti nebo společnosti s ručením omezeným.

- *mutuelles – vzájemně prospěšné organizace/pojišťovny* - mají nejstarší původ. Navazují na středověká bratrstva a vzájemně podpůrné spolky z 19. století. Obecně lze vzájemné pojišťovny rozdělit na dva druhy. Zdravotní pojišťovny, které doplňují zdravotní pojištění nabízené systémem sociální ochrany (pokrývají polovinu francouzské populace - 25 milionů osob) (Jeantet, 1995: 13) a mimo tuto roli „zdravotního doplňku“ spravují i vlastní zdravotnická a sociální zařízení (např. denní stacionáře, lékárny, domovy důchodců apod.). Tento typ pojišťoven spadá pod Kodex vzájemnosti (*Code de la Mutualité*) vydaný roku 1945. Druhým typem jsou společnosti vzájemného připojištění, které vykonávají stejnou činnost jako běžné pojišťovací společnosti (pojištění majetku, automobilů - pokrývají 35% trhu automobilového pojištění) (Archambault, 1996: 4), avšak jsou kontrolovány svými členy podle principu „jeden člověk jeden hlas“. Tento typ se řídí zákonem o pojišťovnách. Ze strany Evropské unie je vyvíjen nátlak, aby vzájemné pojišťovny změnilly statut, nebo byly vyčleněny z rámce neziskového sektoru.

Mutuelles jsou sdružení osob (členů), jejichž zapojení je především finanční - členské příspěvky či odvody, avšak může mít i jiné formy - využití znalostí, dobrovolné práce. Primárním důvodem pro jejich vznik byla možnost společně čelit rizikům – snaha o zajištění, o jistotu.

„Mutuelles jsou nezisková sdružení, která především prostřednictvím poplatků svých členů, nabízejí těmto členům nebo jejich rodinám vzájemnou výpomoc a podporu.“ (zákon 1985)

- *associations - občanská sdružení* - představují nejpočetnější a nejrozmanitější prvek sociální ekonomiky. Ve Francii existuje přibližně 880 000 sdružení (Le monde associatif, 2005). Jsou řízena zákonem o sdruženích z 1. července 1901 a mají nejliberálnější a nejflexibilnější právní statut z celé francouzské legislativy. Pro získání právního statutu se sdružení musí registrovat na prefektuře (některá sdružení se neregistrují, avšak nemají právní statut). Je také možné získat statut sdružení s uznanou veřejnou prospěšností (ARUP - *Association reconnue d'utilité publique*), který je fiskálně

výhodnější, avšak je podřízen dlouhé administrativní proceduře. Z pohledu zákona patří ve Francii i v České republice mezi sdružení také odbory.

- *fondations - nadace* - využívají srovnatelných výhod jako sdružení. Ve Francii jsou však zastoupeny jen minimálně (existuje jich něco méně než 800), což je způsobeno dlouhotrvajícím nedůvěřivým postojem státu vůči nim. Od doby Velké francouzské revoluce je stát velmi citlivý na hromadění majetku jakoukoli institucí (především církví). Nadace se řídí zákonem z roku 1987 a 1990. Ve Francii existují tři typy nadací: prvním typem jsou nadace s uznanou veřejnou prospěšností (*Fondation reconnue d'utilité publique*). Pouze nadace s tímto statutem smějí ve svém názvu, statutech, smlouvách, dokumentech a reklamách užívat pojem „nadace - fondation“ (Loi du 23. juillet 1987, 2005). Tento typ má shodný statut s nadacemi v České republice. Druhým typem jsou operativní nadace, které nedisponují uznáním veřejné prospěšnosti (*Fondations opérationnelles*). Jedná se především o nadace s úzce zaměřenou působností (například nadace na podporu určitého muzea - Institut du Monde Arabe). V našem neziskovém sektoru lze za jejich ekvivalenty považovat nadační fondy. Posledním, třetím typem jsou podnikové nadace (*Fondations d'entreprise*). Podnikové nadace jsou relativně novou právní entitou, jejich působností a statuty se zabývá zákon ze 4. července 1990. Vznik takovéto nadace je podřízen schvalovací proceduře, na kterou dohlíží jak prefektura daného departementu, tak ministerstvo vnitra. Zdroje podnikové nadace zahrnují dary zakládajícího podniku (nejedná se o počáteční vklad), příjmy ze služeb, zisk ze základního jmění a také veřejné subvence. Podle platné legislativy však podnikové nadace nesmí přijímat dary ani dědictví, ani jim není dovoleno pořádat veřejné sbírky (Loi du 4. juillet 1990, 2005).

1.1.2.1. SOCIÁLNÍ PODNIKY

Ve Francii neexistuje právní definice sociálního podniku. Sociální podnikání je považováno za pokračování solidární nebo sociální ekonomiky, ale také za součást klasické ekonomie. Sociální podnik totiž kombinuje *realizaci ekonomických aktivit* (považovanou za vlastní ziskovému sektoru) a *sociální cíle* (které jsou odlišné od ziskového zaměření organizací, které se zabývají ekonomickými aktivitami). Pojem sociální podnik vyjadřuje změnu a rozšíření možných forem organizací sociální ekonomiky.

Základní právní rámec pro vznik a fungování těchto institucí byl vydán roku 1979 – oběžník ministerstva zdravotnictví a sociálního zabezpečení, který propagoval i CAVA (*Centre d'adaptation à la vie active* – Centrum přípravy na aktivní život) a všechna chráněná pracoviště, která jsou určena k usnadňování opětného společenského začlenění osob ohrožených sociální exkluzí (Eme, Laville, 1996: 74).

Ve zprávě z roku 1998, navrhuje OECD tuto definici sociálního podniku: “Sociální podnik je soukromou aktivitou obecného zájmu, organizovanou na základě podnikatelského konceptu, která nemá za hlavní důvod existence maximalizaci zisku, ale uspokojení určitých ekonomických a sociálních cílů, stejně jako schopnost vytvářet inovativní řešení problému exkluze a nezaměstnanosti pomocí vytváření produkce výrobků nebo služeb“ (OCDE, 1998). K této definici se francouzské sociální podniky hlásí, protože vystihuje charakter a podstatu jejich aktivit.

Mezi charakteristické prvky sociálních podniků patří, že jejich aktivity jsou organizovány dle podnikatelského konceptu a mají inovativní prvky. Zisk je reinvestován do realizace sociálních cílů v rámci aktivit podniku. Sociální podnik kombinuje ekonomickou oblast skrze své aktivity a sociální oblast skrze své cíle. Akcionáři či podílníci se demokraticky zapojují do aktivit a řízení podniku. Sociální podniky působí na trhu, musí tedy respektovat jeho pravidla a také být ekonomicky životaschopné a konkurenceschopné. Přesto, že mají vysokou míru samofinancování, jsou také příjemci dotací od státu. Hlavní aktivitou sociálních podniků je především začleňování znevýhodněných skupin.

Právní status sociálního podniku ve francouzských zákonech neexistuje, přestože za posledních pár let bylo provedeno několik změn. Poslední zákon o “*SCIC - Société Coopérative d'Intérêt Collectif*” (Družstevní společnost kolektivního zájmu) hledá způsob, jak podchytit specifika těchto nových podniků a umožnit jim růst. Nicméně pojem “sociální podnik” se stále neuvádí. Právní prostředí se jeví jako nedostatečné pro jejich uznání a nadále existuje velká rozmanitost forem těchto organizací.

Sociální podnik je spíše způsob fungování, nežli oficiální status. To vysvětluje rozličnost jeho právních forem. Ve Francii se sociální podniky věnují především aktivitám sociálního a profesního začleňování – podporovanému zaměstnávání a komunitním

službám (založeným na vzájemné sousedské výpomoci). V těchto oblastech převažují právní formy: sdružení (v nejvyšší míře), družstva a soukromé podniky (akciové společnosti a společnosti s ručením omezeným).

SCIC – Société Coopérative d'Intérêt Collectif, tedy Družstevní společnost kolektivního zájmu je novou formou podniku, která (Definice SCIC, 2005):

- umožňuje sdružit kolem stejného projektu různorodé aktéry: zaměstnance, dobrovolníky, sdružení, jednotlivce a další – všechny typy beneficentů a zainteresovaných osob
- nabízí produkty nebo služby, které odpovídají na kolektivní ekonomické a sociální potřeby na daném území
- respektuje družstevní pravidla: dělbu moci na základě principu 1 člen 1 hlas,
- má statut akciové společnosti nebo společnosti s ručením omezeným,
- se řídí myšlenkou trvalého místního rozvoje,
- představuje kolektivní zájem a charakter sociální prospěšnosti garantovaný svým zaměřením
- působí zejména v oblastech: pomoc v domácnosti, sociální začleňování pomocí ekonomických aktivit, sociální a výchovné činnosti, podpora při hledání zaměstnání, podpůrná centra pro příjemce sociálních dávek, dočasné ubytování, sociální turismus⁹
- může získávat subvence (to ji přibližuje ke sdružením)

Další část zákona o *SCIC* se zabývá možností přeměny sdružení na družstvo. Jinými slovy tento zákon vytváří spojení mezi různými statuty sociální ekonomiky. Toto je obzvláště důležité, podíváme-li se na hlavní aktéry v těchto oblastech. Hlavními aktéry jsou sdružení, ale jejich ekonomická aktivita je staví do nevýhodné situace, kterou se tento zákon snaží řešit.

SCIC musí před zahájením činnosti získat souhlas od prefekta v dané oblasti. Tento souhlas je platný po dobu pěti let s možností obnovení. První *SCIC* byla uznána 28. února 2002. V lednu 2005 oficiální věstník čítal již 24 *SCIC* na francouzském území (příloha 1). Mezi nimi bylo i mnoho bývalých sdružení, která změnila svůj status. Od roku 2001, kdy

⁹ Sociální turismus je specificky francouzské hnutí, i když několik podobných pokusů existuje i v evropských zemích se silnou socialistickou tradicí (např. v Německu). Jeho cílem je umožnění prázdninových pobytů rodinám s nízkými příjmy.

vešel v platnost zákon o *SCIC*, do roku 2004 se 15 sdružení transformovalo na družstva – 11 na *SCIC* a 4 na *SCOP* (Alet – Ringembach, 2004: 47).

Jak již bylo řečeno, sociální podniky se věnují především komunitním službám a podporovanému zaměstnávání / sociálnímu začleňování. Proč právě komunitním službám? Vychází totiž z pozorování, že i přes vysokou míru nezaměstnanosti zůstávají některé potřeby společnosti neuspokojeny. Nabídkou služeb tedy reagují na individuální nebo kolektivní potřeby v rámci komunity. Přidanou hodnotou komunitních služeb je, že tyto aktivity většinou zahrnují silný vztahový aspekt. Z čehož vyplývá, že jsou společensky a kolektivně prospěšné.

Zvláštním faktem je, že pokud se sociální podnik zabývající se komunitními službami snaží získat od veřejné správy uznání statutu “aktivity společensky nebo kolektivně prospěšné” (*activité d'utilité sociale ou collective*), je to mnohem obtížnější, nežli prokazovat “aktivity v rámci sociálního začleňování”. Pro získání statutu “aktivity společensky nebo kolektivně prospěšné” existují velmi přísná kritéria. Tento fakt vede některé organizace zabývající se komunitními službami k tomu, že ke svým aktivitám přibírají aktivity sociálního začleňování, aby mohli snadněji získat státní podporu. To je důvod, proč velké množství organizací zahrnuje oba dva hlavní aspekty aktivit sociálních podniků.

Pojďme se podívat blíže na sociální podniky věnující se podporovanému zaměstnávání, které se ve Francii vyskytují v tak hojném počtu.

Sociální podniky zabývající se podporovaným zaměstnáváním / začleňováním na trh práce

Sociální podniky zabývající se podporovaným zaměstnáváním byly ve Francii uznávány postupně během druhé poloviny 80. let 20. století.

Nyní v této oblasti působí sedm typů podniků (Alaitru, 2005):

- ***Centre d'adaptation à la vie active*** - CAVA (centrum adaptace na aktivní život)
- ***Entreprise d'insertion*** (podnik sociálního začleňování/podporovaného zaměstnávání)
- ***Association intermédiaire*** (zprostředkující sdružení)

- **Régie de quartier** (kancelář pro rozvoj v rámci čtvrti/sousedství)
- **Entreprise de travail temporaire d'insertion** (podnik pro podporované zaměstnávání na částečný úvazek)
- **Groupement d'employeurs pour l'insertion et la qualification** (společnost zaměstnavatelů pro sociální začleňování a vzdělávání)
- **Entreprise insérante** (začleňující podnik)

V následující části představím specifika jednotlivých typů. Také zmíním některá data týkající se jejich financování a počtu.

Les centres d'adaptation à la vie active (CAVA) - centra přípravy na aktivní život

CAVA jsou přímými následovníky starých „atelier de production“ (výrobních dílen) z 60. let 20. století. Jejich hlavním cílem je poskytovat práci nejvíce znevýhodněným lidem. Klienti v centrech nedostávají za práci mzdu, ale jakési kapesné. Tento způsob úhrady je umožněn povolením, které je stanoveno zákoníkem práce. V rámci centra jsou také poskytována různá školení a kurzy.

Díky svým neziskovým aktivitám jsou centra financována především veřejnými subvencemi ze systému sociální pomoci a od místních samospráv. Část financí také pochází z prodeje výrobků. Dalšími již nepeněžními zdroji jsou: dobrovolníci, kteří zajišťují provoz podniku, a místní podpůrná síť zahrnující politické zastupitele, místní správy a soukromého sektoru.

Je těžké získat přesná statistická data týkající se CAVA. Podle *Fédération nationale des Associations d'Accueil et de Réinsertion Sociale* (Národní federace sdružení pro sociální přijetí a začleňování - FNARS), existovalo v roce 1991 70 CAVA a také bylo otevřeno 17 "centres de vie" (center pro život), což jsou organizace stejného zaměření. V roce 1998 již existovalo 110 CAVA a stavěla se *Centres d'Hébergement et de Réadaptation sociale* (Centra pro pobyt a sociální readaptaci- CHRS).

Les entreprises d'insertion (EI) - podniky sociálního začleňování/podporovaného zaměstnávání

Na počátku byly tyto podniky součástí chráněných podniků pro sociální začleňování, avšak velmi rychle se integrovaly na trhu práce, a to díky nabídce přechodné práce pro znevýhodněné lidi. Sociální začleňování se v těchto podnicích děje skrze pracovní zkušenost a profesionální školení prováděná kvalifikovanými pracovníky. V případě speciálních problémů jsou navíc prováděna doplňující školení. Pracovní smlouva je podepsána sociálními podniky podporovaného zaměstnávání, které pak pracovníkovi platí mzdu ve výši minimální mzdy.

Část finančních zdrojů podniku zajišťuje prodej výrobků. Tyto podniky také získávají státní subvence na proplacení služeb v rámci sociálního začleňování a kompenzaci nízké produktivity klientů. Výše podpory je vypočítávána podle počtu pracovních míst, která jsou nabízena či získána pro znevýhodněné. Od roku 1998 činí tato suma 7 622 euro na každé místo. Také může být doplněna finanční podporou od Správy sociální pomoci. Pomáhají i dobrovolníci, kteří zajišťují provoz podniku, a podpora přichází také od místních sítí, které propojují podniky, dílny, školící organizace, university, atd.

V roce 1990 existovalo 207 podniků sociálního začleňování/podporovaného zaměstnávání. V roce 1999 jich bylo již 796 a zaměstnávaly 13 000 znevýhodněných lidí ročně. Na konci roku 2000 zaměstnávalo 861 podniků 12 440 znevýhodněných a 9 260 sociálních pracovníků, což představovalo 4 260 plných úvazků. Průměr zaměstnaných znevýhodněných lidí na podnik v roce 2000 činil 10,8 osob (Alaitru, 2005).

Podniky podporovaného zaměstnávání mají dvojitý charakter: jsou opravdovými podniky vytvářejícími trvalá pracovní místa a produkující výrobky a služby v podmínkách trhu, ale zároveň mají obecně prospěšnou funkci – začleňování, především mladých a absolventů, na trh práce a díky tomu také do struktur společnosti. (www.adai13.asso.fr, 2006)

Les associations intermédiaires (AI) - zprostředkující sdružení

Tato sdružení působí od roku 1984 a zákonně byla uznána v roce 1987. Zprostředkovávají zaměstnání lidem s velkými sociálními a ekonomickými problémy u

soukromníků, sdružení, místních samospráv nebo u firem. Tato zaměstnání jsou buď pravidelná nebo příležitostná a zpravidla nízko kvalifikovaná. Jediným zaměstnavatelem je sdružení, i když práce může být vykonávána u kohokoli. Dále nabízejí sociální poradenství a profesní školení. Od roku 1998 musela tato sdružení rozvinout nové pracovní iniciativy.

Zavedení veřejných subvencí povzbudilo nové iniciativy a zmírnění daňových a sociálních plateb snížilo pracovní náklady. Během prvního roku vzniku získala sdružení určitou státní pomoc také na samotné vybudování organizací. Tržní prostředky těchto sdružení pocházejí z práce klientů. Od roku 1999 jsou hlavními zákazníky zprostředkujících sdružení jednotlivci (50,8% z pracovních úvazků v roce 2000 oproti 26,4% v roce 1994), zatímco podíl soukromých firem markantně klesá (17,2% v roce 2000 oproti 49,5% v roce 1994), což je podmíněno konkurencí firem zabývajících se příležitostnou prací. Administrativní práci v těchto sdruženích vykonávají dobrovolníci, stejně jako část pracovníků zabývajících se přijímáním a začleňováním znevýhodněných lidí. Jejich síť se mění v závislosti na jejich aktivitách a strategii.

V roce 1987 bylo ve Francii 225 AI. V roce 1989 již 816. Od roku 1997 jejich počet klesá v závislosti na růstu konkurence.

Les régies de quartier (RQ) - kanceláře pro rozvoj v rámci čtvrti / sousedství

Cílem *Régies de quartier* je jak podporované zaměstnávání, tak komunitní služby na daném území. Nalezneme je především v problémových čtvrtích. Nabízejí místním znevýhodněným osobám příležitostné nebo pravidelné zaměstnání spojené se školeními. Zaměřují se především na dlouhodobě nezaměstnané. Podstatným prvkem je zaměření na určité konkrétní území, což je odlišuje od ostatních podobných organizací. Sociální a komunitní rozvoj území je při demokratickém řízení služeb docílen zapojením místních obyvatel.

Hlavním zdrojem financí je prodej služeb městům. Státní subvence činí 20% jejich rozpočtu a jsou určeny k pokrytí nákladů na sociální začleňování a vzdělávací aktivity. *Régies de quartier* mohou získávat subvence i od měst a sociálních organizací na podporu specifických aktivit. Přesto že dobrovolná práce obyvatel a zaměstnanců v posledních letech klesá, hraje stále podstatnou roli ve financování těchto organizací. Síť pomáhají vytvářet nové možnosti a posilovat ekonomické a sociální aktivity těchto podniků.

Jejich činnost byla zahájena roku 1980 a v roce 1989 bylo na francouzském území 20 *Regies de quartier*, v roce 1991 30 a roku 1995 90. Od roku 1997 působí 130 *Regies de quartier*, které zaměstnávají více než 6000 pracovníků měsíčně, což činí 3500 plných úvazků. Za celý rok to činí 10 000 pracovníků. (www.cnlrq.org, 2006)

Les entreprises de travail temporaire d'insertion (ETTI) - podniky pro podporované zaměstnávání na částečný úvazek

Tento typ podniků vznikl v roce 1991 s cílem integrovat znevýhodněné do firem díky smlouvám o příležitostné práci. Zaměstnanci tak těží z možnosti tréninku v rámci firmy a zároveň je ETTI sociálně provází.

Stejně jako u ostatních organizací tohoto typu má i ETTI tři zdroje financování. Prvním zdrojem jsou kontrakty s firmami. Druhým jsou státní subvence určené k hrazení sociální podpory znevýhodněných a třetím je dobrovolná práce managementu organizace.

V roce 1999 zaměstnávalo 200 ETTI 680 stálých zaměstnanců pro podptu znevýhodněných. Během roku bylo zaměstnáno 34 300 znevýhodněných (70% mužů), což představuje 4000 plných úvazků. V roce 2000 mělo 276 ETTI 900 stálých zaměstnanců, tedy nárůst o 25,5%. ETTI umožnily 49 300 lidem pracovat, což představuje 6770 plných úvazků.

Les groupements d'employeurs pour l'insertion et la qualification (GEIQ) - společnosti zaměstnavatelů pro sociální začleňování a vzdělávání

GEIQ jsou sdruženími, která vznikla jako komory zaměstnavatelů. GEIQ může být oborové i mezioborové. Znevýhodnění jsou zaměstnáni sdružením a pracují u různých zaměstnavatelů. V tomto systému se střídají školení a pracovní tréninky zaměstnanců.

Zákon nepředpokládá žádné zvláštní subvence, avšak obvykle tyto podniky získávají od státu pomoc pro kompenzaci nákladů za sociální provázení znevýhodněných. Je také poskytována pomoc pro podporu vzniku těchto organizací. Finanční prostředky také pocházejí ze služeb managementu a z jejich dobrovolné práce.

V roce 2001 sdružovala národní rada GEIQ 110 členů.

Les entreprises insérantes - začleňující podniky

Tato skupina není homogenní, jako ty předešlé, a proto je velmi složité získat o ní statistické údaje. Existují dva hlavní typy těchto podniků: podniky vytvořené nezaměstnanými lidmi, kteří se rozhodli své začlenění na trh práce vzít do vlastních rukou a podniky s dlouhodobými cíly profesního začlenění znevýhodněných občanů. Tyto iniciativy mohou mít různé formy: vytvoření pracovních míst nezaměstnanými ve formě družstevního podniku, nebo vytvoření komunitního podniku.

Tento typ podniku ukazuje odlišný přístup k začleňování na trh práce. Znevýhodnění jsou skutečnými ekonomickými aktéry a kontrolují část managementu organizace. Jako příklad lze uvést restauraci zbudovanou v problémové oblasti místními ženami. Z příležitostné práce se může stát trvalé zaměstnání ve společném podniku. Integrace na trh práce tak není vnímána jako přechodný prostor, ale opravdový trénink na zaměstnání, jehož statutem je prosazování rolí a identity aktérů. (www.cnei.org, 2005)

Přehledný souhrn aktivit a přístupů sociálních podniků zaměřených na sociální integraci a integraci na trh práce skrze podporované zaměstnávání znázorňuje tabulka č. 3

Tabulka č. 3 Typy sociálních podniků působících v oblasti začleňování znevýhodněných skupin na trh práce (viz. následující strana)

Kritéria začlenění podle práce ----- Sociální podnik	Cíle sociálního a profesního začlenění	Typ zaměstnání	Důležitost školení	Typ najímaných pracovníků	Typ zdrojů
CAVA	Pocit uplatnění bez tlaku na produktivitu	Trvalé	Individuální školení	Osoby s velkými problémy, nezpůsobilé pro trh práce	Subvence sociální pomoci; subdotávky pro obchodní aktivity
EI	Socializace, dovednosti praktické i /nebo profesní, přístup na trh práce	Podporované zaměstnání po dobu určenou školením (16-18 měsíců)	Individuální školení, někdy přesná teoretická školení	Mladí s problémy, dlouhodobě nezaměstnaní	Subvence na pracovní místa; osvobození od odvodů zaměstnavatele za tato místa; doplňující subvence sociální pomoci, od místních samospráv, tržní zdroje (prodej výrobků a služeb)
AI	Získání důstojnosti a sociální ochrany, vytvoření nových aktivit, vzdělávání pro mladé	Dočasná, daná k dispozici	Některá AI vytvářejí vzdělávací plány; vzdělávací programy v komunitních službách	Mladí s problémy, dlouhodobě nezaměstnaní	Osvobození od výdajů zaměstnavatele za tato místa, pomoc v zavádění tohoto místa, tržní zdroje (zvláštní, kolektivní a podnikové)
RQ	Vytvoření pracovního místa v rámci městských služeb, praktické dovednosti pro mladé, demokratické řízení čtvrti a komunitní rozvoj	Zaměstnání na dobu neurčitou a zaměstnání pro zaučení (16-18 měsíců)	Individuální školení	Kromě zmíněných u EI, AI, ETTI, také místní ženy bez kvalifikace	Obvykle jako u EI, u některých pracovních míst pomoc v zavádění tohoto místa (záleží na politice daného města), obchodní smlouvy s obcemi a nájemci služeb
ETTI	Včlenění skrze sociální provizorium do tržního podniku, socializace a získání praktických dovedností	Prozatímní / zástupné	Dohled nad prováděním práce	Mladí s problémy, dlouhodobě nezaměstnaní	Veřejné financování podporovaných zaměstnání, osvobození zaměstnavatele od odvodů za tato místa, tržní zdroje z prodeje prozatímních/zástupných míst
GEIQ	Střídavé školení v tržních podnicích, pokračování v procesu začleňování a vzdělávání	Pracovní místa na smlouvy o alternaci až na 18 měsíců	Střídavé školení v závislosti na pracovních obdobích	Mladí s problémy, dlouhodobě nezaměstnaní	Částečné proplácení nákladů na sociální provázení, pomoc při zavádění místa, tržní zdroje z prodeje řízení zaměstnání a vzdělávání

Zdroj: Alaitru, 2005

1.1.3. SOCIÁLNÍ EKONOMIKA V ČR

V České republice nemáme přesnou definici sociální ekonomiky, sociálního podnikání, ani třetího sektoru. Běžně se používají pojmy jako občanský sektor, neziskový sektor nebo třetí sektor označující veřejný prostor, ve kterém se nacházejí organizace oddělené od státu.

Sociální podnikání i sociální či solidární ekonomika jsou nové termíny. Začínají být používány pod vlivem mezinárodních institucí a přebíráním zahraničních zkušeností.

V podmínkách ČR více či méně vyhovují „definici“ sociální ekonomiky následující organizace (CVNS, 2005):

- **družstva¹⁰** - jsou zakládána podle Obchodního zákoníku a většinou se jedná o výrobní družstva zaměstnávající handicapované osoby. Družstvo je právnická osoba s neuzavřeným počtem členů založená za účelem podnikání nebo zajišťování hospodářských, sociálních či jiných potřeb svých členů. Členy mohou být fyzické i právnické osoby. Každý člen se na činnosti družstva musí podílet majetkově, základním vkladem. Charakteristické znaky: dobrovolnost členství v družstvu, rovnost všech členů družstva závazek člena k aktivitě v družstvu, solidární podílení se na výsledcích činnosti družstva, a to jak na výsledcích pozitivních, tak na hrazení případných ztrát.

- **účelová zařízení církví**- charity a diakonie – jsou zřizována dle zákona o církvích a náboženských společnostech z roku 2002 (Zákon č. 3/2002 Sb.). Církev a náboženské společnosti mohou zakládat církevní právnické osoby, jež poskytují sociální a charitativní služby.

- **ostatní subjekty zaměstnávající pracovníky s obtížným uplatněním na trhu práce**

- **nestátní neziskové organizace poskytující sociální služby** –

Občanská sdružení vznikají na základě zákona o sdružování občanů z roku 1990 (Zákon č. 83/1990 Sb.). Občané mají právo se svobodně sdružovat, mohou zakládat

¹⁰ poznámka autorky: v materiálu CVNS je uvedeno „sociální družstva“, tento pojem však v české právní prostředí neexistuje. Existuje však návrh, který se SČMVD snaží prosadit do obchodního zákoníku. (více viz. příloha č.4)

spolky, společnosti, svazy, hnutí, kluby a jiná občanská sdružení, jakož i odborové organizace. K jejich vzniku není třeba povolení státního orgánu, Ministerstvo vnitra posuzuje jednotlivé žádosti o registraci, má povinnost sdružení zaregistrovat, pokud splňuje zákonem stanovené podmínky; některá sdružení tudíž mohou být nepovolena.

Obecně prospěšné společnosti jsou nestátní organizace podléhající veřejné kontrole, poskytující obecně prospěšné služby za předem stanovených a pro všechny uživatele stejných podmínek; za služby lze stanovit poplatky (Zákon č. 248/1995 Sb.). Zisk společnosti nesmí být použit ve prospěch zakladatelů.

Nadace jsou účelová sdružení majetku zřízená a vzniklá podle Zákona o nadacích a nadačních fondech č. 227/1997 Sb. pro dosahování obecně prospěšných cílů. Majetek nadace tvoří nadační jmění a ostatní majetek nadace. Celková hodnota nadačního jmění nesmí být nižší než 500 000 Kč a po dobu trvání nadace se nesmí snížit pod tuto hodnotu. Nadace používá k dosahování účelu, pro který byla zřízena, výnosů z nadačního jmění a ostatní majetek nadace.

Nadační fondy jsou účelová sdružení majetku a řídí se Zákonem o nadacích a nadačních fondech č. 227/1997 Sb. pro dosahování obecně prospěšných cílů. Na rozdíl od nadace používá nadační fond k dosahování účelu, pro který byl zřízen, všechny svůj majetek.

Je možné formulovat hlavní problémy a překážky, které brzdí rozvoj sociálních organizací v České republice (Defourny 2004, Dohnalová 2004):

- vládní politika spoléhá na sílu volného trhu a podceňuje hodnotu alternativních organizací a podniků zejména v podmínkách místního rozvoje;
- nedůvěra v družstva a spolky je v mnoha zemích bývalého sovětského bloku zapříčiněna negativním vnímáním družstev - i těch, která vznikla před érou komunismu - jako organizací spojených s předchozím komunistickým režimem;
- vysoká závislost organizací v sociální oblasti na státu, nedostatečné ocenění role nestátních organizací jako alternativní možnosti.
- v některých zemích jsou nestátní organizace závislé na zahraničních dárcovských agenturách – hlavně amerických nadacích – které je mnohdy využívají pro své vlastní účely a zásadně omezují jejich autonomii;
- i když nestátní organizace vznikají v občanské společnosti a za účelem plnění sociálního poslání, někdy své činnosti přizpůsobují finančním příležitostem;

- nedostatky legislativního rámce regulujícího ekonomické aktivity nestátních neziskových organizací ve prospěch samofinancování;
- všeobecný nedostatek důvěry v solidární jednání. Koncept solidarity je v první řadě vnímán jako vztah jednotlivce k přátelům a rodině; vidina ekonomické aktivity je spojena spíše s vlastními cíly než s pozitivním přínosem pro celou společnost;
- přetrvávající vliv politické kultury z předchozího režimu, ve kterém byly aktivity účastníků sociální ekonomiky limitovány jejich vlastními zájmy;
- problém mobilizace zdrojů (lidských, finančních).

V současné době neexistuje žádný vládní dokument, který by se hlásil k podpoře konceptu sociální ekonomiky. Organizace, které se o toto téma zajímají, spolu zatím bohužel systémově nespolupracují a nevyvíjejí společný tlak na uznání tohoto konceptu na vládní úrovni. Jsou však otevřeny vzájemné spolupráci a informují se o svých krocích. Dle mého názoru je tento stav, kdy každá ze skupin hájí svou pozici, v současnosti zcela přirozený. Proces spolupráce nelze uspěchat a je nutno říci, že ve Francii začali jednotliví zástupci organizací sociální ekonomiky spolupracovat až teprve v nedávné době.

V České republice existují dvě výrazné a aktivní skupiny či platformy.

První z nich je pracovní skupina sestavená z neziskových organizací pod vedením Nadace Open Society Fund Praha a Nadace rozvoje občanské společnosti. Jejími členy jsou: SKOK, Domov Sue Ryder, Svaz měst a obcí ČR a Fokus Praha. Cílem této pracovní skupiny je podpora rozvoje sociální ekonomiky v ČR a uplatnění role neziskových organizací v tomto konceptu. Pracovní skupina NNO předložila Ministerstvu práce a sociálních věcí k dané problematice následující návrhy (Šťastná, 2005: 5):

1. Iniciovat vytvoření pracovní skupiny ze zástupců MPSV a organizací zastupující spektrum činností v rámci sociální ekonomiky (především zástupce NNO z oblasti sociálních služeb, výrobní družstva a sociální podniky a jiné). Existence této skupiny by napomohla prosazení konceptu sociální ekonomiky v ČR vyváženým a kompetentním způsobem s ohledem na různorodé pojetí sociální ekonomiky a potřeby cílových skupin.

2. Využít zkušenosti a znalosti nadací OSF a NROS v oblasti sociální ekonomiky a sociálního podnikání při koncipování postupu zavádění sociální ekonomiky a sociálního podnikání do praxe.

Druhou platformu tvoří představitelé družstev. Nejvíce aktivní jsou zástupci výrobních družstev, respektive výrobních družstev invalidů. VDI jsou podporována i ze strany zastřešující družstevní organizace – Družstevní asociace ČR. VDI komunikují s ministerstvy a snaží se seznamovat úředníky a ministry s konceptem sociální ekonomiky. V těchto dnech Ing. Karel Rychtář, ředitel odboru VDI, připravuje postuláty sociální ekonomiky a rozeslal dotazníky, které monitorují povědomí o sociální ekonomice, na 5 institucí – Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo průmyslu a obchodu, Ministerstvo pro místní rozvoj, Ministerstvo financí a na Úřad vlády.

Konkrétní kroky, které provedla družstva pro prosazení konceptu sociální ekonomiky:

- již od roku 1996 realizovala v rámci projektu Phare LIEN-Tacis část projektu s účastí Slovenska, Itálie, Rakouska
- prosazují do legislativy i národních programů (národní plány zaměstnanosti, sociálního začleňování, podpory podnikání) opatření k podpoře sociální ekonomiky, využívají pozice svazu v rámci tripartity a vládních i nevládních organizací v ČR
- zapojují se v rámci družstevních svazů CECOP (*Confédération Européenne des Coopératives de Production* – Evropská konfederace výrobních družstev) a CICOPA¹¹ (Mezinárodní organizace průmyslových, řemeslných družstev a družstev poskytujících služby) do aktivit a podpory sociální ekonomiky v zemích střední a východní Evropy
- byla organizátory 9. evropské konference o sociální ekonomice v Praze roku 2002
- aktivně působí na členská družstva směrem k přejímání principů sociální ekonomiky tam, kde vznikají nebo mají relevantní cíle
- od roku 2004 realizují vlastní projekt v rámci iniciativy EQUAL „Sociální družstva a podniky“
- spolupracují na několika projektech podobného zaměření jako partneři
- v posledních měsících oslovila několik ministrů s otázkami k danému tématu
- v současnosti usilují společně s neziskovými organizacemi a Ministerstvem práce a sociálních věcí o vytvoření programového rámce podpory sociálního podnikání v Národním rozvojovém plánu na rok 2007-13 z prostředků EU

¹¹ Le CICOPA, Organisation Internationale des Coopératives de Production Industrielles, d'Artisanat et de Services, oborová organizace Alliance Coopérative Internationale (Mezinárodní družstevní aliance).

Společným úspěchem obou platforem je prosazení sociální ekonomiky do návrhu Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost pro plánovací období let 2007 – 2013, který administruje Ministerstvo práce a sociálních věcí. V současné době je návrh Operačního programu v připomínkovém řízení.

1.1.3.1. SOCIÁLNÍ PODNIKY

V České republice se zatím pojem sociální podnik neužívá. Občanské sdružení Fokus Praha například používá pojem sociální firma. Všeobecně se také používá termínu služba (kromě VDI). Dle mého názoru lze u nás za sociální podniky, které se zaměřují především na začleňování osob s handicapem na trh práce, považovat následující:

Chráněné dílny - slouží pro pracovní a sociální rehabilitaci lidí s postižením. Pracovní rehabilitace neboli pracovní trénink slouží jako příprava na zaměstnání. Klient v prostředí chráněných dílen získává praktické dovednosti a návyky nezbytné pro budoucí zaměstnání. Cílem je obnovení nebo rozvoj pracovních schopností klienta a jeho příprava pro budoucí placené zaměstnání v běžném pracovním prostředí. Dalším cílem je podporovat sebedůvěru a seberealizaci uživatelů, rozvíjet jejich schopnosti a dovednosti a prostřednictvím zaměstnávání předcházet jejich sociálnímu vyloučení. Zřizovateli chráněných dílen jsou různé formy neziskových organizací, ale také například společnosti s ručeným omezením.

Sociální firma – projekt o.s. Fokus Praha - sociální firma v tomto projektu představuje model klasické firmy, která poskytuje pracovní uplatnění na dobu neurčitou lidem s duševním onemocněním či lidem jinak znevýhodněným na trhu práce. Ti se stávají plnoprávními zaměstnanci, nikoli klienty a mohou se následně uplatnit i na volném trhu práce. V současné době je již realizována sociální firma Jůnův statek, kde klienti – zaměstnanci – zajišťují provoz kuchyně a restaurace. (www.fokus-praha.cz, 2005)

Agentury podporovaného zaměstnávání¹² – smyslem podporovaného zaměstnávání je vyrovnávání příležitostí pro pracovní uplatnění lidí, kteří v důsledku

¹² Termín agentury podporovaného zaměstnávání používám proto, že si myslím, že vystihuje podstatu daných organizací, i když jejich právní forma je většinou občanské sdružení.

zdravotního postižení nebo jiných znevýhodňujících faktorů mají ztížený přístup na otevřený trh práce a v důsledku toho mohou být nebo jsou omezeni ve svém společenském uplatnění. V rámci podporovaného zaměstnávání je poskytována podpora rovněž zaměstnavatelům uživatelů služby. Klientům je poskytována podpora před i po uzavření pracovní smlouvy i asistence přímo na pracovišti. Služba je většinou časově omezená na 2 roky. Společně s klientem je sestaven jeho osobní profil, ve kterém jsou specifikovány všechny důležité aspekty poskytování služby a cíl, který má služba naplňovat pro konkrétního klienta.

Podpora před nástupem do zaměstnání je poskytována podle individuálních schopností a potřeb klientů. Probíhá formou individuálních konzultací s pracovním konzultantem 1x týdně. Klienti jsou podporováni ve vytváření představ o pracovním uplatnění, sestavují společně s pracovním konzultantem dlouhodobý plán kariéry, rozvíjí dovednosti nutné při vyhledávání konkrétní práce - např. telefonování, společenské vystupování, orientaci na trhu práce, zařizování formalit spojených s nástupem do práce.

Po nástupu do zaměstnání se asistence postupně snižuje, až je klient schopen samostatně vykonávat zaměstnání. Pracovní konzultant zaškolí zaměstnance podle potřeb zaměstnavatele, pomáhá klientovi v přirozeném začlenění do pracovního kolektivu a řeší případné problémy tak, aby zaměstnavatel nemusel zaměstnanci s postižením věnovat větší pozornost než ostatním zaměstnancům. Krom této podpory je zajišťován v některých případech i doprovod na pracoviště.

Po ukončení účasti v programu je klientovi poskytováno nárazové poradenství v případě konkrétních problémů.

Je nabízena také pomoc zaměstnavateli při vyřizování administrativních záležitostí spojených s žádáním o příspěvek od Úřadu práce na nástroje aktivní politiky zaměstnanosti, vyjednání oboustranně vyhovujících pracovních podmínek při nástupu do zaměstnání a proškolení nových zaměstnanců dle požadavků zaměstnavatele.

Mezi známé agentury podporovaného zaměstnávání patří občanská sdružení: Společnost DUHA, Rytmus, Sdružení Piafa Vyškov.

Výrobní družstva invalidů – jejich hlavním posláním je vytvářet vhodné pracovní příležitosti pro osoby se změněnou pracovní schopností a těžším zdravotním postižením.

Jedná se o malé regionální podniky, ale i o podniky se stovkami zaměstnanců. Jsou početně největším zaměstnavatelem osob se změněnou pracovní schopností, které jsou ohroženy sociální exkluzí. Výrobní družstva invalidů jsou schopna spojit konkurenceschopnou produkci s poskytováním důstojných pracovních příležitostí pro handicapované osoby. V současné době působí v České republice 47 výrobních družstev invalidů s různým zaměřením produkce (textil, nábytek, ostraha, úklid, košíkářské zboží apod.), která zaměstnávají téměř 8 tisíc osob.

2. VÝVOJ SOCIÁLNÍ EKONOMIKY SE ZAMĚŘENÍM NA DRUŽSTVA

Tato kapitola je stručným historickým exkurzem, jakýmsi nástinem důležitých událostí v dějinách, které nám umožní lépe porozumět vývoji a současnému stavu sociální ekonomiky a družstev ve Francii a v České republice. Podrobnější studium a komparace historie sociální ekonomiky by přesáhlo rámec této diplomové práce.

2.1. VÝVOJ VE FRANCII

Již v antickém Řecku a především ve středověku lze vyzorovat sdružování se za účelem boje proti nepřízni života – pracovní úrazy, živelné katastrofy apod. (typickými příklady jsou cechy a různá podpůrná bratrstva).

Pojďme se podívat na 5 hlavních fází, které lze objevit ve francouzské historii a které ovlivnily různé formy sociální ekonomiky.

2.1.1. OBDOBÍ PO VELKÉ FRANCOUZSKÉ REVOLUCI

(1791 AŽ II. REPUBLIKA 1848)

Jde o období represí proti sdružením a lidovým hnutím, která vznikala především za účelem vymáhání práva na práci skrze sdružovací právo. Tato hnutí byla odpovědí na velký boom kapitalistických manufaktur.

Ve jménu rovnosti v zacházení s občanem bylo během Velké francouzské revoluce rozhodnuto o odstranění všech forem „prostředníků“ mezi státem a občanem. Nepřátelský postoj revoluce vůči sdružením je založen na třech důvodech: tím, že jsou prostředníky mezi jednotlivcem a státem narušují jednotu národa; vytváří privilegia pro své členy¹³; a

¹³ pozn. autorky: Veškerá privilegia byla zrušena sněmovnou při noční schůzi 4. srpna 1789 a byla prohlášena občanská rovnost.

navíc většina charitativních organizací je spravována katolickou církví (Archambault, 1996: 25). Na základě tohoto postoje, který se odrazil také v Deklaraci lidských práv, kde právě právo na sdružování nefiguruje, vychází 2. března 1791 Allardův dekret, který ruší cechy, a 14. června téhož roku Le Chapelierův zákon, který zakazuje veškerá sdružení a koalice. Le Chapelierův zákon znemožnil dělníkům jakoukoli formu solidarity. Bratrstva byla rozpuštěna, cechy a tovaryšstva zrušena.

Přes všechny zákazy se s postupující urbanizací a industrializací začínají opět mezi dělníky vytvářet spolky vzájemné pomoci, které zajišťují určitou formu pojištění z pravidelných dobrovolných příspěvků členů (např. v případě nemoci, podpora sirotků a vdov, zvláštní fondy pro případ nezaměstnanosti či stávky).

V té době také vznikají dělnické výrobní a spotřební spolky - formy kolektivně vlastněných podniků, které eliminují pozici a zisk vlastníka podniku či obchodníka, kteří jsou považováni za „parazitující“ prostředníky. Zisk je tak rozdělen přímo vlastníkům, tedy členům daného spolku.

Ve stejném období vzniká v roce 1844 ve Velké Británii Rochdalský spolek, průkopník spotřebních družstev, který je důležitý ze dvou důvodů. Za prvé ukazuje to, oč jde ve spotřebních družstvech – nakoupit za velkoobchodní ceny a prodávat za maloobchodní. Druhým důvodem je, že většina pravidel, kterými se Rochdalský spolek řídil, je základem i dnešních družstevních principů:

- demokratická kontrola (1 člověk = jeden hlas, nezáleží na velikosti majetku, který vlastní v družstvu),
- ekonomická spravedlnost (rozdělení zisku v poměru k aktivitě každého z členů),
- omezené přerozdělování kapitálu,
- družstvo financuje školení a další profesní formaci svých členů.

Tato pravidla byla přijata počátkem 19. století Mezinárodní družstevní aliancí (Demoustier, 2001: 23).

Principy sdružování se ve francouzské společnosti začínají šířit právě díky dělnickému hnutí, které dosáhlo svého vrcholu za revoluce roku 1848. Ve stejnou dobu byly schváleny některé sociální reformy, jako například zkrácení pracovní doby, a byly

vytvořeny národní dílny následující myšlenku Louise Blanca. Nicméně se z nich brzo staly charitativní dílny pro nezaměstnané. Jejich uzavření v červnu 1848 podnítilo dělníky ke vzpouře, ale silné státní represe rozvoj sdružování ukončily.

2.1.2. DRUHÁ POLOVINA 19. STOLETÍ (1850-1900)

Uznání a zrod mnoha seskupení, která bojovala proti sociálním nejistotám vyvolaným dělbou práce spojenou s industrializací: odbory, družstva, *mutuelles*.

Rozkol mezi odborovým hnutím a družstvy byl podpořen zákonem z roku 1884, který umožňoval svobodný vznik odborů za účelem hájení profesních práv, avšak zakazoval provozovat jakékoli ekonomické aktivity.

V tomto období dochází k legislativnímu zakotvení dalších forem organizací. Roku 1867 jsou do zákona o obchodních společnostech zahrnuta také spotřební, výrobní a finanční družstva. V roce 1898 je vydána *Charte de la Mutualité* (Charta vzájemnosti), která umožňuje působení vzájemně prospěšných organizací/pojišťoven. Tento zákon rozlišuje tři druhy společností:

- „*sociétés libres*“ – „*volné/svobodné společnosti*“ – lze je založit pouhým oznámením, nepotřebují předběžný souhlas
- „*sociétés approuvées*“ - „*schválené společnosti*“ – jsou podřízeny státní kontrole za účelem dohledu nad správným využitím veřejných příspěvků
- „*sociétés reconnues d'utilité publique*“ – „*společnosti s uznanou veřejnou prospěšností*“ – tyto společnosti mohou navíc přijímat dary a odkazy ze závěti od individuálních dárců

Vzájemně prospěšné pojišťovny/společnosti zajišťují zdravotní péči, ale zabývají se i sociální prací, provozují lékárny, domovy důchodců, zajišťují školení, rekvalifikace, podporu v nezaměstnanosti a samozřejmě pojištění.

2.1.3. PRVNÍ POLOVINA 20. STOLETÍ (1901-1945)

Nové století začalo zákonem z roku 1901, který ustanovil status sdružení. Dochází k posílení sektorových organizací (v závislosti na soustředování průmyslu a financí) a rozvoj zaměstnaneckých aktivit mimo práci (boj proti vysokým cenám a za možnost odpočinku, dovolené a důchodu) sdruženími, která mají svůj základ v zákoně z roku 1901.

Jeho schválení podpořil ministerský předseda Waldeck-Rousseau. Podle tohoto zákona je sdružení definováno jako „smlouva, skrze kterou dva či více jednotlivců spojí trvalým způsobem své znalosti nebo aktivity za jiným než ziskovým účelem“ (Loi du 1. juillet 1901, 2005). Následuje velký rozkvět sdružení a vytváření federací.

Dochází k rozmachu vzájemných pojišťoven, které jsou podporovány vládou na základě sociální politiky ovlivněné solidaristickou doktrínou. Roku 1902 je vytvořena *Fédération Nationale des Mutualités Françaises* (FNMF – Národní federace francouzských vzájemných pojišťoven/mutualit). V roce 1912 také dochází k fúzi dvou hlavních proudů spotřebních družstev a vzniká *Fédération Nationale des Coopératives de Consommation* (FNCC – Národní federace spotřebních družstev). Velmi dynamicky se rozvíjí sektor zemědělských družstev a v roce 1927 je vytvořeno zvláštní bankovní družstvo *Caisse Nationale du Crédit Agricole* (Národní pokladna Crédit Agricole) určené pro finanční podporu při modernizaci v zemědělství.

Během období druhé světové války dochází k útlumu. Vláda ve Vichy rozpouští FNCC.

2.1.4. POVÁLEČNÉ OBDOBÍ (1945 – 1970)

Podniky řízené sdruženími aktivně přispívají k socio-ekonomickému růstu, což je spojeno s podporou státu.

Po osvobození deklarovala Národní odbojová rada demokratizaci ekonomie a zavedla reformy – nacionalizaci, plánované hospodářství, program sociálního zabezpečení. Od roku 1945 je ve Francii zaváděn systém sociálního zabezpečení ovlivněný Beveridgem a britskou zkušeností. S jeho nástupem je zpochybněna role vzájemných pojišťoven. Ve

skutečnosti však jejich role nekončí u doplňování služeb sociálního zabezpečení. Vzájemné pojišťovny jsou velmi aktivní v oblasti sociální a zdravotní prevence. V 80. letech zavádějí první pravidelné celkové lékařské prohlídky a organizují i první preventivní kampaně o AIDS. V poválečném období také začínají přebírat správu zdravotních a sociálních zařízení určených pro rekonvalescenty, staré a handicapované osoby. Vzájemné pojišťovny se zároveň více orientují i na pojištění majetku (automobily, domácnosti,...).

V tomto kontextu byl roku 1947 odhlasován družstevní zákon, který stanovil základní pravidla společná pro všechna družstva. Dochází k rozkvětu zemědělských družstev, která mají velkou podporu od státu z důvodu snahy o vybudování stabilního systému zásobování. V rámci podpory malých a středních podniků se také rozvíjí finanční družstva, která nabízí bankovní služby a půjčky. Pouze spotřební družstva jsou v útlumu, protože musí čelit konkurenci velkých obchodních řetězců a supermarketům (jedním z prvních je Carrefour).

Sdružení různých forem a zaměření ovlivňují nové veřejné politiky tím, že vyjadřují nové potřeby společnosti a zároveň na ně, také s podporou státu, odpovídají. Hlavními cílovými skupinami sdružení byly rodiny, děti, absolventi, handicapovaní a senioři. Roku 1947 vznikla společnost, která sdružuje charitativní organizace, *Union Nationale des Œuvres Privées Sanitaires et Sociales (UNIOPSS – Národní unie soukromých zdravotních a sociálních organizací)*. Tato organizace je dodnes velmi aktivní. Dalšími okruhy působení sdružení, kromě sociální oblasti, se v tomto období staly sport, kultura a sociální turismus (finančně přístupné pobyty a dovolené pro sociálně slabé).

2.1.5. OD SEDMDESÁTÝCH LET 20. STOLETÍ PO SOUČASNOST (1970 – 2006)

V tomto období musí sociální podniky čelit transformacím veřejné politiky a globalizaci.

V reakci na změny ve společnosti a politice dochází ke sjednocování organizací sociální ekonomiky za účelem lepšího prosazování návrhů a uznání těchto organizací jako partnerů státu a ekonomických subjektů přispívajících nemalou měrou do státního hospodářství.

Roku 1970 tak vzniká z podnětu Národního sdružení pro družstevnictví (*GNC – Groupment National de la Coopération*) a Národní federace francouzských mutualit (*FNMF – Fédération Nationale de la Mutualités Française*) – Národní rada pro vztahy mezi mutualitami, družstvy a sdruženími (*CNLAMCA – Comité National de Liaison des Activités Mutualistes, Coopératives et Aassociatives*). V roce 1976 se připojili také zástupci sdružení *UNIOPSS*, z Koordinačního výboru práce mutualit a družstev v národním vzdělávání (*CCOMCEN – Comité de Coordination des Œuvres Mutualistes et Coopératives de l'Éducation Nationale*) a z Asociace sdružení pro rozvoj (*ADAP – Association des Associations de Progrès*). Od roku 1971 vytvořili zvláštní fond a pracují na uznání demokratické specifčnosti organizací sociální ekonomiky. Jedním z výstupů této organizace je „Charta sociální ekonomiky“ vydaná roku 1980 a prosazování termínu sociální ekonomika v legislativě a v povědomí společnosti. Dále došlo k nahrazení pojmu „organizace sociální ekonomiky“ výstižnějším pojmem „podnik sociální ekonomiky“, který lépe vyjadřuje možné obchodní aktivity jednotlivých subjektů.

V tomto období dochází k institucionálnímu uznání podniků sociální ekonomiky. Roku 1978 je odhlasován zákon o *SCOP (Sociétés Coopératives Ouvrières de Production – Dělnická výrobní družstevní společnost)*, roku 1981 vzniká z iniciativy Michela Rocard, ministra pro místní rozvoj – Meziministerská delegace pro sociální ekonomii (*DIES – Délégation Interministérielle à l'Économie Sociale*). *DIES* poprvé definovala, co spadá do sociální ekonomiky: „družstva, mutuels a sdružení, jejichž aktivity jsou srovnatelné s předchozími organizacemi“ (Demoustier, 2001: 53). S podporou *DIES* vzniká Institut pro rozvoj sociální ekonomiky (*IDES – Institut de Développement de l'Économie Sociale*), který je finanční institucí zajišťující peněžní fondy pro podniky sociální ekonomiky. Zdroje získává z veřejných fondů, ale také od samotných družstev a mutualit. Díky *DIES* vznikly Regionální komory pro sociální a solidární ekonomii (*CRESS – Chambres Régionales de l'Économie Sociale et Solidaire*), jejich roli lze přirovnat k roli hospodářských komor. Vyjadřují názory a lobují za rozvoj podniků sociální ekonomiky u zastupitelstva regionu.

V osmdesátých letech se stává palčivým problémem nezaměstnanost. Organizace sociální ekonomiky se snaží čelit tomuto problému a orientují se na novou klientelu - nezaměstnané. Poprvé se tak stávají partnery státu v rámci politiky zaměstnanosti. Na této politice se fakticky podílejí tím, že nabízejí nekvalifikovaným mladým lidem a dlouhodobě

nezaměstnaným stáže profesní formace. Stát vkládal největší naděje do *SCOP*, ukázalo se však, že tato forma není vhodná pro přijetí nekvalifikovaných zaměstnanců. Vhodnými formami se ukázaly tyto organizace: *Entreprise d'Insertion* (podniky sociálního začleňování/podporovaného zaměstnávání), *Association Intermediaire* (zprostředkující sdružení) a *Régies de Quartier* (kanceláře pro rozvoj v rámci čtvrti/sousedství).

Organizace sociální ekonomiky ve Francii se transformovaly z dělnických organizací až po dnešní soubor různorodých organizací zasahujících do všech oblastí lidského života. Tyto organizace prošly od období represí, kdy byly považovány za ohrožení pro nastolený společenský pořádek, přes období pozvolného až plného uznání jejich specifík a přínosu pro společnost, kdy se staly partnery státu při řešení sociálních problémů, až po současnost, kdy stále hledají možnosti, jak odpovídat na nově se vynořující potřeby společnosti, a kdy se stávají konkurencí pro soukromé ziskové podniky.

2.2. VÝVOJ V ČR

Již v období feudalismu lze nalézt počátky organizací sociální ekonomiky. Objevují se předchůdci družstev – cechy a bratrstva a různé „sociální ústavy“ pod patronací církve. V následujících řádcích se však zaměřím na období, kde již lze rozpoznat vývoj v Čechách a v české společnosti.

2.2.1. OBDOBÍ OD KONCE 18. STOLETÍ DO ROKU 1918

V tomto období vznikají první zárodky české občanské společnosti. Děje se tak v souvislosti s národním obrozením. Již dříve zde existovaly cechy a svépomocná sdružení, avšak až v období národního obrození se jednalo o ryze české spolky a sdružení. Důležitou roli ve vývoji sehrála hospodářská emancipace české společnosti.

Na území dnešní České republiky existovaly tajné spolky (svobodní zednáři), učené společnosti (Královská česká společnost nauk), hospodářské spolky k povznesení produkce (Společnost orby a svobodného umění v Království českém), mecenášské spolky (Společnost vlasteneckých přátel umění v Čechách – vytvořili základ „Staré sbírky“ budoucí Národní galerie), dobročinné organizace (zřizovaly různé ústavy – sirotčince

apod.) a podpůrné a pojišťovací spolky. Došlo k rozvoji dělnického hnutí, studentských a podnikatelských spolků a sportovních klubů.

Mezi významné spolky patřila Jednota pro povzbuzení průmyslu v Čechách, Měšťanská beseda a Matice česká. Z Rakouska a Německa se do českých zemí přenesla také idea družstevnictví. V únoru 1845 založil na Slovensku Samuel Jurkovič Gazdovský spolek. Prvním družstevním subjektem na území dnešní České republiky byl Pražský potravní a spořitelní spolek založený v roce 1847. Obdobný spolek v témže roce vznikl také v Liberci. Spolek přijímal od svých členů úspory a za takto získaný kapitál pro ně obstarával zboží běžné denní potřeby, potraviny a topivo.

Družstva v počátcích vznikala na základě spolkového zákona z roku 1852. Tato legislativní úprava však nebyla dostačující, a tak v roce 1873 vešel v platnost zákon o společenstvech pro napomáhání živností a hospodářství, jehož autorem byl český právník Antonín Randa. Tento zákon (samozřejmě s průběžnými doplňky a úpravami) platil v Československu do roku 1954 a v Rakousku je v platnosti dosud (Němcová a kol, 2001: 31).

Družstva se velmi brzy začala z důvodu ochrany, hájení zájmů a vzájemné koordinace sdružovat ve svazech. Jako první centrála vznikla v roce 1884 v Praze Jednota založen v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.

2.2.2. OBDOBÍ 1. REPUBLIKY AŽ ROK 1945

Za První republiky se rozvíjel bohatý spolkový život, který je však striktně dělen podle etnického hlediska. Registrováno bylo okolo 50.000 sdružení. Mezi významné spolky patřili Sokol, Slezská matice osvěty lidové, spolky národnostních menšin, spolky státních zaměstnanců, odbory a nadační instituce (velký počet tvořily především studentské nadace).

Co se týká družstevnictví, v roce 1918 představovalo družstevní podnikání značnou hospodářskou sílu. Lze říci, že toto období bylo dobou rozkvětu českého družstevnictví. Spotřební družstva vytvořila mohutné a prosperující odvětví. Zemědělská družstva přispívala k rozvoji venkova a stavební a bytová družstva byla podpořena vydáním 8

zákonů. Tato družstva se zaměřila především na výstavbu bytů pro sociálně slabší vrstvy obyvatelstva. Rozvíjely se také družstevní záložny a v mnoha oborech působila dělnická výrobní družstva. V roce 1920 byla založena Všeobecná družstevní banka a družstevní lidová pojišťovna Čechoslováck.

Družstva působila také v oblasti kultury. České Národní divadlo bylo založeno družstvem. Většina družstev zároveň pořádala pro své členy a jejich rodinné příslušníky kulturně společenské akce, zřizovala knihovny a přispívala ke vzdělanosti a osvětě.

Rozvoj družstev i spolků byl přerušen druhou světovou válkou.

2.2.3. OBDOBÍ LET 1945 – 1989 A SOUČASNOST

Za období komunismu došlo k prudkému poklesu počtu spolků. Vznikla Národní fronta a odborové hnutí bylo centralizováno. Z nadačních institucí přetrvala pouze Hlávková nadace, ostatní byly zlikvidovány a majetek zkonfiskován.

V družstevním sektoru tomu nebylo jinak. Po roce 1945 byla družstva připravena zapojit se do obnovy válkou zničeného hospodářství. Únor 1948 však znamenal konec demokracie na všech úrovních, tedy i v družstevnictví. Došlo k likvidaci celých sektorů činnosti. Zanikla družstva spořitelní, úvěrová, kulturní, živnostenská. Družstevní banka i pojišťovna byly zestátněny. Dosud fungující zemědělská družstva, která poskytovala rozličné služby samostatně hospodařícím rolníkům, byla zrušena a vznikl nový typ výrobních zemědělských družstev – známá Jednotná zemědělská družstva. „Zemědělské družstevnictví bylo zneužito k násilné socializaci hospodářství soukromých zemědělců“ (Němcová, 2001: 38). Spotřební družstva musela odevzdat své prodejny a vznikla okresní spotřební družstva Jednota. Výrobním družstvům bylo určováno, co mají produkovat, bez ohledu na podmínky či rentabilitu. Velmi se rozvíjela bytová a stavební družstva, která měla i své vlastní inženýrské a projektové útvary.

Družstva byla změněna na výkonné orgány pro plnění státem ukládaných úkolů, byla zbavována podnikatelské iniciativy, zneužívána a zestátněována.

Změny po listopadu 1989 otevřely možnost obnovy družstevních principů. Došlo k demokratickým volbám všech družstevních orgánů. Během roku 1990 byly provedeny legislativní úpravy, jejichž cílem bylo odstranit deformace vnesené v předchozím období do družstevnictví. Vznikají nové zájmové svazy a ústředí – Družstevní asociace ČR, Svaz českých a moravských výrobních družstev, atd.

Po roce 1989 nastal také velký boom neziskových organizací, které vznikaly chronologicky podle přijímání příslušných zákonů (občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, účelová zařízení církví, nadace a nadační fondy).

Novou výzvou pro družstva i neziskové organizace byl vstup České republiky do Evropské Unie a rozvoj mezinárodní spolupráce.

2.3. SHRNU TÍ

Vývoj v obou zemích je odlišný a měl vliv jak na legislativu, tak na obecné přijímání družstevnictví a konceptu sociální ekonomiky. Družstevní sektor v České republice si stále v očích veřejnosti nese stigma z komunistického období. Přetrvává nedůvěra vůči družstvům, která se po roce 1989 projevila transformačním zákonem, který měl znamenat likvidaci družstev.

Ve Francii i díky pozitivnímu historickému vývoji existuje silný družstevní bankovní sektor. Ten je v současnosti jedním ze zdrojů financování organizací sociální ekonomiky. U nás družstevní banky chybí a organizace sociální ekonomiky musí hledat jiné zdroje, nebo se obracet na běžné bankovní instituce, které však pro ně nenabízejí zvýhodněné půjčky, jak je tomu u družstevních bank ve Francii.

Překonání nedůvěry a zkreslených pohledů na družstevní sektor a na rychle vzniklý neziskový sektor a jejich vzájemná spolupráce i prosazování konceptu sociální ekonomiky je výzvou do budoucnosti.

3. DRUŽSTVA

V této kapitole se zaměřuji na družstva, především takzvaná „sociální družstva“, která v sociální ekonomice hrají důležitou roli. Ve Francii i u nás jsou silnými zastánci tohoto konceptu a snaží se jej prosazovat také na vládní úrovni.

„Družstvo je dobrovolným autonomním sdružením osob, vytvořeným za účelem uspokojování jejich společných hospodářských, sociálních a kulturních potřeb a cílů, a to pomocí demokraticky řízeného podniku ve společném vlastnictví. Družstva jsou založena na hodnotách svépomoci, vlastní odpovědnosti, demokracie, rovnosti, spravedlnosti a solidarity.“ (Němcová, 2001: 12) Tuto definici družstva i níže uvedené Mezinárodní družstevní principy schválil Mezinárodní družstevní svaz na svém sjezdu v Manchesteru v roce 1995.

Mezinárodní družstevní principy:

- dobrovolné a otevřené členství – všem osobám bez jakékoli diskriminace
- demokratická kontrola – kontrola členskou základnou, volba orgánů, 1 člen=1 hlas
- ekonomická spoluúčast – přispívání na společný kapitál, odměny dle podílů
- autonomie a nezávislost – nezávislost na státu a jiných subjektech
- výchova, školení a informace - pro členy, volené orgány, manažery a zaměstnance + informování veřejnosti o družstevnictví
- spolupráce mezi družstvy – posilování družstevního hnutí
- odpovědnost za komunitu – snaha o trvale udržitelný rozvoj komunity

Družstevní forma podnikání má v zemích Evropské unie dlouhou tradici a významné postavení. Jsou důležitou částí evropského ekonomického života a průmyslu. Více než 300 000 družstevních podniků v současné Evropské unii má 140 miliónů členů a zaměstnává 4,8 miliónů lidí (údaje březen 2005). Výkon družstev má zásadní význam pro život občanů v Evropě. Jsou vhodně zaměřená na občany, jejich zdraví a přirozenost, podporují podnikavost a participaci. Mezi země s rozvinutým družstevnictvím patří zejména Francie, Itálie, Španělsko, Portugalsko a Belgie. Mezi rozvinuté se počítá i družstevní hutí ve Švédsku a Finsku (Svoboda, 2005).

O významu družstevního sektoru svědčí i postoje Evropské komise, která jednoznačně rozvoj tohoto sektoru podporuje. V rámci struktury generálního ředitelství Zaměstnanost byl vytvořen útvar E 3, který je kompetentní pro problematiku družstevnictví, resp. pro problematiku sociální ekonomiky, ve které družstva představují jeden z pilířů. Podpora Evropské komise nespočívá pouze v mnoha verbálních prohlášeních jejích představitelů, ale i v řadě dokumentů, které na toto téma byly schváleny a vydány. Mezi ty nejvýznamnější patří tzv. „Consultation Paper“ Družstevní podnikání v Evropě, který byl schválen komunitárními strukturami. Velmi významnou normou zemí EU v sektoru družstevnictví je nařízení č. 1435/2003 z 22.7.2003, tedy „Statut evropské družstevní společnosti“. V souladu s regulemi EU je tato norma závazná pro všechny členské státy a bude muset být zapracována do legislativy každé členské země. Vytváří podmínky pro „přeshraniční“ zakládání družstevních podniků mezi subjekty členských zemí EU. Umožňuje fúze družstev z jednotlivých států EU do jedné společnosti s právní formou Evropské družstevní společnosti, která se řídí legislativou země, ve které má sídlo. Kapitál Evropské družstevní společnosti nesmí být menší než 30.000 euro a nebo ekvivalentní suma v národní měně. Toto nařízení je doplněno směrnicí rady EU č. 2003/72/EC rovněž z 22.7.2003, která řeší otázky vztahující se k zapojení zaměstnanců (členů) družstva do řízení.

Evropská družstevní společnost vzniká následujícími způsoby (Statut evropské družstevní společnosti, 2006):

- smlouvou nejméně pěti fyzických osob s trvalým bydlištěm v nejméně dvou členských státech EU,
- smlouvou nejméně pěti fyzických osob a společností, jakož i dalších právnických entit veřejných či soukromých, zřízených dle legislativy některého z členských států, sídlící v nejméně dvou členských státech EU nebo se řídí legislativou nejméně dvou členských státech EU,
- smlouvou společností, jakož i dalších právnických entit veřejných či soukromých, zřízených dle legislativy některého z členských států, sídlících v nejméně dvou členských státech EU nebo se řídících legislativou nejméně dvou členských států EU,
- fúzí družstev zřízených dle práva některého z členských států a majících své statutární sídlo a administrativní centrálu v zemích Společenství, pokud nejméně dvě z nich jsou řízena legislativou odlišných členských států,

- transformací družstva zřízeného dle práva některého z členských států a mající statutární sídlo a administrativní centrálu v zemích Společenství, pokud má nejméně dva roky zařízení či pobočku (filiálku) podléhající legislativě jiného členského státu.

Statut Evropské družstevní společnosti by mohl být startem pro další rozvoj družstevnictví v rámci Evropské unie. Je možností, jak čelit rostoucí konkurenci na evropském trhu, díky spolupráci a slučování. Očekává se, že Statut Evropské družstevní společnosti povede k harmonizaci a sbližování legislativ jednotlivých států Unie. Povede k odstraňování překážek v nadnárodní spolupráci.

Družstevní typ organizace - základní charakteristiky

- mezinárodní rozšíření od poloviny 19. století
- existuje mnoho rozdílných typů družstevních subjektů: družstva výrobní, spotřební, úvěrová, pojišťovací, bytová, zemědělská, apod.; ne všechny samozřejmě spadají svým charakterem do sociální ekonomiky
 - mnoho tradičních družstev se vyvinulo na trzích, které jsou dnes velmi konkurenční, proto tato družstva akceptovala a implementovala do svého chování postupy typické pro klasické soutěžící firmy
 - mnohé subjekty si ovšem i tak zachovaly specifické vlastnosti družstev, jako je participace, vnitřní demokracie, apod., navíc v posledních desetiletích zažívají družstva mezinárodně proces obnovy, obrody
 - a co je důležité, do této kategorie spadají organizace různých právních typů, ovšem se stejnými vlastnostmi

Právní forma pro založení družstva není v zemích Evropské unie jednotná. Odvíjí se z legislativního rámce jednotlivých členských zemí, a to v závislosti na tradici tohoto sektoru v dané zemi. Legislativní rámce jednotlivých zemí EU pro sektor družstevního podnikání jsou odlišné (Svoboda, 2004).

V následujících kapitolách se zaměřím na financování a legislativní zakotvení družstev ve Francii a v České republice. Mým cílem je představení současného stavu a nalezení možnosti inspirace ze stavu, který je ve Francii.

3.1. SITUACE VE FRANCII

Družstva jsou sdružení majetku, vzniklé ze sjednocení podílů nebo akcií členů a spojené do společného kapitálu podniku – většinou mají formu akciové společnosti nebo společnosti s ručením omezeným, ale existují jistá pravidla, která zabraňují jejich zaměnění s a.s. nebo s.r.o. Jejich hlavním cílem je:

- snížit, ve prospěch svých členů a za jejich příspěví, vlastní náklady/výrobní cenu a, v případě potřeby, prodejní cenu některých výrobků nebo služeb, zajišťující tak funkci výrobce nebo prostředníka, jejichž odměna zvyšuje náklady
- zlepšit prodejní kvalitu výrobků poskytovaných svým členům nebo je skrze členy poskytovat spotřebitelům“ (zákon z roku 1947)

Zákon z roku 1947 byl obohacen o nové právní formy podniků:

- *les unions d'économie sociale* (UES – unie sociální ekonomiky) – partnerská družstva zakládaná od roku 1983 umožňují připojit k jádru neziskových členů další aktéry – přidružit místní samosprávu a klasické ziskové subjekty

- *les sociétés coopératives d'intérêt collectif* (SCIC – družstevní společnosti kolektivního zájmu) – vznikající od roku 2000 – umožňují přidružit k zaměstnancům družstva uživatele, dobrovolníky a externí právnické osoby

Ve Francii existují 4 druhy družstev. Pojďme se podívat, jaké jsou a jaké jsou role jejich členů (Vienney str.11) :

- *coopératives de consommateurs* nebo *d'habitation / spotřební* nebo *bytová družstva* – členové jsou koneční uživatelé produktů a služeb
- *coopératives de production / výrobní družstva* – pracovníci družstev jsou zároveň zaměstnanci i podílíci
- *coopératives d'entrepreneurs individuels / družstva podnikatelů* – členové jsou poskytovatelé nebo klienti zprostředkovaných produktů a služeb
- *coopératives d'épargne et de credit / úvěrová a kreditní družstva* – členové jsou vkladatelé a uživatelé půjček, uživatelé bankovních služeb

Zvláštním typem družstva je *Coopérative d'emploi et d'activité* (družstvo zaměstnání a činnosti). Umožňuje osobě, která přijde se zajímavým projektem, aby si jej pod jeho záštitou vyzkoušela. Tvůrce projektu svěří družstvu administrativní řízení projektu, může využít logistiku družstva, materiální prostředky, zkušenosti, kontakty na trhu. Zároveň využívá výhody statutu zaměstnance družstva s veškerou sociální ochranou. Zůstává však majitelem své ochranné známky a klientely. Družstvo může kdykoli opustit.

Ve Francii v současnosti působí 21 000 družstevních podniků, které zaměstnávají 700 000 zaměstnanců, a mají roční obrát 105,19 miliard € (www.scop.coop.org, 2005).

3.1.1. MOŽNOSTI FINANCOVÁNÍ DRUŽSTEV VE FRANCII

Existuje pět hlavních tradičních zdrojů: prodej výrobků a služeb, členské příspěvky, dary, daňové úlevy a státní subvence.

Podíl prodeje výrobků a služeb spolu s členskými příspěvky představuje podstatnou část rozpočtu družstev.

Na základě specifického statutu a oblasti aktivit se podniky sociální ekonomiky liší od klasických soukromých podniků a jsou jim přiznány určité daňové a ekonomické výhody. Družstva stejně jako sdružení podléhají speciálnímu daňovému systému, který snižuje jejich míru zdanění.

Družstva nejsou příjemci přímých dotací od státu kromě těch, která mohou prokázat aktivity v sociální oblasti. Oproti tomu sdružení mají přístup ke státním dotacím v nejširší míře. Proto se objevují případy, kdy je družstvo přeměněno na sdružení, aby mohlo žádat o státní dotace.

V nedávné době se objevily nové zdroje financování. Z důvodů složitosti získávání dostatečných finančních zdrojů vytvořily podniky sociální ekonomiky speciální organizace, které jim pomáhají naplňovat jejich kapitálové potřeby. I dříve byly tyto podniky vyčleněny z klasického systému financování, a proto si vytvořily své vlastní finanční nástroje, jako například družstevní banky (*Crédit Agricole, Crédit Coopératif, Banques Populaires, Crédit Mutuel*). Stát přenechal těmto bankám zodpovědnost za finanční pomoc podnikům sociální ekonomiky. Tato specializace dnes pomalu mizí,

třebaže vznikla *Caisses d'Epargne* - spořitelna se statutem družstva, jejímž posláním je dle zákona podporovat obecný zájem, a to především místní rozvoj a sociální ekonomii (www.groupe.caisse-epargne.com, 2005).

IDES (Institut de Développement de l'Economie Sociale – Institut rozvoje sociální ekonomiky), založený v roce 1983, představuje zajímavý případ. Sdružuje hlavní finanční organizace sociální ekonomiky, banky, pojišťovací společnosti, svazy a stát, který vlastní třetinu kapitálu. Spojení zdrojů z těchto organizací nemá za cíl vysokou rentabilitu investic, ale dobré finanční řízení pro podporu podniků sociální ekonomiky. Také podněcuje jednání s dalšími důležitými finančními partnery jako *Credit Coopératif*, aby definovali strategii a majetek potřebný k rozvoji sociální ekonomiky. Současný majetek IDES představuje 30 milionů euro, což je stále nedostatečné pro pokrytí potřeb sociální ekonomiky (www.esfin-ides.com, 2005).

Za posledních pár let ve Francii vzrostlo etické financování a mikropůjčky. Jsou to nové cesty pro financování projektů sociální ekonomiky.

Etické finance pocházejí z tzv. solidárního spoření. Ve Francii existuje více než 30 etických *OPCVM*¹⁴ (*Organisme de Placement Collectif en Valeurs Mobilières* – Organizace společného investování do movitých hodnot), které mohou představovat více než 750 milionů eur. Více než 450 milionů eur bylo také vybráno v rámci solidárního spoření v bankách. Například, “*FCP Epargne, Solidarité, Habitat*” daly v roce 1991 dohromady částku vyšší než 15 milionů eur. Sdružení Habitat et Humanisme zprostředkovalo nové ubytování pro 2500 rodin právě díky takto vybraným financím (Alaitru, 2005: 24).

System solidárních půjček a ručení umožňuje finančně podpořit nové malé iniciativy. Ručení je důležité především pro iniciativy v oblasti integrace na trh práce, které se obvykle nemohou zaručit vlastními garancemi. Organizací poskytující solidární půjčky je například finanční družstvo *NEF* propojené s *Crédit Coopératif* (tzv. bankou sociální ekonomiky). Jeho cílem je jak shromažďovat úspory, tak vytvářet půjčky pro podniky. Každý rok tato organizace poskytne přibližně 150 půjček (www.lanef.com, 2005).

Příspěvek na základní kapitál stále zůstává oblastí, ve které jsou finanční nástroje limitovány, především co se týká důležitých investic. Přesto existuje několik organizací,

¹⁴ OPCVM jsou struktury, které umožňují kolektivní/společné řízení fondů. Jejich cílem je investovat fondy, které jsou jim svěřeny v cenných papírech. Tyto cenné papíry jsou vydávány soukromými i státními právníky osobami. OPCVM mohou investovat ve všech druzích cenných papírů.

kteře je poskytuji. Napřiklad *SIFA* (*Société d'investissement de France Active* – Investiční společnost France Active) – jeden z fondů organizace *France Active* - zaměřená na oblast začleňování/inkluze, které nabízí nízké úrokové sazby a finanční podporu na více než 5 let. Jejimi akcionáři jsou velké průmyslové skupiny, banky a další (www.franceactive.org, 2005). *GARRIGUE* je další z tohoto typu organizací. Byla založena roku 1985. V roce 1999 investovala 300 000 eur do oblasti inkluze, rovného trhu a podniků organické produkce (www.garrigue.net, 2005). Síť *CIGALES* (*Club d'Investisseurs pour une Gestion Alternative et Locale de l'Epargne Solidaire* – Klub investorů pro alternativní a místní řízení solidární spořitelny) byla založena v roce 1983 a k dnešnímu dni sdružuje 111 organizací, které hospodaří s podporou přibližně 30 projektů ročně. Navzdory těmto iniciativám dnes stále neexistuje silná organizace, která by pomáhala sdružením při budování jejich základního kapitálu. 11. července 1985 bylo založeno podílové sdružení, které mělo řešit tento problém, avšak bez valného úspěchu. Pouze několik málo sdružení použilo tento systém pro vytvoření svého základního kapitálu. Stále se však hledají nové možnosti řešení tohoto problému.

Družstevní sektor je v tomto ohledu více napřed. Síť družstev vytvořila svou vlastní organizaci ve spolupráci s *IDES* a *Credit Cooperatif* za účelem podpory družstev, především nově vznikajících. Například *SOCODEN* (*Société Coopérative de Développement et d'Entraide* – Družstevní společnost pro rozvoj a vzájemnou pomoc), založená v roce 1965, získává dary od *SCOP* (*Société Coopérative de Production* – Družstevní výrobní společnost), aby je následně předávala v podobě půjček novým *SCOP*. *IDES* také velmi podporuje *SCOP*. Ty jsou největšími beneficenty organizací *IDES*, která především zasahuje formou podílových listů (www.inaise.org/FR/Socoden.htm, 2006).

V oblasti družstev byly zavedeny inovace, především za účelem podpory a rozvoje finanční kapacity družstev. Zákon z roku 1992 týkající se modernizace družstev se pokoušel vyřešit problémy finanční kapacity vytvořením nových nástrojů, které zvyšují podíl participace členů a externích partnerů. Tato nová řešení si zde představíme.

Podílové listy umožňují družstvům posílit jejich základní kapitál určený k jejich rozvoji, aniž by došlo k dělení moci (nedávají žádné hlasovací právo) nebo navýšení členských příspěvků. Tohoto způsobu mohou využít *SCOP*, ale také *SCIC*, *SARL* (s.r.o.) a *SA* (a.s.) družstva. Již více než 290 družstev tento systém využilo.

Zákon z roku 1992 představuje nové nástroje jako “*les parts sociales à intérêt prioritaire*”. Tyto sociální podíly bez volebního práva mohou nabývat přidružení

nečlenové nebo i nepřidružené osoby. Družstva také mohou revalorizovat sociální podíly částečným začleněním nepodílových akcií (vytvořeno v roce 1987). Konečně také investoři, kteří nejsou zákazníky družstev, se mohou stát přidruženými osobami s právem volby, které je úměrné investovanému kapitálu. Limit otevřenosti vůči externím investorům činí 35% kapitálu a 49% tehdy, pokud je investorem jiné družstvo.

3.1.2. *LEGISLATIVA VE FRANCII*

První zákon týkající se družstev se objevil společně s prvním obchodním zákoníkem v roce 1867.

Mezi lety 1894 a 1920 byl rozvoj družstev zbržděn, a to díky několika zákonům týkajících se zvláštních druhů družstev: v roce 1894 byly uzákoněny „*sociétés de crédit agricoles*“ (úvěrové rolnické banky), v roce 1906 „*sociétés d'habitation bon marché*“ (společnosti sociálního bydlení), v roce 1916 „*sociétés ouvrières de productions et de crédit*“ (výrobní družstva *SCOP* a úvěrová družstva), v roce 1917 „*sociétés coopératives de consommation*“ (spotřební družstva), v roce 1918 „*sociétés de caution mutuelles*“ (společnosti vzájemného ručení) a „*banques populaires*“ (lidové banky). Legislativní rámec byl roztržštěný.

Družstva jsou upravena občanským zákoníkem, který předepisuje právní normy pro všechny obchodní společnosti. Pokud jsou družstva založena jako akciové společnosti nebo jako společnosti s ručením omezeným, musejí respektovat opatření pro obchodní společnosti. Zákon č. 47 ustanovený 10. září 1947 však definuje zvláštní pravidla pro všechna družstva a v souladu s francouzským právem (jež upřednostňuje zvláštní zákony před těmi obecnými) má přednost před obchodním i občanským zákoníkem. Zákon z roku 1947 v první řadě definuje cíle družstev: kupříkladu poskytování služby svým členům formou snížených cen výrobků. Zákon z roku 1992 dodává, že obecně družstva musí uspokojovat potřeby svých členů a podporovat sociální a ekonomickou aktivitu a vzdělání svých členů - článek 1. V článcích 8 a 9 se trvá na demokratické struktuře jako na základním pravidle. Článek 11 připomíná charakteristický rys akcionářských podílů - vlastnění jednotlivci, které znemožňuje jejich prodej na finančním trhu.

Tento obecný zákon doplňuje několik zvláštních zákonů, jež berou v potaz specifika každého typu družstva. Například zákon z července 1978 týkající se *SCOP* definuje princip dvojího statutu: vlastník akcionářského podílu může být zároveň i zaměstnancem. V takovéto organizaci musejí být zaměstnanci hlavními vlastníky kapitálu: musejí vlastnit alespoň 51% kapitálu a představovat alespoň 65% akcionářů. Na základě francouzského pravidla právní priority je zákon z roku 1947 používán pouze v případě nedostatku zvláštních zákonů. Souhrn těchto zákonů představuje úplné družstevní právo.

Několik zákonů z let 1983 až 1985 rozšířilo sektor sociální ekonomiky. Zákon z 20. července 1983 o rozvoji sociálně ekonomických aktivit například přepsal určité cíle organizací *IDES* (vytvořených v březnu 1983): jejich hlavním úkolem je finanční podpora podniků sociální ekonomiky poskytováním zajímavých půjček úvěrovým družstvům, a to obzvláště od schválení tohoto zákona do roku 1986. Zákony z let 1992 – 1993 nazývané „zákony modernizace“ se také pokoušejí vyřešit problematiku finančního rozvoje družstev vytvořením nové podoby podílů. Družstva nesmí shromažďovat více než 35% kapitálu a svým vlastníkům neposkytují právo hlasovat. Družstvům nicméně umožňují otevření jejich kapitálu externím partnerům a rozvoj jejich aktivit.

V zákonu z roku 1983 byla také vytvořena jednotlivá podnikatelská družstva jako družstva, jejichž aktivity nepředstavují hlavní činnost svých členů, ale jedná se o aktivity s ní spojené, jako je například zásobování. Zemědělská, řemeslná a rybářská družstva tento status hojně užívají. V roce 1985 byla zákonem založena i „*Union d'Économie Sociale*“ (Unie sociální ekonomiky - UES), která je druhem partnerského družstva kombinujícího neziskové a ziskové organizace a veřejné kolektivní vlastnictví. Pro včlenění statusu *SCIC* (družstevní společnost kolektivního zájmu) byl v roce 2001 nově upraven zákon z roku 1947. Tyto družstevní společnosti musejí poskytovat služby kolektivního zájmu, které vykazují charakter společenského užitku. Konečně v roce 2002 byla pod tlakem odborníků ze zdravotního sektoru vytvořena nová forma družstva konečným zákonem týkajícím se práv nemocných a kvality zdravotního systému (zákon č.303 z 4.3.2002).

Francouzské družstevní právo se stále mění, aby se přizpůsobilo aktuální situaci. Podoba družstev se dokonce dále obměňuje, což představuje výzvu do budoucna pro

francouzskou zákonodárnou moc. Kupříkladu se od konce 20. století objevil nový druh družstva na poli ekonomického zapojování a budování. Jedná se o tzv. „*cooperative d'activités et d'emploi*“ (družstvo aktivit a zaměstnání). Ke 31. prosinci 2005 jich v různých regionech existovalo již asi třicet. Nabízejí školení a podporu iniciátorům ekonomických aktivit. Během této doby jsou tito původci družstevními zaměstnanci. Tato podpora má finanční, ale také správní a vzdělávací charakter. Umožňuje lidem beze zdrojů založit vlastní podnikání a ručit. Poté, když se začne podnikání rozrůstat, může původce družstvo opustit a osamostatnit se. Tento druh družstva, jehož činnost se nachází mezi výrobním družstvem a firmou zabývající se vklady, ještě nebyl uznán jako nový druh družstva a nemá vlastní řádný status. Nicméně již byly založeny sítě jako „*UES coopérer pour entreprendre*“ (unie sociální ekonomiky – spolupracovat pro podnikání), které pracují ve prospěch jejich lepšího uznání.

3.2. SITUACE V ČR

V České republice jsou družstva definována jako právnické osoby s neuzavřeným počtem členů založené za účelem podnikání nebo zajišťování hospodářských, sociálních či jiných potřeb svých členů. Členy mohou být fyzické i právnické osoby. Každý člen se na činnosti družstva musí podílet majetkově, základním vkladem. Charakteristické znaky: dobrovolnost členství v družstvu, rovnost všech členů družstva, závazek člena k aktivitě v družstvu, solidární podílení se na výsledcích činnosti družstva, a to jak na výsledcích pozitivních, tak na hrazení případných ztrát.

Působí zde pět typů družstev: výrobní, spotřební, bytová, zemědělská a finanční. Družstva jsou převážně organizována podle oborů své působnosti. Podle své sektorové příslušnosti se pak družstva sdružují do jednotlivých svazů a ty jsou registrovány jako zájmová sdružení právnických osob. Členství ve svazech je pro družstva nepovinné a mimo struktury těchto svazů působí družstva (jejich počet není přesně známý), která členy svazů být nechtějí, či ta, která byla z různých důvodů z jednotlivých svazů vyloučena, případně ta, která se sdružují ve vlastních zájmových sdruženích (především v sektoru bytového družstevnictví).

Zastřešující organizací českých družstev je Družstevní asociace České republiky (DA ČR), která zastupuje a hájí zájmy všech družstevních sektorů ve vztahu ke státní administrativě a společensko-politickým organizacím, stejně jako ve vztahu k mezinárodním vládním i nevládním organizacím na evropské i světové úrovni.

Podle sektorové příslušnosti existují v ČR níže uvedené družstevní svazy:

Svaz českých a moravských výrobních družstev (SČMVD), který sdružuje výrobní družstva a výrobní družstva invalidů.

Svaz českých a moravských spotřebních družstev (SČMSD), sdružující družstva spotřební.

Svaz českých a moravských bytových družstev (SČMBD), uskupení družstev bytových

Zemědělský svaz České republiky (ZS ČR), který zastupuje družstva zemědělská a některé další typy zemědělských společností

Unie družstevních záložen ČR, sdružení peněžních družstev

Speciální kategorií Svazu českých a moravských výrobních družstev jsou výrobní družstva invalidů - družstva zaměstnávající více než 50% osob se zdravotním postižením. Tato družstva se aktivně podílejí na sociálním začleňování jedné z kategorií znevýhodněných osob. Jsou početně největším zaměstnavatelem osob se změnou pracovní schopnosti, které jsou ohroženy sociální exkluzí. VDI jsou schopna spojit konkurenceschopnou produkci s poskytováním důstojných pracovních příležitostí pro handicapované osoby. V současné době je členem Svazu českých a moravských výrobních družstev 47 družstev tohoto typu.

Výrobní družstva invalidů i další jsou podnikateli na různém stupni vyspělosti, od malých chráněných dílen (omezených kvalifikací a kapacitou, více sociálně orientovaných) až po vyspělé moderní a specializované firmy s certifikáty ISO. Nepůsobí ve všech oborech činnosti, což je dáno vhodností profesí pro zdravotní postižení. Ani jejich počet v různých regionech není stejný.

Tito potenciální dodavatelé (až na výjimky) zpravidla nepokrývají svými výrobky celý sortiment v dané komoditě, jsou zavedeni častěji jako subdodavatelé velkých výrobců nebo obchodníků. Z odbytových a finančních důvodů jich stále větší část přechází na montážní a kompletační práce, často pro zahraniční zadavatele.

Většina z nich dokáže nečekaně pružně reagovat i na poptávku mimo jejich stávající sortiment, odběratel však musí počítat s delší dobou adaptace (náběh výroby nebo dodávek), může to být dáno pomalejším přizpůsobením zaměstnanců nové práci.

Tito zaměstnavatelé jsou v různé míře příjemci dotací a příspěvků z aktivní politiky zaměstnanosti, tyto benefity však jsou fakticky kompenzací nižší pracovní výkonnosti zaměstnanců a některých vyšších výdajů spojených s úpravou pracovního režimu, pracoviště a vyšší nemocnosti, nikoli konkurenčním cenovým zvýhodněním. Nelze tedy očekávat a priori automaticky nižší cenu (minimální mzda i bezpečnostní, technické a pracovněprávní předpisy platí až na výjimky i pro ně).

Z pohledu současného nového trendu v družstevním sektoru můžeme říci, že v podmínkách České republiky jsou výrobní družstva invalidů „zárodky“ družstev sociálních. Sama také iniciují návrh zákona o sociálních družstvech. Na výrobní družstva invalidů se proto zaměřují ve svém srovnání.

3.2.1. MOŽNOSTI FINANCOVÁNÍ DRUŽSTEV V ČR

(se zaměřením na výrobní družstva)

Družstva v České republice mají možnost čerpat z několika zdrojů. Mezi tradiční patří: prodej výrobků a služeb a členské příspěvky. Doplnujícími zdroji jsou dotace od státu, daňové úlevy, podpora ze strukturálních fondů EU a možnost využití Fondu dlouhodobého úvěru spravovaného Svazem českých a moravských výrobních družstev. V následujících řádcích se na jednotlivé zdroje, kromě prodeje výrobků a služeb a členských příspěvků, které nepotřebují bližší vysvětlení, podíváme blíže.

- **Státní dotace a podpora, daňové úlevy**

O státní dotaci lze žádat v rámci dotačních titulů Ministerstva průmyslu a obchodu a pro různé úpravy provozů, které vedou k ekologičtější produkci, také Státní fond životního prostředí.

Program ALIANCE – poskytovatelem podpory v rámci programu ALIANCE, který vyhlásilo Ministerstvo průmyslu a obchodu v rámci programu podpory malého a středního podnikání s platností od roku 2005 do roku 2006 je Česká agentura na podporu obchodu - CzechTrade - cílem programu je zvýšení konkurenceschopnosti malých a středních podniků na zahraničních trzích prostřednictvím:

- podpory mezinárodních marketingových aktivit aliance, seskupení minimálně 3 malých a středních podniků, jejichž výrobní program nebo sortiment se vzájemně doplňují pro dodávku v konkrétních odvětvích ekonomické činnosti, a které mají uzavřenu Smlouvu o spolupráci v rámci programu Aliance.
- prosazování myšlenky posilování spolupráce malých a středních podniků v zahraničí.

Od Ministerstva práce a sociálních věcí lze žádat dotaci ke krytí zvýšených výdajů spojených se zaměstnáváním nejméně 50% osob ze zdravotním postižením, až do výše uskutečněných úhrad sociálního pojistného a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Je zde také možnost žádat dotaci na obnovu a pořízení strojů, zařízení i nemovitého majetku (SČMVD, 2001: 6).

Na základě § 35 zákona dani z příjmu č. 586/1995 Sb. má zaměstnavatel více jak 50% osob se zdravotním postižením nárok na uplatnění plošné slevy z daně z příjmu ve výši 50% této daně.

Jako státní podporu vnímám také ustanovení zákona č. 435/2004Sb o zaměstnanosti. Stávající právní úprava tohoto zákona obsahuje zákonnou povinnost středních a velkých firem v ČR zaměstnat nejméně 4% osob s handicapem. Existují tři varianty řešení.

Prioritu má přímé zaměstnání. Druhou možností zůstává odběr výrobků a služeb od některého ze zaměstnavatelů s nadpolovičním počtem zdravotně postižených osob. Tomuto způsobu se říká „náhradní plnění“ a je velkou příležitostí především pro výrobní družstva invalidů. Příkladem je družstvo Obzor Zlín, které jako zaměstnavatel více než 60% osob se ZP již druhým rokem provozuje veřejnou spisovnu pro podnikatele ve Zlíně. Třetím způsobem je "invalidní daň" (odvod 2,5 násobku průměrné mzdy za osobu) pro ty, kterým se nepodaří plně pokrýt povinnost předchozími způsoby (AZZP, SČMVD a InMP, 2005).

Od úřadu práce lze získat příspěvek na zřízení nových pracovních míst nebo na zřízení či provoz chráněné dílny dle vyhlášky Ministerstva práce a sociálních věcí č. 115/1992 Sb.

- **Podpora ze strukturálních fondů EU**

Družstev se týká podpora z Evropského sociálního fondu ESF a Evropského fondu pro regionální rozvoj ERDF.

Družstva především čerpají z Evropského fondu pro regionální rozvoj ERDF, zde se jedná o investice do výroby vedoucí k tvorbě nových pracovních míst, investice do infrastruktury, do vzdělávání, vědy a výzkumu, o rozvoj místního potencionálu, rozvoj malého a středního podnikání a investice zaměřené na životní prostředí.

Operační program Průmysl a podnikání je financován z ERDF a je zaměřen na rozvoj malých a středních podniků, podporu inovačních aktivit v průmyslu, výrobní, technickou, ekonomickou a organizační restrukturalizaci podniků, oborů a odvětví, včetně odstraňování starých zátěží tak, aby bylo dosaženo pozitivního synergického efektu v oblasti životního prostředí, rovných příležitostí a budování informační společnosti.

Tabulka č. 4 Opatření a priority OPPP

Priorita/Opatření	Indikativní popis	Cílová skupina
Priorita 1 - Rozvoj podnikatelského prostředí	50% prostředků OPPP	
Opatření 1.1. - Infrastruktura pro průmyslový výzkum, vývoj a inovace	Posilování návaznosti vazeb výzkumu a vývoje na průmysl. Podpora infrastruktury pro průmyslový výzkum, technologický rozvoj a inovace. Zlepšení prostředí pro technologicky orientované firmy – „knowledge society“ (společnost založená na znalostech). Povzbuzení spolupráce mezi průmyslem a vzdělávacími a výzkumnými institucemi. Podpora investic do infrastruktury v oblasti komunikační a informační technologie.	Subjekty spolupracující s terciární sférou, univerzity, výzkumné instituce aj.
Opatření 1.2. - Rozvoj podnikatelské infrastruktury	Rozvoj, výstavba či regenerace průmyslových zón, výstavba a rekonstrukce objektů včetně související infrastruktury, vyhotovení projektové dokumentace.	Obce, rozvojové společnosti, MSP – podporovaný podnik
Opatření 1.3. - Infrastruktura pro rozvoj lidských zdrojů v průmyslu	Pořízení či rekonstrukce školících středisek, jejich vybavení školícími pomůckami a programy. <i>Rozvoj speciálních programů a učebních plánů bude financován z ESF.</i>	MSP i ostatní podnikatelské subjekty, v případě oborových školících středisek vždy podnik nebo skupina podniků, dále např. vzdělávací instituce, VŠ, orgán územní samosprávy ve spojení nejméně s jedním podnikatelským subjektem

Opatření 1.4 - Rozvoj informačních a poradenských služeb	Podpora zvyšování úrovně a kapacity poskytovatelů poradenských služeb, aby byl zajištěn přístup podnikatelské komunity ke kvalitnímu poradenství, což povede ke zvýšení konkurenceschopnosti MSP. Podpora metod řízení – quality management. Rozvoj klastrů, mentorských/poradenských programů atd. Nehmotná infrastruktura pro podnikání, včetně poskytovatelů služeb. Institucionální struktura. Kooperace v podnikání.	Obce, kraje a poradenské firmy včetně soukromé, veřejné neziskové sféry
Priorita 2 - Rozvoj konkurenceschopnosti podniků	46% z prostředků OPMP	
Opatření 2.1. - Zakládání a rozvoj MSP	Pomoc začínajícím podnikatelům a mladým podnikům s rozvojovým potenciálem. Rozvoj a růst ekonomicky aktivních a životaschopných podniků, zejména MSP, včetně podpory investic, internacionalizace, poradenství, informačních technologií, vazeb na dodavatele. Přístupnost k investičnímu kapitálu. <i>Rozvoj lidských zdrojů v podnicích viz 1.3 (bude v rámci ESF).</i>	MSP a začínající malí podnikatelé
Opatření 2.2. - Podpora inovací výrobků, technologií a služeb	Podpora rozvoje technologické základny podniků, inovace, aplikace výsledků výzkumu a vývoje ve výrobě, pořízení licencí, patentů, poradenství, obchod, marketing, optimalizace procesů a zavádění informačních technologií. <i>Rozvoj lidských zdrojů v podnicích viz 1.3 (bude v rámci ESF).</i>	MSP, ostatní podnikatelé
Opatření 2.3. - Snižování energetické náročnosti a využití obnovitelných zdrojů	Zvyšování efektivnosti využívání energie včetně obnovitelných zdrojů. Úspory energie v průmyslu. Opatření je zaměřeno následovně: 1. Snižování energetické náročnosti (zvyšování efektivnosti využití energetických zdrojů, snížení energetické náročnosti procesů spojených s výrobou, přeměnou a rozvodem energie, zavádění kombinované výroby elektřiny a tepla – kogenerace, snížení ztrát při zpracovávání primárních zdrojů energie apod.). 2. Vyšší využívání obnovitelných zdrojů energie, snižování energetické náročnosti, využívání obnovitelných a druhotných zdrojů energie.	MSP
Priorita 3 - Technická pomoc	4% z prostředků OPMP	MPO
Opatření 3.1. - Řízení programu	Operační náklady, publicita.	
Opatření 3.2. - Ostatní technická pomoc	Studie, pilotní projekty, informační systém.	

Zdroj: MPO, 2004

Dotace je vyplácena zpětně po doložení faktur. Uživatel si tedy musí celý projekt hradit sám a až po jeho realizaci, splní-li všechny podmínky, dostane zpětně vyplacenou předem dohodnutou finanční částku. Lze však požádat o úvěr Českomoravskou záruční a rozvojovou banku. Výrobní družstva ale preferují zvýhodněné úvěry z Fondu dlouhodobého úvěru ŠČMVD.

V rámci *Operačního programu průmysl a podnikání* jsou družstva nejvíce využívány programy:

- **MARKETING** – tento program využilo 6 družstev - jeho cílem je zvýšit konkurenceschopnost českých exportérů na zahraničních trzích (získání marketingových informací – studie a analýzy zahraničních trhů, výroba propagačních materiálů a internetových stránek, výstavy a veletrhy). Program je určen pro malé a střední podnikatele, podpora má formu dotace – její výše je 100 000 – 1 mil. Kč
- **ROZVOJ** – 3 družstva se zapojila do tohoto programu - podpora rozvoje konkurenceschopnosti MSP ve fázi růstu, tzn. podpora zvyšování technologické úrovně i zdokonalování procesů, jako například zavádění certifikací a mezinárodních standardů
- **REALITY** – účastní se jej 1 družstvo – cílem je podpora moderních výrobních provozů (rekonstrukce budov, infrastruktura, analýza ekologických zátěží), podpora má formu dotace – její maximální výše je 1 mil. Kč
- **INOVACE** – zájem o tento program byl, ale všechny projekty byly nakonec zařazeny do jiných programů – cílem tohoto programu je zvýšení konkurenceschopnosti podniku na základě zavádění inovativních postupů ve výrobě či řízení – inovace technického i netechnického charakteru, program je určen podnikatelským subjektům bez omezení velikosti, podpora má formu dotace a zvýhodněného úvěru – její výše je u technických inovací 3 mil. – 50 mil.Kč., u netechnických 1 mil. – 25. mil – u úvěru je doba splatnosti až 9 let při pevné úrokové sazbě 3% p.a.
- **START** – tento program je vhodný pro začínající družstva, protože jeho cílem je umožnit realizaci podnikatelských záměrů osobám poprvé či po nejméně sedmiletém odstupu do podnikání (nákup strojů a vybavení, rekonstrukce budov, kancelářské zařízení, provozní náklady), program je určen malým podnikům a fyzickým osobám, podpora má formu zvýhodněného úvěru ve výši 100 000 – 1 mil. Kč.
- **KREDIT** – další program, který je vhodný pro začínající družstva – umožňuje realizaci rozvojových podnikatelských projektů podnikům s kratší historií, minimálně dvouletou (nákup a rekonstrukce nemovitostí, nákup strojů a vybavení,

nákup licencí a zásob), program je určen pouze podnikům do 50 zaměstnanců, podpora má formu zvýhodněného úvěru ve výši od 0,2 – 7 mil. Kč.

- **KLASTRY** – zapojeno 1 družstvo - cílem tohoto programu je podpořit ekonomický růst a konkurenceschopnost ekonomiky prostřednictvím rozvoje odvětvových seskupení – klastrů (vytváření vhodného prostředí pro spolupráci firem, koordinace spolupráce, společného výzkumu, vývoje a odbitu), program je určen krajům, institucím terciálního vzdělávání, výzkumným organizacím a právnickým osobám či sdružení osob založených za účelem provozování klastru, podpora má formu dotace ve výši 0,2 – 45 mil. Kč.

Družstva dávají přednost podpoře formou dotací, proto programy START a KREDIT zatím nebyly využity. Pro získání zvýhodněného úvěru družstva preferují využití Fondu dlouhodobého úvěru SČMVD.

Evropský sociální fond ESF nabízí prostředky na pomoc integraci nezaměstnaných a osob postižených dlouhodobou nezaměstnaností, rychlejší zapojení mladých lidí do pracovního procesu, adaptace pracovníků na průmyslové změny, uplatňování rovných příležitostí na trhu práce, stabilizace a další růst zaměstnanosti, podporu lidských zdrojů ve výzkumu a vývoji a další zkvalitnění vzdělávání a kvalifikace.

Operační program Rozvoj lidských zdrojů je financován z ESF a jeho cílem je dosažení vysoké a stabilní úrovně zaměstnanosti založené na kvalifikované a flexibilní pracovní síle a konkurenceschopnosti podniků.

Tento program využila družstva pouze v 1 případě a to program Profese, jehož cílem je podpora dalšího profesního vzdělávání.

Dlouhodobější projekty nebo projekty většího rozsahu je v rámci OP RLZ možno rozdělit do etap. V takovém případě jsou výdaje propláceny vždy po zrealizování etapy. Jinak si žadatelé musí zajistit dostatek prostředků z vlastních zdrojů nebo například z úvěrů komerčních bank, které nabízejí své nové produkty zajišťující předfinancování projektů z dotací EU.

- **Společný regionální operační program SROP** – v tomto programu je jeden družstevní projekt – prostředky SROP jsou kombinovány z fondů ESF a ERDF – cílem SROP je dosažení trvalého hospodářského růstu i růstu kvality života

obyvatel regionu prostřednictvím nových ekonomických aktivit s důrazem na tvorbu pracovních míst v regionálním i místním měřítku, na zlepšení kvality infrastruktury a životního prostředí, na všeobecný rozvoj lidských zdrojů a na prohlubování sociální integrace.

- ***Iniciativa Společenství EQUAL*** – 1 projekt družstev – je financována z ESF - cílem Iniciativy je vyvinout a prosadit nástroje na podporu znevýhodněných skupin (dlouhodobě nezaměstnaní, nízkokvalifikovaní, absolventi škol, starší občané, osoby se zdravotním postižením, etnické menšiny, ženy, azylanti apod.), které se setkávají s diskriminací či nerovným zacházením v zaměstnání nebo při hledání zaměstnání.

- **Fond dlouhodobého úvěru**

Další speciální možností pro výrobní družstva je Fond dlouhodobého úvěru spravovaný Svazem českých a moravských výrobních družstev. O nakládání s jeho prostředky rozhoduje představenstvo SČMVD.

Úvěr je poskytován pouze družstvu, jehož členství ve svazu ke dni podání žádosti o úvěr trvalo alespoň 1 rok. Úvěry jsou poskytovány na tyto cíle: financování investic a zásob, doplnění vlastních prostředků, dodávku zboží nebo služeb, nákup osobních a užitkových vozidel, nákup pozemků, úhradu bankovního úvěru a jako překlenovací úvěr. V klasickém úvěrovém řízení platí následující limity.

Úvěr na financování investic se poskytuje na dobu do 60 měsíců a do výše 7 mil. Kč. s úrokovou sazbou 4% p.a., na financování zásob do 24 měsíců a výše 5 mil. Kč. s úrokovou sazbou 6,5% p.a, na doplnění prostředků do 24 měsíců s úrokovou sazbou 14% p.a, na dodávku zboží a služeb do 6 měsíců a výše 2. mil. Kč s úrokovou sazbou 4,5% p.a, na nákup vozidel do 36 měsíců – v kalendářním roce nesmí přesáhnout výši 900 tis. Kč. s úrokovou sazbou 3,5% p.a, na nákup pozemků do 10 let a maximální výše 10 mil. Kč. s úrokovou sazbou 3% p.a, na úhradu bankovního úvěru do 12 měsíců (možnost prodloužení na dobu 5 let) a výše 5 mil. Kč s úrokovou sazbou 7% p.a, překlenovací úvěr do výše 5 mil. Kč s úrokovou sazbou 3% p.a.

Součet zůstatků všech družstvu poskytnutých úvěrů z prostředků FDÚ nesmí při poskytnutí nového úvěru přesáhnout 15 mil. Kč včetně nově poskytnutého úvěru.

3.2.2. *LEGISLATIVA V ČR*

Tvůrcem prvního družstevního zákona ještě v rámci Rakouska – Uherska byl český právník Antonín Randa. Jednalo se o zákon č. 70 říšského zákoníku ze dne 9. dubna 1873 o společenstvech pro napomáhání živností a hospodářství. Tento zákon s průběžnými úpravami platil až do roku 1954.

V roce 1954 byl vydán zákon č. 53/1954 Sb. o lidových družstvech a družstevních organizacích. Zákon zrušil dřívější předpisy a upravil také soustavu družstevních svazů s řídicími a kontrolními funkcemi. Tato úprava umožňovala na základě takzvaného principu „demokratického centralismu“ ovládat pomocí svazové soustavy družstva jako součást plánované ekonomiky a nástroj ovlivňování společenských procesů dle představ KSČ. V roce 1960 byla přijata nová Ústava – ústavní zákon č. 100/1960 Sb., který zahrnul družstva mezi dobrovolné společenské organizace. Další právní úpravou byl hospodářský zákoník č. 109/1964 Sb., ve kterém zůstal zachován centralistický systém ovládnutí družstev.

Družstevnictví se dočkalo nového zákona v roce 1990, kdy Federální shromáždění přijalo zákon č. 162/1990 Sb. o zemědělském družstevnictví a zákon č. 176/1990 Sb. o bytovém, spotřebním, výrobním a jiném družstevnictví. Zákon č. 176 přinesl opět do činnosti družstev demokratické prvky. Odpadla povinnost projednávat vznik družstva se státními orgány, byly odstraněny deformace v oblasti vlastnických vztahů, byla umožněna svoboda sdružování a podnikání, bylo zvýrazněno postavení a práva členů družstva, byly posíleny majetkové vztahy člena a družstva a byl dán potřebný prostor pro úpravu specifických podmínek a potřeb družstva ve stanovách.

Dalším stupněm vývoje družstevního zákonodárství se stal obchodní zákoník č. 513/1991 Sb. V účinnost vstoupil 1. ledna 1992. Nahradil všechny výše uvedené zákony a je universální normou platnou pro všechny druhy a typy družstev, bez ohledu na předmět jejich činnosti.

V roce 1992 byl vydán transformační zákon č. 42/1992 Sb., který stanovoval způsob úpravy majetkových vztahů a vypořádání majetkových nároků v družstvech, způsob přizpůsobení vnitřních právních poměrů družstva obchodnímu zákoníku, způsob přeměny družstev na jiné podnikatelské formy podle obchodního zákoníku a vydání majetku Komunistické strany Československa a Socialistického svazu mládeže, získaného družstvy od 1. ledna 1990. Týkal se družstev vzniklých před 1.1.1992. Ze strany družstev byl vnímán jako snaha o privatizaci družstev.

Zákon č. 42/1992 Sb. definuje družstvo jako „společenství neuzavřeného počtu osob založené za účelem podnikání nebo zajišťování hospodářských, sociálních anebo jiných potřeb svých členů.“ Stanoví podmínky založení družstva, co musí obsahovat stanovy družstva, jak vzniká a zaniká členství v družstvu, povinnost vytvoření nedělitelného fondu, podmínky rozdělení zisku, orgány družstva a jejich pravomoci, podmínky hlasování v představenstvu a v kontrolní komisi, povinnost řádné účetní uzávěrky a vydání výroční zprávy o hospodaření, podmínky zrušení, likvidace či změny právní formy družstva. Zajímavý je § 249 - zákaz konkurence. „Členové představenstva a kontrolní komise družstva, prokuristé a ředitel nesmějí být podnikateli ani členy statutárních a dozorčích orgánů právnických osob s obdobným předmětem činnosti. Stanovy mohou upravit rozsah zákazu konkurence jinak.“

Z iniciativy výrobních družstev invalidů vzešel návrh do nového obchodního zákoníku týkající se sociálních družstev. Ráda bych tento návrh představila blíže a srovnala jej se statutem *SCIC (Société coopérative d'intérêt collectif - Družstevní společnost kolektivního zájmu)*. K dispozici jsem měla rozpracovanou verzi tohoto návrhu – viz. příloha č. 4.

V názvu subjektu musí být uvedeno označení „sociální družstvo“. Sociální družstvo používá dosažený zisk k veřejně prospěšným cílům v zájmu svých členů a třetích osob. Toto družstvo nemusí vytvořit zapisovaný základní kapitál ani rezervní fond. Majetek sociálního družstva může být umístěn pouze do jištěných a ověřených dluhopisů, akcií, hypotéčních zástavních listů a věcí určených k podnikání a poskytujících záruku výnosu. Hodnota cenných papírů jednoho emitenta či jedné věci nesmí přesahovat 10% majetku družstva. Sociální družstvo nesmí být členem ani společníkem jiné právnické osoby.

Sociální družstvo respektuje družstevní pravidla: dělbu moci na základě principu 1 člen 1 hlas. Sociální družstvo může rozdělit mezi své členy maximálně 10% disponibilního zisku. V případě likvidace družstva případně zůstatek podle rozhodnutí členské schůze jinému sociálnímu družstvu, nadaci nebo nadačnímu fondu, jinak obci, v níž má sociální družstvo své sídlo.

Soud může sociální družstvo zrušit a nařídít likvidaci, pokud porušuje ustanovení zákona o nakládání s majetkem, neplní účel, pro který bylo založeno nebo nakládá se ziskem v rozporu s ustanovením o 10%. Fúze a rozdělení jsou možné pouze mezi sociálními družstvy a na sociální družstva. Sociální družstvo nesmí změnit právní formu, ani se nesmí změnit na jiný druh družstva.

3.3. SHRNUTÍ A SROVNÁNÍ

Oprávněnost státní podpory družstev a sociálních podniků, které pomáhají integraci znevýhodněných skupin, formou dotací a daňových zvýhodnění, je jednoznačná. Začlenění nezaměstnaných lidí na trh práce je jak sociálně, tak finančně přínosné pro celou společnost a posiluje sociální kohezi.

Pro srovnání: osoba se zdravotním postižením nebo jiným znevýhodněním, která nepracuje a nepodniká, stojí podle odhadu stát 180 – 200 tisíc Kč ročně (důchody, dávky, podpory, příspěvky, neodvádí daň z příjmů fyzických osob, nemá kupní sílu = netvoří HDP, stát hradí zdravotní a sociální pojištění). Průměrný příspěvek jen ze zdrojů aktivní politiky zaměstnanosti pro zaměstnavatele nebo sociální družstvo / podnik představuje dnes na aktivní osobu se zdravotním postižením okolo 100 tis. Kč ročně. Tato osoba však hradí své zdravotní pojistné, odvádí minimální daň z příjmu, tvoří kupní sílu. (Rychtář, 2005)

Co se týče půjček, jsou u tradičních finančních institucí většinou těžko dostupné. Podle nastavení kritérií většiny bank nemají projekty sociální ekonomiky dostatečné garance (konkurenceschopnost, ekonomickou životaschopnost, apod.). Tato situace staví sociální podniky do obtížné situace. V jejím důsledku musí hledat nové finanční partnery

nebo redukovat své ambice k rozvoji. Jednou z možných cest také je, že se organizace spojí a využijí společné fondy, nebo se společně z většími zárukami obrátí na banku. Další možností, která bohužel zatím v České republice neexistuje, jsou finanční společnosti a etické banky, které získávají zdroje od jednotlivců i institucí a nabízejí půjčky sociálním podnikům za zvýhodněných podmínek.

Analýza návrhu zákona o sociálních družstvech a zákona o SCIC

Co v návrhu zákona o sociálních družstvech postrádám je definování veřejně prospěšného cíle. Stejný problém se týká i neziskového sektoru, kde tato definice také chybí. V českém právním prostředí je uveden termín obecně prospěšné cíle. Je definován v zákoně č. 227/1997 Sb. o nadacích a nadačních fondech. Jedná se zejména o rozvoj duchovních hodnot, ochranu lidských práv nebo jiných humanitárních hodnot, ochranu přírodního prostředí, kulturních památek a tradic, a o rozvoj vědy, vzdělávání, tělovýchovy a sportu. Je nutno podotknout, že ve francouzském zákoně o *SCIC* definice sociální prospěšnosti rovněž není uvedena. Je v něm definováno, že *SCIC* mají za cíl výrobu a poskytování produktů a služeb kolektivního zájmu, které mají charakter sociální prospěšnosti. Velkým pozitivem návrhu o sociálních družstvech je použití slova „sociální“, které bylo v rámci ekonomiky téměř zapomenuto. Tento návrh je první vlaštvou subjektů, které jsou v zahraničí nazývány sociálními podniky či podniky se sociálními cíli.

Podstatným a specifickým prvkem *SCIC* je možnost zapojení různorodých aktérů: zaměstnanců, dobrovolníků, klientů, místní samosprávy, sdružení a dalších – všech typů beneficentů a zainteresovaných osob. Toto zapojení umožňuje a je zárukou zakořenění aktivit *SCIC* v daném regionu působnosti. Čím více aktérů z daného teritoria je zapojeno, tím větší je pravděpodobnost, že budou lépe reprezentovány potřeby dané komunity a bude tedy lépe naplňován kolektivní zájem. *SCIC* zůstanou věrny svému názvu - Družstevní společnosti kolektivního zájmu. Tento prvek je velmi přínosný a mohl by být začleněn do návrhu zákona o sociálních družstvech.

Při zapojení místní samosprávy je nutné dávat pozor na autonomii družstva. Zákon o *SCIC* s touto eventualitou počítá, a proto stanoví, že místní samosprávy a jejich sdružení

nesmí přesáhnout 20% kapitálu *SCIC*. Tím je zamezeno převzetí vlivu. *SCIC* kombinuje soukromé a veřejné zdroje, tedy i ty od místních samospráv, stále však s ohledem na autonomii řízení a upevnění pozic podniku.

4. ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce bylo seznámení s pojmem a konceptem sociální ekonomiky, s vývojem a situací organizací sociální ekonomiky ve Francii a u nás, a to se zaměřením na družstva – jeden ze čtyř pilířů sociální ekonomiky. Zvolila jsem strategii komparace sektorů v obou zemích, abych mohla vysvětlit stávající situaci a nalézt nové výzvy a inspiraci pro proces prosazování konceptu sociální ekonomiky a sociálních družstev v České republice.

Z komparace a také z rozhovorů s aktéry prosazování konceptu sociální ekonomiky vzešla potřeba zaměřit se při prosazování konceptu sociální ekonomiky na tyto cíle:

- Začít s osvětou o sociální ekonomice. Cílovou skupinou této osvěty bude široká veřejnost – úředníci a politici na nejrůznějších úrovních, samotné potenciální subjekty, které se v tomto režimu mohou rozvíjet a najít v něm uplatnění – NNO, družstva, i subjekty, kterých se to zdánlivě nedotýká – například banky, které by mohly poskytovat drobné úvěry, studenti vysokých škol. Neznalost pojmu a konceptu sociální ekonomiky je v současnosti největší překážkou v jeho prosazování.
- Zahájit spolupráci a vybudovat partnerství mezi družstvy a neziskovými organizacemi. Prvně zmiňovaná dokáže velmi dobře vykrývat mezery na trhu a druhé uvedené citlivě řeší nedostatky v sociálních službách a při selhání státu. Jak družstva, tak neziskové organizace jsou spolupráci otevřeny.
- Pracovat na vztahu mezi jednotlivými zainteresovanými aktéry – veřejnou správou, sociálními podniky i potenciálními (družstva, NNO), místní komunitou, soukromými tržními subjekty.
- Jednat i nadále s ministerstvy o zaštitění konceptu sociální ekonomiky. Nejblíže k přijetí konceptu do své gesce má Ministerstvo práce a sociálních věcí. S tímto ministerstvem také probíhá nejvíce jednání. V úvahu však připadají i Ministerstvo pro místní rozvoj a Ministerstvo průmyslu a obchodu. Ať už koncept sociální ekonomiky získá záštitu kteréhokoli ze zmíněných ministerstev, je důležité, aby zůstala zachována vyváženost všech tří aspektů sociální ekonomiky – sociální cíl, ekonomická aktivita a místní rozvoj.

Navazujícími strategickými kroky dále budou:

- Zaměření se na legislativní úpravy – vybudovat legislativní rámec pro fungování sociální ekonomiky. V případě legislativních úprav je již nezbytná spolupráce všech aktérů sociální ekonomiky (družstev i NNO), protože pokud má být koncept sociální ekonomiky legislativně správně postihnut, musí objímat všechny její pilíře. První vlaštkou je návrh zákona o sociálních družstvech.
- Vytvoření finanční strategie a zázemí pro půjčky organizacím sociální ekonomiky.

Role družstev v sociální ekonomice je významná jak ve Francii, tak v České republice. Družstva se v obou zemích podílí na vytváření konceptu sociální ekonomiky, jednají s ministerskými úředníky a navrhují legislativní úpravy.

Ve Francii je významná pozice družstev dána silnými družstevními bankami, které jsou jedním z finančních zdrojů sociální ekonomiky. Tyto banky nabízejí mikropůjčky a zvýhodněné úvěry pro organizace sociální ekonomiky. U nás bohužel družstevní bankovní sektor chybí. Pro výrobní družstva jej alternuje Fond dlouhodobého úvěru spravovaný Svazem českých a moravských družstev. Ostatní organizace sociální ekonomie však k němu přístup nemají, musí tedy hledat zdroje jinde, především ve fondech Evropské unie.

Družstva jsou významným aktérem v prosazování konceptu sociální ekonomiky v České republice. Mají velmi dobré vazby na evropské a mezinárodní družstevní organizace, odkud čerpají zkušenosti. Mají velký potenciál a i nadále budou mít jednu z vedoucích rolí v procesu prosazování konceptu sociální ekonomiky i v sociální ekonomice samotné.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

Literatura:

- Alaitru, Melánie. 2005, *Social economy in France*, Nepublikovaná seminární práce, Praha: FHS UK
- Alet – Ringembach, Blaire. 2004, *De l'association à la coopérative*, Participer, octobre / novembre, Lyon
- Archambault, Edith. 1996, *Le secteur sans but lucratif en France*, Paris: Economica
- AZZP, SČMVD a InMP. 2005, *Náhradní plnění*, [CD-ROM]. Praha: AZZP, SČMVD a InMP
- Bidet, Eric. 1998, *L'économie sociale: un secteur d'avenir?*, Problèmes politiques et sociaux, č. 798, Paris
- Bidet, Éric. 2003, *L'insoutenable grand écart de l'économie sociale*, Revue du MAUSS semestrielle, č.21, *L'alter-économie – Quelle „autre mondialisation?“*, první semestr, Paris: MAUSS
- Borzaga, Carlo, Galera, Giulia. 2004, *Social Economy and Social Innovation*, Trento: OECD Centre for Local Development
- Brochier, Sophie. 1996, *Collège coopératif*, Pouvoirs locaux – trimestriel, č.30, třetí trimestr Paris
- Caillé, Alain. 2003, *Sur les concepts d'économie en général et d'économie solidaire en particulier*, Revue du MAUSS semestrielle, č.21, *L'alter-économie – Quelle „autre mondialisation?“*, první semestr, Paris: MAUSS
- Commission Européenne. 1990, *L'économie et l'emploi*, Brusel: Commission Européenne
- CVNS. 2005, *Sociální ekonomika a NNO v ČR*, součást Úvodní studie pro vyhodnocení globálních grantů, Brno: CVNS
- Deelenová van, Soňa. 2004, *Směrnice upravující podmínky hospodaření s prostředky fondu dlouhodobého úvěru Svazu českých a moravských výrobních družstev*, interní dokument SČMVD, Praha: SČMVD
- Definice SCIC, www.scop.coop.org, [online 22.8.2005]
- Defourny Jacques. 2004, *Sociální podniky v rozšířené Evropě Koncept a skutečnosti*.
- Demoustier, Daniele. 2001, *L'économie sociale et solidaire – S'associer pour entreprendre autrement*, Paris: Syros
- Dohnalová, Marie, Malina, Jaroslav, Miller, Karel. 2003, *Občanská společnost: Minulost – současnost – budoucnost*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana

- Dohnalová, Marie. 2004, *Antropologie občanské společnosti*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana, Akademické nakladatelství CERM, Nakladatelství a vydavatelství NAUMA
- Eme, Bernard. 2001, *Les entreprises sociales d'insertion par le travail en France*, Paris: Perse
- Eme, Bernard; Laville, Jean-Louis. 1996, *L'insertion par l'économie: une politique en devenir*, Pouvoirs locaux – trimestriel, č.30, třetí trimestr, Paris
- Familles coopératives&chiffres-clés, www.scop.coop.org, [online 26.9.2005]
- Franca da, Genauto Carvalho. 2003, *L'économie solidaire en France et au Brésil: regards croisés*, Revue du MAUSS semestrielle, č.21, *L'alter-économie – Quelle „autre mondialisation?“*, první semestr, Paris: MAUSS
- Franca da, Genauto Carvalho; Fraisse, Laurent; Laville, Jean-Louis. 2003, *L'espérance économie solidaire*, Revue du MAUSS semestrielle, č.21, *L'alter-économie – Quelle „autre mondialisation?“*, první semestr, Paris: MAUSS
- Guigüe, Bruno. 2000, *Qu'est-ce que l'économie solidaire?*, Problèmes économiques, č. 2.677, Paris
- Helešic, František. 2004, *Evropské družstvo*, Praha: Družstevní asociace ČR
- Helešic, František. 2005, *Obecné otázky evropského a českého družstevního práva*, Praha: Družstevní asociace ČR
- Hesková, Marie, Wilson, Mervyn, Šubertová, Elena. 2005, *Encyklopedie družstevnictví*, Svazek 1, Bratislava: KARTPRINT
- Jeantet, Thierry. 1995, *Panorama de l'économie sociale*, Problèmes économiques, č. 2.431, Paris
- Komise evropských společenství. 2001, *Zelená listina – Podpora evropského rámce společenské odpovědnosti podniku*, Brusel: Komise evropských společenství
- Laville, Jean-Louis. 2004, *Économie solidaire: un état des lieux*, Science humaines – trimestriel, č.46, Paris
- Le monde associatif aujourd'hui, www.vie-associative.gouv.fr, [online 10.12.2005]
- Lévesque, Benoît; Bourque, Gilles; Forgues, Éric. 1997, *La sociologie économique de langue française: originalité et diversité des approches*, Sociologies économiques, Cahiers internationaux de sociologie, svazek CIII, Paris
- MPO. 2004, *Průvodce podnikatele Operačním programem průmysl a podnikání*, Praha: MPO
- Němcová, Lidmila a kol. 2001, *Vybrané kapitoly z českého družstevnictví*, Praha: Družstevní asociace ČR

- OCDE. 1998, *Sociální podniky v členských zemích OCDE*, servis územního rozvoje, Zpráva pro sekretariát, Paříž: 1998
- Rychtář, Karel. 2005, *Od sociálních služeb a chráněné práce k sociálnímu podnikání*, prezentace na konferenci, 14. září 2005, Brno
- SČMVD a AZZP ČR. 2001, *Sociální družstva – nový prvek v české ekonomice*, Praha: SČMVD a AZZP ČR
- SČMVD. 2001, *Výrobní družstvo jako forma podnikání*, Praha: SČMVD
- Slobodník, Jozef. 2005, *Neznámá sociální ekonomika*“, Grantis XIII (7-8): 18-19
- Smrčka, Ladislav a kol. 1992, *Vývoj družstevnictví na území ČSFR*, Praha: Svěpomoc
- Statut evropské družstevní společnosti, <http://europe.eu.int/scadplus/leg/fr/lvb/l26018.htm>
[online 24.2.2006]
- Svoboda, Jiří. 2004, *Konzultační dokument Družstva v podnikání*. interní materiál Svazu českých a moravských výrobních družstev a kanceláře CECOP-EST. Praha: SČMVD a CECOP-EST
- Šťastná, Jaroslava. 2005, *Sociální ekonomie*, e-Informační bulletin SKOK, říjen 2005: 4-5
- Vienney, Claude. 1994, *L'économie sociale*, Paris: Éditions La Découverte

Webové stránky:

- www.adai13.asso.fr, [online 6.3.2006]
- www.cecop-est.cz, [online 10. 6. 2005]
- www.cnei.org, [online 10. 12. 2005]
- www.cnlrq.org, [online 6.3.2006]
- www.entreprises.coop, [online 26.9.2005]
- www.esfcr.cz, [online 6.3.2006]
- www.esfin-ides.com, [online 28.9.2005]
- www.febea.org, [online 14.7. 2005]
- www.fokus-praha.cz, [online 26.9.2005]
- www.franceactive.org, [online 28.9.2005]
- www.garrigue.net, [online 28.9.2005]
- www.groupe.caisse-epargne.com, [online 26.9.2005]
- www.inaise.org/FR/Socoden.htm, [online 6.3.2006]
- www.lanef.com, [online 28.9.2005]

Zákony:

Loi du 1. juillet 1901 (zákon z 1. července 1901), článek 1, www.legifrance.gouv.fr, [online 8.12. 2005].

Loi du 19 juillet 1978, (zákon o statutu Dělnické družstevní společnosti z 19. července 1978), Loi portant statut des sociétés coopératives ouvrières, www.legifrance.com, [online 8.2. 2006].

Loi du 23. juillet 1987 (zákon z 23. července 1987), článek 12, www.fdf.org, [online 14.12. 2005]

Loi du 4. juillet 1990 (zákon ze 4. července 1990), www.fdf.org, [online 14.12. 2005]

Loi du 10. septembre 1947 (družstevní zákon z 10. září 1947), www.legifrance.com, [online 8.2. 2006].

Návrh zákona o sociálních družstvech, rozpracovaná verze, SČMVD

Obchodní zákoník § 221 - 260

Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech.

Zákon č. 42/1992 Sb., transformační zákon

Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů.

Zákona č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech.

Zákon č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech.

Rozhovory:

Rozhovor 1. PhDr. Ing. Petra Francová, *Nadace rozvoje občanské společnosti*. Vedoucí sekce EU. Vedla Eva Drábková 4.5.2006.

Rozhovor 2. PhDr. Jaroslava Šťastná, *Open Society Fund Praha*. Manažerka programu Podpora sociální ekonomiky. Vedla Eva Drábková 5.5.2006.

Rozhovor 3. Mgr. Jiří Svoboda, *Družstevní asociace ČR*. Výkonný ředitel. Vedla Eva Drábková 2.5.2006.

Rozhovor 4. Ing. Karel Rychtář, *Svaz českých a moravských výrobních družstev*. Ředitel odboru výrobních družstev invalidů. Vedla Eva Drábková 4.5.2006.

SLOVNÍK DŮLEŽITÝCH JMEN A POJMŮ

Družstvo - právnická osoba s neuzavřeným počtem členů založená za účelem podnikání nebo zajišťování hospodářských, sociálních či jiných potřeb svých členů. Členy mohou být fyzické i právnické osoby. Každý člen se na činnosti družstva musí podílet majetkově, základním vkladem. Družstvo musí mít vlastní stanovy, které upravují zejména jeho strukturu, orgány, předmět činnosti, práva a povinnosti členů. Charakteristické znaky: dobrovolnost členství v družstvu, rovnost všech členů družstva, závazek člena k aktivitě v družstvu, solidární podílení se na výsledcích činnosti družstva, a to jak na výsledcích pozitivních, tak na hrazení případných ztrát.

Evropská unie (francouzsky *Union Européenne*, anglicky *European Union*, zkratka EU) - mezinárodní organizace sdružující dvacet pět států západní, severní a jižní Evropy. Cílem je prohlubování hospodářské a politické integrace členských zemí.

Lobování - snaha ovlivňovat zákonodárství ovlivňováním názorů a přesvědčení zákonodárců, zákonodárského personálu a vládní administrativy.

Nestátní neziskové organizace (zkratka NNO) - termín používaný k postižení různých druhů dobročinných, sociálních, občanských a jiných neziskových organizací.

OECD (Organization for Economic Co-operation and Development – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj), mezivládní organizace hospodářsky nejvyspělejších států světa, se sídlem v Paříži, založena v roce 1961. Činnost zahrnuje všechny aspekty hospodářské a sociální politiky; nejvyššími orgány jsou rada a výkonný výbor, dále řada autonomních orgánů a zvláštních výborů; Česká republika se stala členem v roce 1995.

SCIC - (*Société Coopérative d'Intérêt Collectif*, Družstevní společnost kolektivního zájmu) je novou formou podniku ve Francii, která umožňuje sdružit kolem stejného projektu různorodé aktéry: zaměstnance, dobrovolníky, sdružení, jednotlivce a další – všechny typy beneficentů a zainteresovaných osob; nabízí produkty nebo služby, které odpovídají na kolektivní ekonomické a sociální potřeby na daném území; respektuje družstevní pravidla: dělbu moci na základě principu 1 člen 1 hlas; má statut akciové společnosti nebo společnosti s ručením omezeným; řídí se myšlenkou trvalého místního rozvoje; představuje kolektivní zájem a charakter sociální prospěšnosti garantovaný svým zaměřením; působí zejména v oblastech: pomoc v domácnosti, sociální začleňování pomocí ekonomických aktivit, sociální a výchovné animace, podpora při hledání

zaměstnání, podpůrná centra pro příjemce sociálních dávek, dočasné ubytování, sociální turismus; může získávat subvence od státu

Smíšená ekonomika - ekonomika založená na tržním systému, ale intenzivně využívající různé státní zásahy zejména pro potlačení makroekonomické nerovnováhy nebo tržních selhání.

Sociální družstvo - sleduje všeobecný zájem společnosti na podpoře lidské činnosti a na společenské integraci občanů do řízení zdravotně-sociálních a výchovných služeb a do rozvoje různých činností (zemědělských, průmyslových, obchodních nebo v oblasti služeb), zaměřených na pracovní zařazení znevýhodněných osob.

Sociální ekonomika - je tvořena na státu nezávislými organizacemi a podniky, které produkují statky, služby obchodního i neobchodního charakteru s cílem sociálním; podniky, které uplatňují demokratickou účast svých členů a zaměstnanců; podniky sledujícími cíle solidarity a obecného zájmu a nerozdělujícími svůj zisk mezi podílníky (akcionáře).

Sociální podnik – ekonomický subjekt různých právních forem, jehož cíl není pouhé navyšování zisku, ale také veřejná prospěšnost.

Trh - ekonomický prostor, v němž se ve vzájemném střetání nabídky a poptávky uskutečňuje směna a tvorba cen. V tržní ekonomice jsou trhy a ceny, které se na nich utvářejí, usměrňujícím mechanismem vůči výrobě a rozdělování jejich výsledků.

Veřejně prospěšný cíl nebo obecně prospěšný cíl- v českém právním prostředí a jeho odborné terminologii kolísá. Například obecně prospěšné cíle jsou definovány v zákoně č. 227/1997 Sb. o nadacích a nadačních fondech. Jedná se zejména o rozvoj duchovních hodnot, ochranu lidských práv nebo jiných humanitárních hodnot, ochranu přírodního prostředí, kulturních památek a tradic, a o rozvoj vědy, vzdělávání, tělovýchovy a sportu.

Výrobní družstva invalidů – jejich hlavním posláním je vytvářet vhodné pracovní příležitosti pro osoby se změněnou pracovní schopností a těžším zdravotním postižením. Jedná se o malé regionální podniky, ale i o podniky se stovkami zaměstnanců. Jsou početně největším zaměstnavatelem osob se změněnou pracovní schopností, které jsou ohroženy sociální exkluzí.

Zákon - pravidlo chování, které je určeno politickými autoritami (v demokraciích parlamentem) a opírá se o státní moc.

Zisk - výsledek podnikatelské aktivity. V účetní definici je to kladný rozdíl mezi příjmem z prodeje výstupu a úplnými náklady na jeho výrobu.

O AUTORCE

Eva Drábková se narodila v Táboře roku 1979.

V letech 1994 – 1999 absolvovala dvojjazyčné česko - francouzské gymnázium Pierra de Coubertaina v Táboře.

Od roku 1999 studovala na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze bakalářský studijní program Studium humanitní vzdělanosti. Absolvovala v roce 2003 složením státních závěrečných zkoušek a obhájením diplomové práce na téma „Občanský sektor ve Francii“.

V průběhu bakalářského studia pracovala v rámci studijních praxí v několika neziskových organizacích (např. Fond ohrožených dětí, Člověk v tísni, Spiralis). V posledním ročníku studia přijala nabídku pracovat jako projektová asistentka a office manager ve Spiralis, o.s. Zúčastnila se přípravy, realizace a vyhodnocení projektů „Cesty k efektivní komunikaci NNO a krajů ČR“ a „Cesty k účinnému fundraisingu“. Problematika neziskového sektoru ji na základě těchto zkušeností zaujala natolik, že se rozhodla rozvíjet své další vzdělání tímto směrem.

V roce 2003 zahájila studium magisterského oboru Občanský sektor na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze. V současné době pracuje v občanském sdružení REMEDIUM Praha na pozici manažerky pro fundraising a PR a také jako koordinátora programu Centrum pro spolupráci neziskových organizací v Praze 3.

REJSTRÍK

asociace	13, 28
družstevní sektor	6, 55
družstevnictví.....	6, 50, 53, 54
družstva.....	5, 6, 13, 19, 20, 22, 27, 39, 42, 48, 53, 55, 56, 58, 60, 63, 64, 65, 74, 75, 78
družstva.....	11, 15, 27, 53
družstvo.....	61, 65
EU	9, 12, 14, 23, 27, 57
exkluze	4
koncept sociální ekonomiky	4, 5, 13
konceptem sociální ekonomiky	8
konceptu sociální ekonomiky	5, 6, 78
koncepty sociální ekonomiky	5, 23
mikropůjčky	61
mutuálky	13
mutuelles.....	4, 20, 22, 28, 48
nadace	4, 13, 20, 29, 40
neziskový sektor	18, 39
NNO.....	15, 41, 78
pojem sociální ekonomiky	5
<i>SCIC</i>	6, 30, 31, 32, 59, 77
<i>SCOP</i>	32
sdružení.....	4, 22, 29, 34, 39, 44, 52
sektor sociální ekonomiky	3
sociální družstva	4
sociální družstvo	76
sociální ekonomce.....	3
sociální ekonomika	4, 9, 10, 11, 18, 19, 27
sociální ekonomiky	4, 5, 6, 10
sociální podnik.....	29, 30
sociální podniky.....	29, 30, 43
sociálních družstev.....	6
solidární ekonomika.....	18, 19

solidární ekonomika.....	19
spolky.....	20, 47, 53
subjekty sociální ekonomiky	10
v Evropské unii	4, 5
výrobní družstva	44, 70, 73
výrobní družstva invalidů	44, 66, 68
začleňování	4

SEZNAM TABULEK A OBRÁZKŮ

Tabulky:

Tabulka 1: **Formy dobrovolné ekonomické solidarity**, strana 21

Tabulka 2: **Koncepty sociální ekonomiky na úrovni Evropské unie**, strana 23

Tabulka 3: **Typy sociálních podniků působících v oblasti začleňování znevýhodněných skupin na trh práce**, strana 38

Tabulka 4: **Opatření a priority OPPP**, strana 69

Obrázky:

Obrázek 1: **Eversův trojúhelník**, strana 21

PŘÍLOHY

Příloha 1 - Statut Evropské družstevní společnosti

**Příloha 2 – Francouzský Družstevní zákon z roku 1947 s úpravami
(extrakt)**

Příloha 3 - Zákon č. 42/1992 Sb. družstva (extrakt)

**Příloha 4 – Sociální družstvo – návrh do obchodního
zákoníku (rozpracovaná verze)**

PŘÍLOHA 1

Statut Evropské družstevní společnosti

Příloha 1: Statut Evropské družstevní společnosti

Statut de la société coopérative européenne

L'Union européenne facilite, en tenant compte de leurs spécificités, le développement des activités transnationales des coopératives en les dotant d'instruments juridiques adéquats. Elle permet la création de nouvelles coopératives de personnes physiques ou morales à l'échelle européenne. Elle assure les droits d'information, de consultation et de participation des salariés dans une société coopérative européenne (SCE).

ACTES

Règlement (CE) n° 1435/2003 du Conseil, du 22 juillet 2003, relatif au statut de la société coopérative européenne.

Directive 2003/72/CE du Conseil, du 22 juillet 2003, complétant le statut de la société coopérative européenne pour ce qui concerne l'implication des travailleurs.

SYNTHÈSE

CONTEXTE ET OBJET

L'achèvement du marché intérieur et l'amélioration de la situation économique et sociale dans l'ensemble de la Communauté qui en découle impliquent non seulement que les obstacles aux échanges commerciaux soient éliminés, mais aussi que les structures de production soient adaptées à la dimension communautaire du marché. A cette fin, il est essentiel que les entreprises, quelle qu'en soit la forme, dont les activités ne sont pas destinées à répondre exclusivement à des besoins existant au niveau local, soient en mesure de planifier et de réorganiser leurs activités à l'échelle de la Communauté. Or, le cadre juridique dans lequel les entreprises exercent leurs activités dans la Communauté reste principalement fondé sur les législations nationales. Cette situation entrave considérablement le regroupement entre sociétés d'États membres différents c'est pourquoi, le Conseil a adopté le règlement (CEE) n° 2137/85 relatif au groupement européen d'intérêt économique et le règlement (CE) n° 2157/2001 relatif au statut de la société européenne. Cependant, ces deux instruments ne sont pas adaptés à la spécificité des entreprises coopératives (association autonome de personnes volontairement réunies pour satisfaire leurs aspirations et besoins économiques, sociaux et culturels communs au moyen d'une entreprise dont la propriété est collective et où le pouvoir est exercé démocratiquement). Soucieuse de garantir l'égalité des conditions de concurrence et de contribuer à son développement économique, la Communauté a donc décidé de doter les coopératives, entités normalement reconnues dans tous les États membres, d'instruments juridiques adéquats et propres à faciliter le développement de leurs activités transnationales, par la collaboration, la coopération ou la fusion entre coopératives existantes relevant de différents États membres, ou par la création de nouvelles entreprises coopératives à l'échelle européenne.

Avec l'adoption du présent règlement, c'est un véritable statut juridique unique de la SCE qui est mis en place. En effet, ces nouveaux textes permettent la création d'une coopérative par des personnes résidant dans des États membres différents ou par des entités juridiques implantées dans des États membres différents. Dotée d'un capital minimum de 30 000 euros, ces nouvelles SCE peuvent exercer leurs activités dans l'ensemble du marché intérieur avec une personnalité juridique, une réglementation et une structure uniques. Elles peuvent élargir et restructurer leurs opérations transfrontalières sans devoir mettre en place un réseau de filiales, opération coûteuse en temps et en argent. En outre, les coopératives de plusieurs pays peuvent dorénavant fusionner sous forme de SCE. Enfin, une coopérative nationale, ayant des activités dans un autre État membre que celui où elle a son siège, peut être convertie en coopérative européenne sans dissolution préalable.

Afin de promouvoir les objectifs sociaux de la Communauté, des dispositions spéciales ont également été arrêtées par voie de directive, notamment en ce qui concerne l'implication des travailleurs dans la SCE, et ce, pour garantir que la création d'une SCE n'entraîne pas la disparition ou l'affaiblissement du régime d'implication des travailleurs existant dans les entités participant à cette création.

LE RÈGLEMENT DU CONSEIL PORTANT STATUT DE LA SCE

Nature de la SCE

La SCE est définie comme une société ayant la personnalité juridique et dont le capital souscrit par ses membres est divisé en parts. Son siège, fixé par les statuts, doit être situé à l'intérieur de la Communauté et doit correspondre au lieu où se trouve son administration centrale. La SCE dispose de la personnalité juridique à partir de son immatriculation dans l'État du siège.

La SCE a pour objet principal la satisfaction des besoins et/ou le développement des activités économiques et/ou sociales de ses membres, notamment par la conclusion d'accords avec ceux-ci en vue de la fourniture de biens ou de services ou de l'exécution de travaux dans le cadre de l'activité que la SCE exerce ou fait exercer.

Constitution de la SCE

Sous réserve du présent règlement, la constitution d'une SCE est régie par la loi applicable aux coopératives de l'État où la SCE fixe son siège statutaire. La SCE peut être constituée comme suit :

- par au moins cinq personnes physiques résidant dans au moins deux États membres,
- par au moins cinq personnes physiques et sociétés au sens de l'article 48, deuxième alinéa, du traité, ainsi que d'autres entités juridiques de droit public ou privé, constituées selon le droit d'un État membre, qui résident dans au moins deux États membres ou sont régies par la législation d'au moins deux États membres,
- par des sociétés au sens de l'article 48, deuxième alinéa, du traité, ainsi que d'autres entités juridiques de droit public ou privé, constituées selon le droit d'un État membre, qui résident dans au moins deux États membres ou sont régies par la législation d'au moins deux États membres,
- par fusion de coopératives constituées selon le droit d'un État membre et ayant leur siège statutaire et leur administration centrale dans la Communauté, si deux d'entre elles au moins relèvent du droit d'États membres différents,
- par transformation d'une coopérative constituée selon le droit d'un État membre et ayant son siège statutaire et son administration centrale dans la Communauté, si elle a depuis au moins deux ans un établissement ou une filiale relevant du droit d'un autre État membre.

Un État membre peut prévoir qu'une entité juridique n'ayant pas son administration centrale dans la Communauté peut participer à la constitution d'une SCE, si elle est constituée selon le droit d'un État membre, a son siège statutaire dans ce même État membre et a un lien effectif et continu avec l'économie d'un État membre.

Capital de la SCE

Le capital de la SCE est représenté par les parts des membres, exprimées dans la monnaie nationale. Il doit être d'un montant minimal d' au moins 30 000 euros ou son équivalent en monnaie nationale. Une SCE dont le siège statutaire est situé hors de la zone euro peut également exprimer son capital en euros. La législation d'un État membre prévoyant un capital souscrit plus élevé pour les entités juridiques exerçant certains types d'activités s'applique aux SCE ayant leur siège statutaire dans cet État membre.

Une augmentation ou une diminution du capital ne nécessite ni modification des statuts, ni publicité, sous réserve de respecter le montant minimal et la publicité annuelle du montant du capital. Une fois par an, l'assemblée générale doit constater, par résolution, le montant du capital à la clôture de l'exercice et sa variation par rapport à l'exercice précédent.

Statuts de la SCE

Les membres fondateurs établissent les statuts de la SCE, conformément aux dispositions prévues pour la constitution des coopératives relevant de la législation de l'État membre du siège de la SCE. Les statuts sont établis par écrit et signés par les membres fondateurs.

Les statuts de la SCE contiennent au moins :

- la dénomination sociale précédée ou suivie du sigle « SCE » et, le cas échéant, les termes « à responsabilité limitée »,
- l'indication de son objet,
- le nom des personnes physiques et la dénomination sociale des entités qui sont membres fondateurs de la SCE, avec indication, dans le dernier cas, de l'objet et du siège statutaire,
- l'adresse du siège statutaire de la SCE,
- les conditions et modalités applicables à l'admission, à l'exclusion et au retrait des membres,
- les droits et les obligations des membres et, le cas échéant, leurs différentes catégories, ainsi que les droits et obligations attachés à chaque catégorie,
- la valeur nominale des parts souscrites ainsi que le montant du capital souscrit et l'indication de la variabilité du capital,
- les règles spécifiques concernant le prélèvement sur les excédents à affecter, le cas échéant, à la réserve légale,
- les pouvoirs et compétences de chacun des organes,
- les conditions de nomination et de révocation des membres de chacun des organes,
- les règles de majorité et de *quorum*,
- la durée de vie de la société, lorsque cette durée est limitée.

Transfert du siège statutaire

Le siège statutaire de la SCE peut être transféré dans un autre État membre sans que cela ne donne lieu ni à dissolution, ni à création d'une personne morale nouvelle.

Principe de non-discrimination

Sous réserve du présent règlement, une SCE est traitée dans chaque État membre comme une coopérative constituée conformément à la législation de l'État membre dans lequel la SCE a son siège.

Immatriculation et publicité

Toute SCE est immatriculée dans l'État membre de son siège statutaire dans un registre désigné par la législation de cet État membre conformément au droit applicable aux sociétés anonymes. L'immatriculation et la radiation de l'immatriculation d'une SCE font l'objet d'un avis publié pour information au Journal officiel de l'Union européenne.

Les actes et indications concernant la SCE, qui sont soumis à publicité par le présent règlement, font l'objet d'une publicité effectuée selon les modes prévus par la législation de l'État membre du siège statutaire de la SCE relative aux sociétés anonymes.

Structure de la SCE

Le règlement prévoit que la structure de la SCE se compose : d'une part, d'une assemblée générale et, d'autre part, soit d'un organe de direction et d'un organe de surveillance (système dualiste), soit d'un organe d'administration (système moniste) selon l'option retenue par les statuts de la SCE.

L'assemblée générale doit être convoquée au moins une fois par an, dans les six mois de la clôture de l'exercice.

En ce qui concerne le **système dualiste**, l'organe de direction assure la gestion de la société coopérative européenne. Le ou les membres de l'organe de direction ont le pouvoir d'engager la société coopérative européenne à l'égard des tiers et de la représenter en justice. En outre, ils sont nommés et révoqués par l'organe de surveillance. Les fonctions de membre de l'organe de direction et de membre de l'organe de surveillance ne pourront être exercées simultanément dans la même SCE. Toutefois, l'organe de surveillance peut, en cas de vacance, désigner un de ses membres pour exercer les fonctions de membre de l'organe de direction. Au cours de cette période, les fonctions de l'intéressé en sa qualité de membre de l'organe de surveillance sont suspendues.

En ce qui concerne le **système moniste**, l'organe d'administration assure la gestion de la SCE. Le ou les membres de l'organe d'administration ont le pouvoir d'engager la SCE à l'égard des tiers et de la représenter en justice. Seule la gestion de la SCE peut être déléguée par l'organe d'administration à un ou plusieurs de ses membres.

Les statuts de la SCE énumèrent les catégories d'opérations qui requièrent :

- dans le système dualiste, une autorisation accordée par l'organe de surveillance ou l'assemblée générale à l'organe de direction,
- dans le système moniste, une décision expresse adoptée par l'organe d'administration ou une autorisation accordée par l'assemblée générale.

Contrôle et publicité des comptes

La SCE est assujettie à la législation de l'État de son siège en ce qui concerne l'établissement, le contrôle et la publicité des comptes annuels et des comptes consolidés en application des dispositions communautaires existantes.

Dissolution, liquidation, insolvabilité et cessation des paiements

La dissolution de la SCE est prononcée soit par décision de l'assemblée générale, notamment lors de l'arrivée du terme fixé par les statuts ou la réduction du capital social en dessous du minimum fixé, soit par décision judiciaire, par exemple lorsque le siège de la SCE a été transféré en dehors de la Communauté.

Les SCE faisant l'objet d'une procédure de liquidation, d'insolvabilité ou de cessation de paiement sont soumises aux dispositions du droit national de l'État du siège.

LA DIRECTIVE DU CONSEIL COMPLÉTANT LE STATUT DE LA SCE POUR CE QUI CONCERNE L'IMPLICATION DES TRAVAILLEURS

La directive régit l'implication des travailleurs dans les affaires des SCE. Elle coordonne les dispositions législatives, réglementaires ou administratives des États membres relatives au rôle des travailleurs de la SCE. Les modalités relatives à l'implication des travailleurs sont arrêtées dans chaque SCE conformément à la procédure de négociation ou conformément aux dispositions de référence sur l'implication des travailleurs fixées par la présente directive.

Procédure de négociation applicable aux SCE constituées par au moins deux entités juridiques ainsi que par voie de transformation

Le groupe spécial de négociation :

Lorsque les organes de direction ou d'administration des entités juridiques participantes établissent le projet de constitution d'une SCE, ils prennent dès que possible les mesures nécessaires pour engager des négociations avec les représentants des travailleurs des entités juridiques sur les modalités relatives à l'implication des travailleurs dans la SCE. À cet effet, un groupe spécial de négociation représentant les travailleurs des entités juridiques participantes ou des filiales ou établissements concernés est créé conformément aux dispositions suivantes :

- des membres élus ou désignés en proportion du nombre de travailleurs employés dans chaque État membre par les entités juridiques participantes et les filiales ou établissements concernés, en allouant pour chaque État membre un siège par tranche de travailleurs employés dans cet État membre qui représente 10 % du nombre de travailleurs employés dans l'ensemble des États membres, ou une fraction de ladite tranche ;
- dans le cas d'une SCE constituée par voie de fusion, d'autres membres supplémentaires de chaque État membre présents dans une mesure nécessaire, afin de garantir que le groupe spécial de négociation comprenne au moins un membre représentant chaque coopérative participante qui est immatriculée et emploie des travailleurs dans cet État membre et qui, selon le projet, peut cesser d'avoir une existence juridique propre après l'immatriculation de la SCE ;
- un mode d'élection et de désignation des membres du groupe spécial de négociation qui doit être déterminé par les États

membres.

Le groupe spécial de négociation et les organes compétents des entités juridiques participantes fixent, par un accord écrit, les modalités relatives à l'implication des travailleurs au sein de la SCE. À cet effet, les organes compétents des entités juridiques participantes informent le groupe spécial de négociation du projet et du déroulement réel du processus de constitution de la SCE, jusqu'à l'immatriculation de celle-ci.

Le groupe spécial de négociation prend ses décisions à la majorité absolue de ses membres, à condition que cette majorité représente également la majorité absolue des travailleurs. Chaque membre dispose d'une voix. Toutefois, si le résultat des négociations entraîne une réduction des droits de participation, la majorité requise pour pouvoir décider d'adopter un tel accord est constituée par les voix des deux tiers des membres du groupe spécial de négociation représentant au moins les deux tiers des travailleurs, ce chiffre incluant les voix de membres représentant des travailleurs employés dans au moins deux États membres :

- dans le cas d'une SCE constituée par voie de fusion, si la participation concerne au moins 25 % du nombre total de travailleurs employés par les coopératives participantes, ou
- dans le cas d'une SCE constituée par tout autre moyen, si la participation concerne au moins 50 % du nombre total des travailleurs des entités juridiques participantes.

À l'exception des cas où la SCE est constituée par transformation, le groupe spécial de négociation peut décider de ne pas entamer des négociations ou de les clore par décision à la majorité des voix des deux tiers des membres représentant au moins les deux tiers des travailleurs. Ces voix doivent dans ce cas représenter des travailleurs employés dans au moins deux États membres.

Le groupe de négociation est reconvoqué à la demande écrite d'au moins 10 % des travailleurs de la SCE, de ses filiales et établissements, ou de leurs représentants, au plus tôt deux ans après la date de la décision visée ci-dessus, à moins que les parties ne conviennent de rouvrir les négociations plus rapidement.

L'accord sur les modalités relatives à l'implication des travailleurs :

Cet accord est négocié dans un esprit de coopération entre les organes compétents des entités juridiques participantes et le groupe spécial de négociation, et selon la législation de l'État membre dans lequel sera situé le siège statutaire de la SCE. Les négociations débutent dès que le groupe spécial de négociation est constitué et peuvent se poursuivre pendant les six mois qui suivent. En outre, les parties peuvent décider d'un commun accord de prolonger ces négociations jusqu'à un an, au total, à partir de la constitution du groupe spécial de négociation.

Cet accord fixe :

- son propre champ d'application ;
- la composition, le nombre de membres et la répartition des sièges de l'organe de représentation qui sera l'interlocuteur de l'organe compétent de la SCE dans le cadre des modalités relatives à l'information et à la consultation des travailleurs de la SCE et de ses filiales ou établissements ;
- les attributions et la procédure prévue pour l'information et la consultation de l'organe de représentation ;
- la fréquence des réunions de l'organe de représentation ;
- les ressources financières et matérielles à allouer à l'organe de représentation ;
- les modalités de mise en œuvre des procédures d'information et de consultation dans le cas où, au cours des négociations, les parties décident d'instituer une ou plusieurs de ces procédures au lieu d'instituer un organe de représentation ;
- les procédures à suivre pour que les travailleurs puissent élire, désigner ou recommander leurs membres ou s'opposer à leurs désignations et à leurs droits dans le cas où, au cours des négociations, les parties décident d'arrêter des modalités de participation, la teneur de ces dispositions, y compris le nombre de membres de l'organe d'administration ou de surveillance de la SCE que les travailleurs auront le droit d'élire, de désigner, de recommander ou à la désignation desquels ils pourront s'opposer ;
- sa date d'entrée en vigueur et sa durée, les cas dans lesquels il devrait être renégocié et la procédure pour sa renégociation, y compris, si cela est nécessaire, lorsqu'après la création de la SCE des modifications interviennent dans la structure de la SCE, de ses filiales et de ses établissements.

Les dispositions de référence :

Les États membres fixent des dispositions de référence sur l'implication des travailleurs, qui doivent satisfaire aux dispositions de l'annexe de la directive. Prévu par la législation de l'État membre dans lequel la SCE a son siège statutaire, ces dispositions ont vocation à s'appliquer à compter de la date d'immatriculation de la SCE :

- lorsque les parties en conviennent ainsi, ou
- lorsqu'aucun accord n'a été conclu entre les organes compétents des entités juridiques participantes et le groupe spécial de négociation dans les délais impartis et

- que l'organe compétent de chacune des entités juridiques participantes décide d'accepter l'application des dispositions de référence relatives à la SCE et de poursuivre ainsi l'immatriculation de la SCE, et

- que le groupe spécial de négociation n'a pas pris la décision de ne pas entamer les négociations ou de clore des négociations déjà entamées avec les organes compétents des entités juridiques participantes.

▲ En outre, il faut souligner que les dispositions de référence fixées par la législation nationale de l'État membre d'immatriculation s'appliquent uniquement dans des cas limitativement énumérés par la directive et différant selon le mode de constitution de la SCE (transformation, fusion ou autre).

Dispositions applicables aux SCE constituées exclusivement par des personnes physiques ou par une seule entité juridique et des personnes physiques

Dans le cas d'une SCE constituée exclusivement par des personnes physiques ou par une seule entité juridique et des personnes physiques, employant ensemble au moins 50 travailleurs dans au moins deux États membres, les dispositions précédentes s'appliquent.

Dans le cas d'une SCE constituée exclusivement par des personnes physiques ou par une seule entité juridique et des personnes physiques, employant ensemble moins de 50 travailleurs ou 50 travailleurs ou plus dans un même État membre, l'implication des travailleurs est régie par les dispositions suivantes :

- au sein de la SCE proprement dite, les dispositions de l'État membre dans lequel le siège statutaire de la SCE est situé et qui sont applicables aux entités du même type sont d'application,
- au sein de ses filiales et établissements, les dispositions de l'État membre dans lequel les filiales et établissements sont situés et qui sont applicables aux entités du même type sont d'application.

Dispositions diverses

La présente directive fixe également des obligations de réserve et confidentialité, le fonctionnement de l'organe de représentation, de la procédure d'information et de consultation des travailleurs, la protection des représentants des travailleurs et d'autres petits détails utiles à son bon fonctionnement.

4.1. RÉFÉRENCES

Acte	Entrée en vigueur	Transposition dans les États membres	Journal Officiel
Règlement (CE) n° 1435/2003 [adoption : consultation COD/1991/0388]	21.08.2003	-	JO L 207 du 18.08.2003
Directive 2003/72/CE [adoption : consultation COD/1991/0389]	18.08.2003	18.08.2006	JO L 207 du 18.08.2003

4.2. ACTES LIÉS

Communication de la Commission au Conseil, au Parlement européen, au Comité économique et social européen et au Comité des régions, du 23 février 2004, sur la promotion des sociétés coopératives en Europe [COM(2004) 18 final - Non publiée au Journal officiel].

La Commission estime que le potentiel des coopératives n'est pas exploité autant qu'il pourrait l'être et que leur image doit être améliorée aux niveaux national et européen. Dans ce contexte, elle expose des mesures susceptibles d'encourager un recours plus vaste aux coopératives en Europe. Ces mesures mettent l'accent sur la visibilité accrue et la qualité renforcée des lois nationales sur les coopératives ainsi que sur une contribution étendue des coopératives aux politiques communautaires. Les axes principaux de la communication sont les suivants :

- la promotion d'un recours accru aux coopératives partout en Europe par l'amélioration de la visibilité, des caractéristiques et de la compréhension du secteur ;
- la poursuite de l'amélioration de la législation régissant les coopératives en Europe ;
- le maintien et l'amélioration de la prise en compte des coopératives dans les objectifs communautaires ainsi que de leur contribution à ces objectifs.

Dernière modification le: 12.03.2004

PŘÍLOHA 2

Francouzský Družstevní zákon z roku 1947 s úpravami (extrakt)

Příloha 2: Družstevní zákon z roku 1947 s úpravami (extrakt)

LOI N° 47-1775 DU 10 SEPTEMBRE 1947

portant statut de la coopération

(modifiée)

(*Journal officiel* du 11 septembre 1947)

TITRE 1er

DISPOSITIONS GÉNÉRALES

Article 1er

Les coopératives sont des sociétés dont les objets essentiels sont:

1. De réduire, au bénéfice de leurs membres et par l'effort commun de ceux-ci, le prix de revient et, le cas échéant, le prix de vente de certains produits ou de certains services, en assurant les fonctions des entrepreneurs ou intermédiaires dont la rémunération grèverait ce prix de revient;

2. D'améliorer la qualité marchande des produits fournis à leurs membres ou de ceux produits par ces derniers et livrés aux consommateurs;

3. (*Loi n°92-643 du 13 juillet 1992, art. 1er*) "Et plus généralement de contribuer à la satisfaction des besoins et à la promotion des activités sociales et économiques de leurs membres ainsi qu'à leur formation."

Les coopératives exercent leur action dans toutes les branches de l'activité humaine.

Article 2

(*Loi n°92-643 du 13 juillet 1992, art. 2*)

Les coopératives sont régies par la présente loi sous réserve des lois particulières à chaque catégorie d'entre elles.

Article 3

Les coopératives ne peuvent admettre les tiers non sociétaires à bénéficier de leurs services, à moins que les lois particulières qui les régissent ne les y autorisent.

Si elles font usage de cette faculté, elles sont tenues de recevoir pour associés ceux qu'elles admettent à bénéficier de leur activité ou dont elles utilisent le travail et qui satisfont aux conditions fixées par leurs statuts. (*Dernière phrase abrogée par loi n°92-643 du 13 juillet 1992, art. 3*)

Article 3 bis

(*Loi n°92-643 du 13 juillet 1992, art. 4*)

Les coopératives peuvent admettre comme associés, dans les conditions fixées par leurs statuts, des personnes physiques ou morales qui n'ont pas vocation à recourir à leurs services ou dont elles n'utilisent pas le travail mais qui entendent contribuer par l'apport de capitaux à la réalisation des objectifs de la coopérative.

Ces associés ne peuvent en aucun cas détenir ensemble plus de 35 p. 100 du total des droits de vote. Les statuts peuvent prévoir que ces associés ou certaines catégories d'entre eux disposent ensemble d'un nombre de voix proportionnel au capital détenu qu'ils se répartissent entre eux au prorata de la part de chacun dans ce dernier.

Toutefois, lorsqu'au nombre de ces associés figurent des sociétés coopératives, la limite ci-dessus est portée à 49 p. 100 sans que les droits de ces associés autres que les coopératives puissent excéder la limite de 35 p. 100.

Lorsque la part de capital que détiennent les associés définis au premier alinéa excède, selon le cas, 35 p. 100 ou 49 p. 100 du total des droits de vote, le nombre de voix est réduit à due proportion.

Les statuts fixent la quotité maximale du capital que peuvent détenir les associés mentionnés au premier alinéa.

Article 4

Sauf dispositions contraires des lois particulières, présentes ou futures, les associés d'une coopérative disposent de droits égaux dans sa gestion et il ne peut être établi entre eux de discrimination suivant la date de leur adhésion.

Article 5

Les coopératives peuvent constituer entre elles, pour la gestion de leurs intérêts communs, sous le titre d'unions de coopératives, des sociétés régies par la présente loi.

TITRE II

DE L'ORGANISATION ET DE L'ADMINISTRATION DES COOPÉRATIVES

Article 6

Les coopératives sont administrées par des mandataires nommés pour six ans au plus par l'assemblée générale des membres et révocables par elle.

Article 7

Les statuts des coopératives déterminent notamment le siège de la société, son mode d'administration, en particulier les décisions réservées à l'assemblée générale, les pouvoirs des administrateurs ou gérants, les modalités du contrôle exercé sur ses opérations au nom des associés, les formes à observer en cas de modification des statuts ou de dissolution. Ils fixent les conditions d'adhésion, de retraite et d'exclusion des associés, l'étendue et les modalités de la responsabilité qui incombe à chacun d'eux dans les engagements de la coopérative.

Article 8

L'assemblée générale se réunit au moins une fois l'an pour prendre notamment connaissance du compte rendu de l'activité de la société, approuver les comptes de l'exercice écoulé et procéder, s'il y a lieu, aux élections d'administrateurs ou gérants et de commissaires aux comptes. *(Loi n°92-643 du 13 juillet 1992, art. 5)* "Les statuts peuvent prévoir que ces désignations doivent être prononcées au scrutin secret."

Article 9

Chaque associé dispose d'une voix à l'assemblée générale, à moins que les lois particulières à la catégorie de coopératives intéressée n'en disposent autrement.

Les statuts des unions de coopératives peuvent attribuer à chacune des coopératives adhérentes un nombre de voix déterminé en fonction soit de l'effectif de ses membres, soit de l'importance des affaires traitées avec l'union et qui leur soit au plus proportionnel.

(Loi n°56-745 du 30 juillet 1956, art. 1er) "Néanmoins, des associés ont la faculté de se grouper afin de donner pouvoir à un mandataire pour les représenter."

Article 10

Sauf disposition contraire de la législation spéciale, les statuts peuvent admettre le vote par correspondance. Ils peuvent également décider que les associés seront répartis en sections délibérant séparément dont les délégués formeront l'assemblée générale de la coopérative.

Article 11

Les parts sociales sont nominatives. Leur cession est soumise à l'approbation soit de l'assemblée générale, soit des administrateurs ou gérants, dans les conditions fixées par les statuts.

(Loi n°92-643 du 13 juillet 1992, art. 6) "Les statuts peuvent prévoir l'émission par la coopérative de parts sociales qui confèrent à leurs détenteurs des avantages particuliers.

"Ils déterminent les avantages attachés à ces parts, dans le respect des principes coopératifs.

"Ces parts ne peuvent être souscrites que par les associés. Elles sont librement négociables entre eux."

Article 11 bis

(Loi n°92-643 du 13 juillet 1992, art. 7)

Les statuts peuvent prévoir la création de parts à intérêt prioritaire sans droit de vote susceptibles d'être souscrites ou acquises par les associés visés à l'article 3 *bis* ou par des tiers non associés. Ils déterminent les avantages pécuniaires conférés à ces parts.

Lorsque ces avantages ne sont pas intégralement versés pendant trois exercices consécutifs, les porteurs de ces parts acquièrent un droit de vote dans les limites fixées à l'article 3 *bis* de la présente loi.

Les titulaires de parts à intérêt prioritaire sans droit de vote sont réunis en une assemblée spéciale dans des conditions fixées par décret.

Tout titulaire de parts à intérêt prioritaire sans droit de vote peut participer à l'assemblée spéciale. Toute clause contraire est réputée non écrite.

L'assemblée spéciale peut émettre un avis avant toute décision de l'assemblée générale. Elle statue alors à la majorité des voix exprimées par les porteurs présents ou représentés. L'avis est transmis à la société. Il est porté à la connaissance de l'assemblée générale et consigné à son procès-verbal.

L'assemblée spéciale peut désigner un, ou si les statuts le prévoient, plusieurs mandataires chargés de représenter les porteurs de parts à intérêt prioritaire sans droit de vote à l'assemblée générale des coopérateurs et, le cas échéant, d'y exposer leur avis avant tout vote de cette dernière. Cet avis est consigné au procès-verbal de l'assemblée générale.

Toute décision modifiant les droits des titulaires de parts à intérêt prioritaire sans droit de vote n'est définitive qu'après approbation par l'assemblée spéciale à la majorité des deux tiers des voix exprimées par les porteurs présents ou représentés.

Article 12

(Loi n°92-643 du 13 juillet 1992, art. 8) "Les parts sociales des coopératives qui sont constituées sous le régime de la présente loi doivent être libérées d'un quart au moins au moment de leur souscription et la libération du surplus doit être effectuée dans les délais fixés par les statuts sans pouvoir excéder cinq ans à partir de la date à laquelle la souscription est devenue définitive.

"Les parts émises en contrepartie d'apports en nature sont intégralement libérées dès leur émission."

La société a la faculté de renoncer à poursuivre le recouvrement des sommes exigibles à l'égard d'un associé. En ce cas, l'associé est exclu de plein droit après mise en demeure par lettre recommandée et à défaut de paiement dans les trois mois.

Article 13

Dans les coopératives constituées sous forme de sociétés à capital variable régies par les dispositions du titre III de la loi du 24 juillet 1867, la somme au-dessous de laquelle le capital ne saurait être réduit par la reprise des apports des associés sortants ne peut être inférieure au quart du capital le plus élevé atteint depuis la constitution de la société.

(Loi n°92-643 du 13 juillet 1992, art. 9) "Toutefois, par dérogation aux dispositions de l'alinéa précédent, dans les établissements de crédit coopératifs ou mutualistes constitués sous forme de sociétés à capital variable, le capital social ne peut être réduit par le remboursement des apports des sociétaires sortants au-dessous des trois quarts du capital le plus élevé atteint depuis la constitution de la société sans l'autorisation préalable de l'organe central auquel l'établissement de crédit est affilié."

Article 14

(Loi n°92-643 du 13 juillet 1992, art. 10)

Les coopératives ne peuvent servir à leur capital qu'un intérêt dont le taux, déterminé par leurs statuts, est au plus égal au taux moyen de rendement des obligations des sociétés privées publié par le ministre chargé de l'économie.

Article 15

Nulle répartition ne peut être opérée entre les associés si ce n'est au prorata des opérations traitées avec chacun d'eux ou du travail fourni par lui.

Les excédents provenant des opérations effectuées avec des clients ne doivent pas être compris dans ces distributions.

Les directeurs ou gérants ne pourront être rémunérés au prorata des opérations effectuées ou des bénéfices réalisés que si ce mode de rémunération est prévu aux statuts qui, dans ce cas, devront préciser que le conseil d'administration fixera, pour une durée n'excédant pas cinq ans, le maximum de rétribution annuelle.

Article 16

(Loi n°87-416 du 17 juin 1987, art. 64-II) "Dans les limites et conditions prévues par la loi et les statuts, les sommes disponibles après imputation sur les excédents d'exploitation des versements aux réserves légales (Loi n°92-643 du 13 juillet 1992, art. 11-I) "ainsi que des distributions effectuées conformément aux articles 11 bis, 14, 15, 18 et 19 viciés" sont mises en réserve ou attribuées sous forme de subvention soit à d'autres coopératives, soit à des œuvres d'intérêt général ou professionnel."

Sauf dispositions contraires d'une législation particulière, tant que les diverses réserves totalisées n'atteignent pas le montant du capital social, le prélèvement opéré à leur profit ne peut être inférieur aux trois vingtièmes des excédents d'exploitation.

(Loi n°92-643 du 13 juillet 1992, art. 11-II) "Les statuts de la coopérative peuvent autoriser l'assemblée générale à incorporer au capital des sommes prélevées sur les réserves et à relever en conséquence la valeur des parts ou à procéder à des distributions de parts gratuites.

"La première incorporation ne pourra porter que sur la moitié des réserves disponibles existant à la clôture de l'exercice précédant la réunion de l'assemblée générale extraordinaire ayant à se prononcer sur l'incorporation, les incorporations ultérieures ne pouvant porter que sur la moitié de l'accroissement desdites réserves enregistré depuis la précédente incorporation."

Article 17

Les statuts peuvent prévoir qu'en cas d'insuffisance des résultats d'un exercice, les sommes nécessaires pour parfaire l'intérêt statutaire afférent à cet exercice seront prélevées soit sur les réserves, soit sur les résultats des exercices suivants sans toutefois aller au-delà du quatrième.

Article 18

(Loi n°92-643 du 13 juillet 1992, art. 12)

L'associé qui se retire ou qui est exclu, dans le cas où il peut prétendre au remboursement de ses parts, a droit au remboursement de leur valeur nominale.

Lorsqu'ils ne prévoient pas le recours aux dispositions de l'article 16, les statuts peuvent prévoir que l'associé ayant cinq ans d'ancienneté révolus a droit, en outre, en proportion de sa part de capital social et dans la limite du barème en vigueur fixant le taux de majoration applicable aux rentes viagères, à une part de la réserve constituée à cet effet.

Le remboursement des parts de l'associé sortant et la part de la réserve visée à l'alinéa précédent sont réduits à due concurrence de la contribution de l'associé aux pertes inscrites au bilan. Toutefois, les statuts peuvent prévoir, préalablement à cette réduction, l'imputation des pertes, en premier lieu sur la réserve mentionnée ci-avant, et en second lieu sur les réserves statutaires.

Article 19

En cas de dissolution et sous réserve des dispositions des lois spéciales, l'actif net subsistant après extinction du passif et remboursement du capital effectivement versé, (Loi n°92-643 du 13 juillet 1992, art. 13) "sous réserve de l'application des dispositions des articles 16 et 18" est dévolu, par décision de l'assemblée générale, soit à d'autres coopératives ou unions de coopératives, soit à des œuvres d'intérêt général ou professionnel.

TITRE II bis

(Loi n°85-703 du 12 juillet 1985, art. 1er)

UNION D'ÉCONOMIE SOCIALE

Article 19 bis

(Loi n°85-703 du 12 juillet 1985, art. 1er)

Les unions d'économie sociale régies par les dispositions de la présente loi sont des sociétés coopératives qui ont pour objet la gestion des intérêts communs de leurs associés et le développement de leurs activités.

Elles peuvent admettre comme associé toute personne physique ou morale. Toutefois, dans (Loi n°92-643 du 13 juillet 1992, art. 14-I) "ces unions, 65 p. 100 au moins des droits de vote doivent être détenus par des sociétés coopératives", des mutuelles régies par le code de la mutualité, (Loi n°92-643 du 13 juillet 1992, art. 14-II) "des organismes de mutualité agricole", des sociétés d'assurance à forme mutuelle, des sociétés d'assurance mutuelles et les unions de mutuelles régies par le code des assurances, des associations déclarées régies par la loi du 1er juillet 1901 ou par les dispositions applicables dans les départements du Bas-Rhin, du Haut-Rhin et de la Moselle, des unions ou fédérations de ces sociétés ou associations.

(Loi n°93-121 du 27 janvier 1993, art. 64) "Toutefois, les statuts peuvent admettre parmi les associés détenant 65 p. 100 des droits de vote des personnes morales à but non lucratif autres que celles visées à la deuxième phrase du deuxième alinéa.

"La moitié au moins des administrateurs ou des membres du conseil de surveillance doit être élue parmi les représentants des personnes morales visées à la deuxième phrase du deuxième alinéa ci-dessus."

Les statuts des unions d'économie sociale peuvent attribuer à chaque associé un nombre de voix au plus proportionnel à l'effectif de ses membres ou à l'importance des affaires qu'il traite avec l'union.

TITRE II ter

(Loi n° 2001-624 du 17 juillet 2001, art. 36)

LA SOCIÉTÉ COOPÉRATIVE D'INTÉRÊT COLLECTIF

Article 19 quinquies

Les sociétés coopératives d'intérêt collectif sont des sociétés anonymes ou des sociétés à responsabilité limitée à capital variable régies, sous réserve des dispositions de la présente loi, par le code de commerce.

Elles ont pour objet la production ou la fourniture de biens et de services d'intérêt collectif, qui présentent un caractère d'utilité sociale.

Article 19 sexies

Les tiers non sociétaires peuvent bénéficier des produits et services de la société coopérative d'intérêt collectif.

Article 19 septies

Peuvent être associés d'une société coopérative d'intérêt collectif :

1. Les salariés de la coopérative;
2. Les personnes qui bénéficient habituellement à titre gratuit ou onéreux des activités de la coopérative;
3. Toute personne physique souhaitant participer bénévolement à son activité;
4. Des collectivités publiques et leurs groupements;
5. Toute personne physique ou morale qui contribue par tout autre moyen à l'activité de la coopérative.

La société coopérative d'intérêt collectif comprend au moins trois des catégories d'associés mentionnées ci-dessus, parmi lesquelles figurent obligatoirement celles figurant aux 1 et 2.

Les statuts déterminent les conditions d'acquisition et de perte de la qualité d'associé ainsi que les conditions dans lesquelles les salariés pourront être tenus de demander leur admission en qualité d'associé.

Les collectivités territoriales et leurs groupements ne peuvent pas détenir ensemble plus de 20% du capital de chacune des sociétés coopératives d'intérêt collectif.

Article 19 octies

Chaque associé dispose d'une voix à l'assemblée générale ou, s'il y a lieu, dans le collège auquel il appartient.

Les statuts peuvent prévoir que les associés sont répartis en fonction de leur participation à l'activité de la coopérative ou de leur contribution à son développement, en trois ou plusieurs collèges.

Chaque collège dispose d'un nombre égal de voix à l'assemblée générale, à moins que les statuts n'en disposent autrement.

Dans ce cas, les statuts déterminent la répartition des associés dans chacun des collèges et le nombre de leurs délégués à l'assemblée générale, ainsi que le nombre de voix dont disposent ces délégués au sein de cette assemblée en fonction de l'effectif des associés ou de la qualité des engagements de chaque associé au sein de la coopérative, sans toutefois qu'un collège puisse détenir à lui seul plus de 50 % du total des droits de vote ou que sa part dans le total des droits de vote puisse être inférieure à 10 % de ce total et sans que, dans ces conditions, l'apport en capital constitue un critère de pondération.

Article 19 nonies

Les statuts déterminent la dotation annuelle à une réserve statutaire. Celle-ci ne peut être inférieure à 50 % des sommes disponibles après dotation aux réserves légales en application de l'article 16.

Le montant total de l'intérêt servi aux parts sociales ne peut excéder les sommes disponibles après les dotations prévues au premier alinéa du présent article.

Les subventions, encouragements et autres moyens financiers versés à la société par les collectivités publiques, leurs groupements et les associations ne sont pas pris en compte pour le calcul de l'intérêt versé aux parts sociales et, le cas échéant, des avantages ou intérêts servis en application des articles 11 et 11 bis.

L'article 15, les troisième et quatrième alinéas de l'article 16 et le deuxième alinéa de l'article 18 ne sont pas applicables.

Article 19 decies

Les collectivités territoriales peuvent accorder des subventions aux sociétés coopératives d'intérêt collectif en vue de participer à leur développement dans des conditions fixées par décret en Conseil d'Etat.

Article 19 undecies

Tout associé peut-être nommé en qualité de directeur ou de gérant, membre du conseil d'administration, du directoire ou du conseil de surveillance, sans perdre, le cas échéant, le bénéfice de son contrat de travail. Les dispositions des articles L. 225-22 et L 225-85 du code de commerce ne sont pas applicables aux sociétés coopératives d'intérêt collectif.

Article 19 duodecies

La société coopérative d'intérêt collectif fait procéder périodiquement à l'examen de sa situation financière et de sa gestion dans des conditions fixées par décret.

Article 19 terdecies

Les sociétés coopératives d'intérêt collectif doivent être agréées par décision administrative dans des conditions fixées par décret en Conseil d'Etat.

Article 19 quaterdecies

La décision régulièrement prise par toute société, quelle qu'en soit la forme, de modifier ses statuts pour les adapter aux dispositions du présent titre n'entraîne pas la création d'une personne morale nouvelle.

TITRE II quater <i>(Loi n° 87-416 du 17 juin 1987, art. 64-III)</i> CERTIFICATS COOPERATIFS D'INVESTISSEMENT
--

Article 19 sexdecies

(Loi n°87-416 du 17 juin 1987, art. 64-III)

Sauf disposition contraire des lois particulières à chaque catégorie de coopératives, l'assemblée générale extraordinaire des associés peut décider, sur le rapport du conseil d'administration ou du directoire, selon le cas, et sur celui des commissaires aux comptes ou, à défaut de commissaires aux comptes, dans les conditions prévues par l'alinéa 3 de l'article 53 de la loi n°84-46 du 24 janvier 1984 relative à l'activité et au contrôle des établissements de crédit, l'émission de certificats coopératifs d'investissement représentatifs de droits pécuniaires attachés à une part de capital. Ces certificats sont des valeurs mobilières sans droit de vote.

Article 19 septdecies

(Loi n°87-416 du 17 juin 1987, art. 64-III)

L'émission des certificats coopératifs d'investissement s'effectue par augmentation du capital atteint à la clôture de l'exercice précédant cette émission.

Les certificats coopératifs d'investissement ne peuvent représenter plus de la moitié du capital atteint à la clôture de l'exercice précédent.

Article 19 octodecies

(Loi n°87-416 du 17 juin 1987, art. 64-III)

Les titulaires des certificats coopératifs d'investissement peuvent obtenir communication des documents sociaux dans les mêmes conditions que les associés.

Toute décision modifiant les droits des titulaires des certificats coopératifs d'investissement n'est définitive qu'après approbation de ces titulaires réunis en assemblée spéciale dans des conditions fixées par décret.

Article 19 novodecies

(Loi n°87-416 du 17 juin 1987, art. 64-III)

Les certificats coopératifs d'investissement sont émis pour la durée de la société et sont librement négociables.

Article 19 vicies

(Loi n°87-416 du 17 juin 1987, art. 64-III)

En fonction des résultats de l'exercice, l'assemblée générale annuelle fixe la rémunération des certificats coopératifs d'investissement.

Article 19 unvicies

(Loi n°87-416 du 17 juin 1987, art. 64-III)

En cas de nouvelles émissions de certificats coopératifs d'investissement, les titulaires de certificats déjà émis bénéficient d'un droit de souscription préférentiel à titre irréductible qui peut être supprimé par l'assemblée spéciale prévue à l'article 19 octodecies.

Article 19 duovicies

(Loi n°87-416 du 17 juin 1987, art. 64-III)

Par dérogation à l'alinéa 3 de l'article 16 et à l'article 19 de la présente loi, les titulaires de certificats coopératifs d'investissement disposent d'un droit sur l'actif net dans la proportion du capital qu'ils représentent.

<p>TITRE II quinquies <i>(Loi n° 92-643 du 13 juillet 1992, art. 16)</i> CERTIFICATS COOPÉRATIFS D'ASSOCIÉS</p>

Article 19 tervicies

(Loi n°92-643 du 13 juillet 1992, art. 16)

Les statuts des établissements de crédit coopératifs ou mutualistes peuvent prévoir l'émission de certificats coopératifs d'associés émis pour la durée de la société et conférant à leurs titulaires un droit sur l'actif net dans la proportion du capital qu'ils représentent. Ces titres ne peuvent être détenus que par les associés et les sociétaires des coopératives associées.

Les dispositions du titre II *quater* s'appliquent à ces certificats coopératifs d'associés.

Ceux-ci ne peuvent être émis lorsque les statuts prévoient le recours aux dispositions des deux derniers alinéas de l'article 16.

Les certificats coopératifs d'investissement, les certificats coopératifs d'associés et les parts à intérêt prioritaire ne peuvent représenter ensemble plus de 50 p. 100 du capital.

PŘÍLOHA 3

Zákon č. 42/1992 Sb. družstva (extrakt)

Příloha 3: Zákon č. 42/1992 Sb. družstva (extrakt)

Družstvo

Díl I

Základní ustanovení

§ 221

(1) Družstvo je společenstvím neuzavřeného počtu osob založeným za účelem podnikání nebo zajišťování hospodářských, sociálních anebo jiných potřeb svých členů.

(2) Družstvo, které zajišťuje bytové potřeby svých členů, je družstvem bytovým.

(3) Firma družstva musí obsahovat označení "družstvo".

(4) Družstvo musí mít nejméně pět členů; to neplatí, jsou-li jeho členy alespoň dvě právnické osoby. Na trvání družstva nemá vliv přistoupení dalších členů nebo zánik členství dosavadních členů, splňuje-li družstvo podmínky předcházející věty.

§ 222

(1) Družstvo je právnickou osobou. Za porušení svých závazků odpovídá celým svým majetkem.

(2) Členové neručí za závazky družstva. Stanovy mohou určit, že členové družstva nebo někteří z nich mají na základě rozhodnutí členské schůze vůči družstvu do určité výše uhrazovací povinnosti přesahující členský vklad na krytí ztrát družstva. Uhrazovací povinnost člena nemůže však přesáhnout trojnásobek členského vkladu.

§ 223

(1) Základní kapitál družstva tvoří souhrn členských vkladů, k jejichž splacení se zavázali členové družstva.

(2) Stanovy určují výši základního kapitálu družstva, který se zapisuje do obchodního rejstříku (zapisovaný základní kapitál). Zapisovaný základní kapitál musí činit nejméně 50 000 Kč.

(3) Podmínkou vzniku členství je splacení členského vkladu určeného stanovami (základní členský vklad) anebo ve stanovách určené části základního členského vkladu (vstupní vklad).

(4) Členové družstva se mohou zavázat, pokud to stanovы připouštějí, k dalšímu členskému vkladu a k další majetkové účasti na podnikání družstva za podmínek určených stanovami.

(5) Nepeněžitě vklady se ocení způsobem určeným stanovami nebo při založení družstva dohodnutým všemi členy.

(6) Člen je povinen splatit členský vklad přesahující vstupní vklad do tří let, neurčí-li stanovы lhůtu kratší. Stanovy mohou určit, že členové jsou povinni, vyžaduje-li to ztráta družstva, splatit na základě rozhodnutí členské schůze nesplacenou část členského vkladu ještě před dobou její splatnosti.

§ 224

Založení družstva

(1) Pro založení družstva se vyžaduje konání ustavující schůze družstva.

(2) Ustavující schůze družstva:

a) určuje zapisovaný základní kapitál,

b) schvaluje stanovы,

c) volí představenstvo a kontrolní komisi.

(3) Na ustavující schůzi družstva jsou oprávněny hlasovat osoby, které podaly přihlášku do družstva. Před rozhodováním o věcech uvedených v odstavci 2 zvolí ustavující členská schůze svého předsedajícího. Do jeho zvolení řídí schůzi svolavatel.

(4) Ustavující schůze družstva volí a přijímá usnesení většinou přítomných. Uchazeč o členství může vzít svou přihlášku zpět ihned po hlasování o stanovách, jestliže hlasoval proti jejich přijetí.

(5) Ustavující schůze družstva vede k jeho založení, jestliže se na ní uchazeči o členství zavázali k členským vkladům dosahujícím stanovené částky zapisovaného základního kapitálu. Základní členský nebo vstupní vklad musí být splacen do 15 dnů od konání ustavující schůze družstva určenému členu představenstva způsobem stanoveným členskou schůzí.

(6) Průběh ustavující schůze družstva se osvědčuje notářským zápisem, jehož přílohou je seznam členů a výše jednotlivých členských vkladů, k nimž se na ustavující schůzi zavázali. O rozhodnutí ustavující schůze o schválení stanov se pořídí notářský zápis, který musí obsahovat též schválený text stanov.

§ 225

(1) Družstvo vzniká dnem zápisu do obchodního rejstříku. Před podáním návrhu na tento zápis musí být splacena alespoň polovina zapisovaného základního kapitálu.

(2) Návrh na zápis je povinnou podat představenstvo. Návrh na zápis podepisují všichni členové představenstva.

(3) K návrhu na zápis se přikládá:

- a) stejnopis notářského zápisu o ustavující schůzi družstva a stejnopis notářského zápisu o rozhodnutí ustavující schůze družstva o schválení stanov,
- b) stanovy družstva,
- c) doklad o splacení stanovené části zapisovaného základního kapitálu.

§ 226

(1) Stanovy družstva musí obsahovat:

- a) firmu a sídlo družstva,
- b) předmět podnikání (činnosti),
- c) vznik a zánik členství, práva a povinnosti členů k družstvu a družstva k členům,
- d) výši základního členského vkladu, popřípadě i výši vstupního vkladu, způsob splácení členských vkladů a vypořádání členského podílu při zániku členství,
- e) orgány družstva a počet jejich členů, délku jejich funkčního období, způsob ustavování, působnost a způsob jejich svolávání a jednání,
- f) způsob použití zisku a úhrady případné ztráty,
- g) tvorbu a použití nedělitelného fondu,
- h) další ustanovení, vyplývá-li to z tohoto zákona.

(2) Je-li podle stanov podmínkou členství též pracovní vztah člena k družstvu, mohou stanovy obsahovat úpravu tohoto vztahu. Tato úprava nesmí odporovat pracovněprávním předpisům, ledaže úprava je pro člena výhodnější. Není-li zvláštní úprava ve stanovách, platí pracovněprávní předpisy.

(3) O změně stanov rozhoduje členská schůze. Představenstvo družstva je povinno do 30 dnů od schválení změny stanov uvědomit o tom rejstříkový soud. Ustanovení § 173 odst. 4 se použije obdobně.

Díl II

Vznik a zánik členství

§ 227

(1) Členy družstva mohou být osoby fyzické i právnické. Je-li podle stanov členství podmíněno pracovním vztahem k družstvu, může se členem stát fyzická osoba, která skončila povinnou školní docházkou a dosáhla 15 let svého věku.

(2) Po splnění podmínek vyplývajících ze zákona a stanov vzniká členství:

- a) při založení družstva dnem vzniku družstva,
- b) za trvání družstva přijetím za člena na základě písemné členské přihlášky,
- c) převodem členství, nebo
- d) jiným způsobem stanoveným zákonem.

(3) Je-li podle stanov podmínkou členství pracovní vztah člena k družstvu a nevyplývá-li ze stanov něco jiného, vzniká členství dnem, který byl sjednán jako den vzniku pracovního vztahu, a zaniká dnem zániku pracovního vztahu člena k družstvu.

(4) Členství nevzniká před zaplacením vstupního vkladu.

(5) Podrobnější úpravu členství, jeho vzniku a zániku upravují stanovy.

§ 228

Družstvo vede seznam všech svých členů. Do seznamu se zapisuje kromě firmy nebo názvu a sídla právnické osoby nebo jména a bydliště fyzické osoby jako člena i výše jejího členského vkladu a výše, v níž byl splacen. Do seznamu se bez zbytečného odkladu vyznačí všechny změny evidovaných skutečností. Představenstvo umožní každému, kdo osvědčí právní zájem, aby do seznamu nahlédl. Člen družstva má právo do seznamu nahlížet a žádat vydání potvrzení o svém členství a obsahu jeho zápisu v seznamu.

§ 229

(1) Členská práva a povinnosti může člen převést na jiného člena družstva, pokud to stanovy nevyklučují. Dohoda o převodu členských práv a povinností na jinou osobu podléhá souhlasu představenstva. Stanovy mohou určit důvody, které převod vylučují. Proti zamítavému rozhodnutí se může člen odvolat k členské schůzi. Rozhodnutím představenstva nebo členské schůze o schválení dohody o převodu členských práv a povinností se stává nabyvatel členských práv a povinností členem družstva v rozsahu práv a povinností převádějího člena.

(2) Stanovy mohou určit případy, kdy představenstvo nesmí odmítnout souhlas s převodem členských práv a povinností nebo se nevyžaduje souhlas představenstva.

§ 230

Převod práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu na základě dohody nepodléhá souhlasu orgánů družstva. Členská práva a povinnosti spojená s členstvím přecházejí na nabyvatele ve vztahu k družstvu předložením smlouvy o převodu členství příslušnému družstvu nebo pozdějším dnem uvedeným v této smlouvě. Tytéž účinky jako předložení smlouvy o převodu členství nastávají, jakmile příslušné družstvo obdrží písemné oznámení dosavadního člena o převodu členství a písemný souhlas nabyvatele členství.

§ 231

(1) Členství zaniká písemnou dohodou, vystoupením, vyloučením, prohlášením konkursu na majetek člena, zamítnutím návrhu na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku člena, pravomocným nařízením výkonu rozhodnutí postižením členských práv a povinností, vydáním exekučního příkazu k postižení členských práv a povinností po právní moci usnesení o nařízení exekuce nebo zánikem družstva.

(2) Jestliže byl zrušen konkurs na majetek člena z jiných důvodů než po splnění rozvrhového usnesení nebo pro nedostatek majetku, 1) jeho členství se obnovuje; jestliže již družstvo vyplatilo jeho vypořádací podíl, musí jej do 2 měsíců od zrušení konkursu družstvu nahradit. To platí obdobně i v případě, že byl pravomocně zastaven výkon rozhodnutí postižením členských práv a povinností člena v družstvu nebo pravomocně zastavena exekuce podle zvláštního právního předpisu.

(3) Vystoupením zaniká členství v době určené stanovami, nejdéle však uplynutím šesti měsíců ode dne, kdy člen písemně oznámil vystoupení představenstvu družstva.

(4) Člen může být vyloučen, jestliže opětovně a přes výstrahu porušuje členské povinnosti, nebo z jiných důležitých důvodů uvedených ve stanovách. Fyzická osoba může být vyloučena také, byla-li pravomocně odsouzena pro úmyslný trestný čin, který spáchala proti družstvu nebo členu družstva. O vyloučení, které musí být členu písemně oznámeno, rozhoduje, pokud stanovy neurčí jinak, představenstvo. Proti rozhodnutí o vyloučení má právo podat člen odvolání k členské schůzi. Není-li právo na odvolání uplatněno do tří měsíců ode dne, kdy se člen dověděl nebo mohl dovědět o rozhodnutí o vyloučení, zaniká.

(5) Soud na návrh člena, jehož se rozhodnutí týká, prohlásí rozhodnutí členské schůze o vyloučení za neplatné, je-li v rozporu s právními předpisy nebo stanovami. Není-li právo na podání návrhu uplatněno do 3 měsíců ode dne konání členské schůze, která vyloučení potvrdila, nebo jestliže nebyla řádně svolána, ode dne, kdy se člen mohl dovědět o konání členské schůze, která vyloučení potvrdila, nejpozději ale do jednoho roku od jejího konání, zaniká.

(6) Jestliže je důvodem návrhu podle odstavce 5, že tvrzené rozhodnutí členská schůze nepřijala proto, že o něm nehlasovala, anebo že obsah tvrzeného rozhodnutí neodpovídá rozhodnutí, které členská schůze přijala, lze podat návrh do 3 měsíců ode dne, kdy se člen o tvrzeném rozhodnutí dozvěděl, nejdéle však do jednoho roku ode dne konání nebo tvrzeného konání členské schůze.

§ 232

(1) Členství fyzické osoby zaniká smrtí. Dědic členských práv a povinností zůstavitele může požádat družstvo o členství. Zákon nebo stanovy mohou určit, kdy představenstvo nesmí dědicovo členství odmítnout nebo kdy se nevyžaduje souhlas představenstva s nabytím členských práv a povinností dědicem.

(2) Souhlas představenstva se nevyžaduje, jestliže dědic nabyl práva a povinnosti spojené s členstvím v bytovém družstvu.

(3) Dědic, který se nestal členem, má nárok na vypořádací podíl člena, jehož členství zaniklo.

(4) Členství právnické osoby v družstvu zaniká jejím vstupem do likvidace nebo prohlášením konkursu, popřípadě jejím zánikem. Má-li právnická osoba právního nástupce, vstupuje nástupce do všech dosavadních jejích členských práv a povinností.

§ 233

(1) Při zániku členství za trvání družstva má dosavadní člen nárok na vypořádací podíl.

(2) Vypořádací podíl se určí poměrem splaceného členského vkladu dosavadního člena násobeného počtem ukončených roků jeho členství k souhrnu splacených členských vkladů všech členů násobených ukončenými roky jejich členství.

(3) Pro určení vypořádacího podílu je rozhodný stav vlastního kapitálu družstva podle účetní závěrky za rok, v němž členství zaniklo. Při určování výše vypořádacího podílu se nepřihlíží ke kapitálu, jenž je v nedělitelném fondu, a jestliže to vyplývá ze stanov, i v jiných zajišťovacích fondech. Rovněž se nepřihlíží k vkladům členů s kratším než ročním členstvím přede dnem, k němuž se řádná účetní závěrka sestavuje.

(4) Nárok na vypořádací podíl je splatný uplynutím tří měsíců od schválení účetní závěrky za rok, v němž členství zaniklo. Nárok na podíl na zisku vzniká jen za období trvání členství.

(5) Ustanovení odstavců 2 až 4 se použijí, jen pokud stanovy neurčují jinak.

§ 234

(1) Vypořádací podíl se uhrazuje v penězích. Stanovy mohou určit, že v případech, kdy členský vklad spočíval zcela nebo zčásti v převodu vlastnického práva k nemovitosti na družstvo, může člen žádat vypořádání vrácením této nemovitosti, a to v hodnotě, která je evidována v majetku družstva v době zániku jeho členství. Je-li výše vypořádacího podílu menší, než činí hodnota vrácené nemovitosti, je nabývající člen povinen uhradit družstvu rozdíl v penězích. Stanovy mohou určit, že obdobně se postupuje i v případě, kdy spočíval členský vklad v poskytnutí jiného věcného plnění. Družstvo odpovídá členovi, jestliže nakládá s majetkem družstva způsobem, jenž by toto vrácení znemožňoval.

(2) Nárok podle odstavce 1 na vrácení zemědělské půdy vložené do družstva má člen i v případě, že tento nárok stanovy neurčují.

§ 235
Nedělitelný fond

(1) Družstvo je povinno při svém vzniku zřídit nedělitelný fond, nejméně ve výši 10 % zapisovaného základního kapitálu. Tento fond družstvo doplňuje, nejméně o 10 % ročního čistého zisku, a to až do doby, než výše nedělitelného fondu dosáhne částky rovnající se polovině zapisovaného základního kapitálu družstva. Stanovy mohou určit, že se vytváří vyšší nedělitelný fond nebo další zajišťovací fondy.

(2) Nedělitelný fond se nesmí použít za trvání družstva k rozdělení mezi členy.

§ 236
Rozdělení zisku

(1) Na určení zisku, který se má rozdělit mezi členy, se usnáší členská schůze při projednání řádné účetní závěrky.

(2) Nevyplývá-li ze stanov něco jiného, určí se podíl člena na zisku určeném k rozdělení mezi členy poměrem výše jeho splaceného vkladu k splaceným vkladům všech členů; u členů, jejichž členství v rozhodném roce trvalo jen část roku, se tento podíl poměrně krátí.

(3) Stanovy družstva nebo usnesení členské schůze, přípouštějí-li to stanovy, mohou určit jiný způsob vymezení podílu člena na zisku, který se má rozdělit mezi členy.

Díl III
Orgány družstva

§ 237

Orgány družstva jsou:

- a) členská schůze,
- b) představenstvo,
- c) kontrolní komise,
- d) další orgány družstva podle stanov.

§ 238

(1) Do orgánů družstva mohou být voleni jen členové družstva starší 18 let a zástupci právnických osob, které jsou členy družstva.

(2) Je-li členem družstva právnická osoba, je povinna zmocnit fyzickou osobu jednat za ni v orgánu družstva.

(3) Pokud tento zákon nestanoví jinak, vyžaduje se pro platnost usnesení členské schůze, představenstva a kontrolní komise jejich řádné svolání, přítomnost nadpoloviční většiny členů a souhlas většiny hlasů přítomných členů. Tento zákon nebo stanovy určují, pro která usnesení je třeba souhlasu kvalifikované většiny.

Členská schůze

§ 239

(1) Nejvyšším orgánem družstva je schůze členů družstva (dále jen "členská schůze").

(2) Členská schůze se schází ve lhůtách určených stanovami, nejméně jednou za rok. Svolání členské schůze musí být členům oznámeno způsobem určeným stanovami. Na žádost jedné třetiny členů družstva nebo kontrolní komise, popřípadě 3 delegátů zařadí představenstvo jimi určenou záležitost na pořad jednání členské schůze. Ustanovení § 182 odst. 1 písm. a) se použije přiměřeně.

(3) Členská schůze musí být svolána, požádá-li o to písemně alespoň jedna třetina všech členů družstva, kontrolní komise, jakož i v dalších případech, určí-li tak stanovy. Jestliže představenstvo nesvolá členskou schůzi tak, aby se konala do 40 dnů od doručení žádosti, je osoba písemně pověřená osobami nebo orgánem, který požadoval svolání členské schůze, oprávněna svolat členskou schůzi sama. Členové představenstva jsou společně a nerozdílně povinni vydat této osobě na její žádost seznam členů, popřípadě delegátů družstva.

(4) Do působnosti členské schůze patří:

- a) měnit stanovy,
- b) volit a odvolávat členy představenstva a kontrolní komise,
- c) schvalovat řádnou účetní závěrku,
- d) rozhodovat o rozdělení a užití zisku, popřípadě způsobu úhrady ztráty,
- e) rozhodovat o zvýšení nebo snížení zapisovaného základního kapitálu,
- f) rozhodovat o základních otázkách koncepce rozvoje družstva,
- g) rozhodnutí o splnutí, sloučení, rozdělení a o jiném zrušení družstva nebo o změně právní formy,
- h) rozhodovat o prodeji nebo nájmu podniku a o jiných významných majetkových dispozicích,

i) rozhodovat o prodeji nebo jiných majetkových dispozicích s nemovitostmi, ve kterých jsou byty, nebo s byty; takové rozhodnutí může členská schůze přijmout jen po předchozím písemném souhlasu většiny členů bytového družstva, kteří jsou nájemci v nemovitosti, které se rozhodování týká; to neplatí, jestliže družstvu vznikla povinnost převést byt nebo nebytový prostor do vlastnictví člena, který je nájemcem.

(5) Členská schůze rozhoduje o dalších záležitostech týkajících se družstva a jeho činnosti, pokud tak stanoví tento zákon, stanovy, popřípadě pokud si rozhodování o některé věci vyhradila.

(6) Stanovy družstva mohou určit, že členské schůze budou konány formou dílčích schůzí. Při rozhodování se sčítají hlasy odevzdané na všech dílčích členských schůzích. Dílčí členské schůze nemohou rozhodovat o zániku družstva a v dalších případech, určují-li tak stanovy.

(7) Není-li s ohledem na rozsah družstva dobře možné svolávat členskou schůzi, mohou stanovy určit, že v rozsahu jimi stanoveném plní působnost členské schůze shromáždění delegátů. Každý z delegátů se volí stejným počtem hlasů. Stanovy mohou určit odchylky, pokud jsou nutné vzhledem k organizačnímu uspořádání družstva.

(8) Není-li členská schůze schopna se usnášet, svolá představenstvo náhradní členskou schůzi tak, aby se konala do 3 týdnů ode dne, kdy se měla konat členská schůze původně svolaná. Náhradní členská schůze musí být svolána novou pozvánkou s nezměněným pořadím jednání. Pozvánka musí být odeslána nejpozději do 15 dnů ode dne, na který byla svolána původní členská schůze, nejpozději však 10 dnů před konáním náhradní členské schůze. Náhradní členská schůze je schopna se usnášet bez ohledu na ustanovení § 238 odst. 3. Obdobně se postupuje, byla-li členská schůze konána formou dílčích členských schůzí a schůzí shromáždění delegátů.

§ 240

(1) Při hlasování má každý člen jeden hlas, pokud stanovy neurčí jinak. V případě hlasování o věcech uvedených v § 239 odst. 4 písm. a), g) a h) má každý člen pouze jeden hlas.

(2) Člen družstva může písemně zmocnit jiného člena družstva nebo jinou osobu, aby jej na členské schůzi zastupovala.

§ 241

(1) O každé členské schůzi se pořizuje zápis, který musí obsahovat:

- a) datum a místo konání schůze,
- b) přijatá usnesení,
- c) výsledky hlasování,
- d) nepřijaté námítky členů, kteří požádali o jejich zaprotokolování.

(2) Přílohu zápisu tvoří seznam účastníků schůze, pozvánka na ni a podklady, které byly předloženy k projednávaným bodům.

(3) Každý člen má právo vyžádat si zápis a jeho přílohy k nahlédnutí.

(4) O rozhodnutí členské schůze, jímž se mění stanovy družstva, musí být pořízen notářský zápis, který musí obsahovat též schválený text změny stanov.

§ 242

(1) Na návrh člena vysloví soud neplatnost usnesení členské schůze, pokud usnesení je v rozporu s právními předpisy nebo stanovami družstva. Návrh soudu může člen podat, požádal-li o zaprotokolování námítky na členské schůzi, která usnesení přijala, nebo jestliže námítku oznámil představenstvu do jednoho měsíce od konání této schůze, a nebyla-li svolána řádně do jednoho měsíce ode dne, kdy se o jejím konání dověděl, nejdéle však do jednoho roku od konání členské schůze. Návrh soudu lze podat jen do jednoho měsíce ode dne, kdy člen požádal o zaprotokolování námítky, nebo od oznámení námítky představenstvu.

(2) Jestliže je důvodem návrhu podle odstavce 1, že tvrzené rozhodnutí členská schůze nepřijala proto, že o něm nehlasovala, anebo, že obsah tvrzeného rozhodnutí neodpovídá rozhodnutí, které členská schůze přijala, lze podat žalobu do jednoho měsíce ode dne, kdy se člen o tvrzeném rozhodnutí dozvěděl, nejdéle však do jednoho roku ode dne konání nebo tvrzeného konání členské schůze. V ostatním se použijí ustanovení § 131 obdobně.

§ 243

Představenstvo

(1) Představenstvo řídí činnost družstva a rozhoduje o všech záležitostech družstva, které nejsou tímto zákonem nebo stanovami vyhrazeny jinému orgánu.

(2) Představenstvo je statutárním orgánem družstva.

(3) Představenstvo plní usnesení členské schůze a odpovídá jí za svou činnost. Nevyplyvá-li ze stanov něco jiného, za představenstvo jedná na venek předseda nebo místopředseda. Je-li však pro právní úkon, který činí představenstvo, předepsána písemná forma, je třeba podpisu alespoň dvou členů představenstva.

(4) Představenstvo se schází podle potřeby. Musí se sejít do 10 dnů od doručení podnětu kontrolní komise, jestliže na její výzvu nedošlo k nápravě nedostatků.

(5) Představenstvo volí ze svých členů předsedu družstva (představenstva), popřípadě místopředsedu, pokud stanovy neurčí, že jsou voleni členskou schůzí. Místopředseda zastupuje předsedu v době jeho nepřítomnosti. Zastupováním mohou být pověřeni i další členové představenstva v určitém pořadí stanoveném představenstvem.

(6) Předseda družstva organizuje a řídí jednání představenstva. Určují-li tak stanovy, organizuje a řídí i běžnou činnost družstva.

(7) Stanovy mohou určit, že běžnou činnost družstva organizuje a řídí ředitel jmenovaný a odvolávaný představenstvem.

(8) Pro členy představenstva, popřípadě členy jiných orgánů podílejících se na řízení platí obdobně § 193 odst. 2, § 194 odst. 2 věta první až pátá a § 194 odst. 4 až 7.

§ 243a

(1) Každý člen je oprávněn podat jménem družstva žalobu proti členovi představenstva nebo proti členovi jiného orgánu podílejícího se na řízení družstva nebo jeho organizační jednotky o náhradu škody, kterou družstvu způsobil. Jiná osoba než člen družstva, který žalobu podal, nebo osoba jím zmocněná nemůže v řízení činit úkony jménem družstva či za družstvo.

(2) Ustanovení odstavce 1 se nepoužije, vymáhá-li náhradu škody představenstvo.

§ 244

Kontrolní komise

(1) Kontrolní komise je oprávněna kontrolovat veškerou činnost družstva a projednává stížnosti jeho členů. Odpovídá pouze členské schůzi a je nezávislá na ostatních orgánech družstva. Kontrolní komise má nejméně tři členy.

(2) Kontrolní komise se vyjadřuje k řádné účetní závěrce a návrhu na rozdělení zisku nebo úhrady ztráty družstva.

(3) Na zjištěné nedostatky upozorňuje kontrolní komise představenstvo a vyžaduje zjednání nápravy.

(4) Kontrolní komise se schází podle potřeby, nejméně jednou za tři měsíce.

(5) Kontrolní komise volí ze svých členů předsedu, popřípadě místopředsedu, pokud stanovy neurčují, že jsou voleni členskou schůzí.

(6) Kontrolní komise je oprávněna vyžadovat si u představenstva jakékoliv informace o hospodaření družstva. Představenstvo je povinno bez zbytečného odkladu oznámit kontrolní komisi všechny skutečnosti, které mohou mít závažné důsledky v hospodaření nebo postavení družstva a jeho členů. Totéž platí i ve vztahu k řediteli.

(7) K jednotlivým úkonům může kontrolní komise pověřit jednoho nebo více členů, kteří v této věci mají oprávnění žádat informace v rozsahu oprávnění kontrolní komise.

(8) Pro členy kontrolní komise platí § 243 odst. 8.

§ 245

Orgány malého družstva

(1) V družstvu, jež má méně než padesát členů, mohou stanovy určit, že působnost představenstva a kontrolní komise plní členská schůze.

(2) Statutárním orgánem je předseda, popřípadě další člen pověřený členskou schůzí.

(3) V družstvech s členstvím právnických osob, která mají méně než pět členů, určí způsob rozhodování a statutární orgán stanovy.

Společná ustanovení o členství v orgánech družstva

§ 246

(1) Funkční období členů orgánů družstva určují stanovy, nesmí však přesáhnout pět let.

(2) Členové prvních orgánů po založení družstva mohou být voleni jen na období nejvýše tří let.

(3) Neurčí-li stanovy jinak, mohou být členové orgánů družstva voleni opětovně.

(4) Zástupci právnických osob, kteří jsou členy orgánů družstva, mají stejnou odpovědnost, jako by byli členy těchto orgánů osobně. Za jejich závazky z této odpovědnosti ručí právnická osoba, která je zmocnila.

§ 247

(1) Funkce člena představenstva a člena kontrolní komise jsou vzájemně neslučitelné.

(2) Stanovy mohou určit další případy neslučitelnosti funkcí nebo okolností, pro které člen družstva nemůže být členem některého voleného orgánu družstva.

§ 248

(1) Člen družstva, který je do své funkce zvolen, může z funkce odstoupit, je však povinen oznámit to orgánu, jehož je členem. Jeho funkce končí dnem, kdy odstoupení projednal orgán oprávněný k tomu podle stanov. Neurčí-li stanovy jinak, projedná odstoupení orgán, který ho zvolil. Příslušný orgán musí projednat odstoupení na svém nejbližším zasedání poté, kdy se o odstoupení dověděl, nejdéle však do tří měsíců. Po marném uplynutí této lhůty se odstoupení pokládá za projednané.

(2) Určí-li stanovy, že se volí náhradníci členů orgánů družstva, nastupuje namísto odstoupivšího člena dnem účinnosti odstoupení náhradník podle stanoveného pořadí.

(3) Není-li náhradník zvolen, může orgán povolat zastupujícího člena až do doby, kdy může být provedena řádná volba nového člena. Zastupující člen má práva a povinnosti řádného člena.

(4) Ustanovení odstavců 2 a 3 platí i v případě, že členství v orgánu zanikne smrtí.

§ 249 Zákaz konkurence

Členové představenstva a kontrolní komise družstva, prokuristé a ředitel nesmějí být podnikateli ani členy statutárních a dozorčích orgánů právnických osob s obdobným předmětem činnosti. Stanovy mohou upravit rozsah zákazu konkurence jinak.

§ 250 Hlasování v představenstvu a kontrolní komisi

(1) Každému členu představenstva a kontrolní komise družstva náleží jeden hlas. Hlasuje se veřejně, neurčí-li stanovy, že o určitých otázkách se hlasuje tajně. Na tajném hlasování se může v jednotlivých případech usnést jednající orgán.

(2) Připouští-li tak stanovy, lze usnesení přijmout hlasováním uskutečněným písemně nebo pomocí prostředků sdělovací techniky, jestliže s tímto způsobem hlasování projeví souhlas všichni členové orgánu. Pro tento případ se hlasující pokládají za přítomné (§ 238 odst. 3).

§ 251

Nároky družstva z odpovědnosti členů orgánů družstva za škodu uplatňuje představenstvo. Vůči členům představenstva uplatňuje nároky družstva kontrolní komise prostřednictvím jí určeného člena.

Díl IV Řádná účetní závěrka a výroční zpráva o hospodaření

§ 252

- (1) Družstvo je povinno sestavit za každý rok účetní závěrku.
- (2) Spolu s řádnou účetní závěrkou navrhne představenstvo i způsob rozdělení a užití zisku, popřípadě způsob úhrady ztrát.
- (3) Členové družstva si mohou vyžádat řádnou účetní závěrku a návrh na rozdělení zisku a úhrady ztrát k nahlédnutí.

§ 253

Určí-li tak stanovy nebo zvláštní právní předpis 4a), zabezpečí představenstvo vypracování výroční zprávy o hospodaření družstva, která obsahuje přehled obchodní činnosti v uplynulém roce a předpoklady jeho dalšího podnikání, jakož i další skutečnosti určené stanovami. Výroční zprávu předkládá představenstvo spolu s řádnou účetní závěrkou k projednání členské schůzi.

Díl V Zrušení, likvidace a změna právní formy družstva

§ 254

- (1) Družstvo zaniká výmazem z obchodního rejstříku.
- (2) Družstvo se zrušuje:
- usnesením členské schůze,
 - zrušením konkursu po splnění rozvrhového usnesení nebo zrušením konkursu z důvodu, že majetek úpadce nepostačuje k úhradě nákladů konkursu, anebo zamítnutím návrhu na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku,
 - rozhodnutím soudu,
 - uplynutím doby, na kterou bylo družstvo zřízeno,
 - dosažením účelu, k němuž bylo družstvo zřízeno.

(3) O rozhodnutí členské schůze o zrušení musí být pořízen notářský zápis.

(4) Družstvo může změnit právní formu na obchodní společnost. Při změně právní formy nezaniká právnická osoba. Na změnu právní formy družstva se použijí přiměřeně ustanovení o změně právní formy obchodní společnosti. Člen družstva, který se změnou právní formy nesouhlasil, má právo na vypořádání, jestliže se účastnil členské schůze, pro změnu právní formy nehlasoval a po změně právní formy nevykonával práva společníka. Ustanovení § 220u odst. 3 se použije přiměřeně, a to i při změně právní formy na veřejnou obchodní společnost nebo komanditní společnost.

§ 255

(1) Usnesení členské schůze o sloučení, splynutí nebo rozdělení družstva musí obsahovat určení právního nástupce a vymezení jmění, které na něj přechází. Při rozdělení družstva členská schůze určí, jak se jmění družstva a jeho členové rozdělí. Při tomto určení se vezme zřetel na oprávněné zájmy jednotlivých členů.

(2) Člen, který nesouhlasí s převodem svých členských práv a povinností na právního nástupce družstva, může z družstva vystoupit ke dni, kdy k tomuto převodu má dojít, jestliže to oznámí představenstvu do jednoho týdne po usnesení členské

schůze. Nárok na vypořádací podíl podle § 233 je povinen uhradit členu, který z družstva vystoupil, právní nástupce družstva do jednoho měsíce ode dne, kdy na něj přešlo jmění družstva.

§ 256

(1) Při splynutí družstev přechází jmění a členství na nově vzniklé družstvo dnem, ke kterému bylo nově vzniklé družstvo zapsáno do obchodního rejstříku.

(2) Při sloučení družstva s jiným družstvem jmění slučovaného družstva a členství přecházejí na přejímající družstvo ke dni výmazu slučovaného družstva z obchodního rejstříku.

(3) Při rozdělení družstva přechází jmění družstva a členství na družstva vzniklá rozdělením ke dni, kdy tato družstva byla zapsána do obchodního rejstříku. Ustanovení § 220x platí obdobně.

(4) V obchodním rejstříku se provede výmaz zanikajícího družstva a zápis družstva vzniklého splynutím nebo družstev vzniklých rozdělením k témuž dni. Výmaz družstva zaniklého sloučením a zápis změny u družstva, s nímž bylo sloučeno, se provede rovněž k témuž dni.

(5) Pokud z rozhodnutí členské schůze nevyplývá něco jiného, účastní se člen družstva na podnikání nástupnického družstva členským vkladem ve výši, jež by odpovídala jeho nároku na likvidačním zůstatku v případě, že by družstvo likvidovalo.

§ 257

(1) Soud může na návrh státního orgánu, orgánu nebo člena družstva nebo osoby, která osvědčí právní zájem, rozhodnout o zrušení družstva a jeho likvidaci, jestliže:

a) počet členů družstva klesl pod počet stanovený v § 221 odst. 4,

b) souhrn členských vkladů klesl pod částku stanovenou v § 223 odst. 2,

c) uplynuly dva roky ode dne, kdy skončilo funkční období orgánů družstva a nebyly zvoleny nové orgány, nebo byla porušena povinnost svolat členskou schůzi, anebo družstvo po dobu delší než dva roky neprovozuje žádnou činnost,

d) družstvo porušilo povinnost vytvářet nedělitelný fond,

e) družstvo porušuje ustanovení § 56 odst. 3,

f) založením, splynutím nebo sloučením družstva byl porušen zákon.

(2) Soud stanoví před rozhodnutím o zrušení družstva lhůtu k odstranění důvodu, pro který bylo zrušení navrženo, jestliže je jeho odstranění možné.

§ 258

(1) Členská schůze může rozhodnout, že družstvo zřízené na dobu určitou bude v činnosti pokračovat i po skončení této doby.

(2) Toto rozhodnutí musí však být učiněno dříve, než bylo započato s rozdělením likvidačního zůstatku.

§ 259

(1) Nestanoví-li zákon jinak, vstupuje zrušené družstvo do likvidace. Likvidátoři jsou jmenováni způsobem uvedeným ve stanovách družstva, jinak je jmenuje členská schůze.

(2) Likvidátoři jsou povinni vypracovat před rozdělením likvidačního zůstatku návrh na jeho rozdělení, který projednává členská schůze. Návrh na rozdělení musí být na požádání předložen každému členu družstva.

(3) Likvidační zůstatek se rozdělí mezi členy způsobem určeným ve stanovách. Neurčí-li stanovy jinak, vyplatí se členům splacená část jejich členského vkladu. Zbytek likvidačního zůstatku se rozdělí mezi členy, jejichž členství ke dni zrušení družstva trvalo alespoň jeden rok. Neurčí-li stanovy jinak, rozdělí se zbytek likvidačního zůstatku mezi tyto členy podle rozsahu, v jakém se podílejí na základním kapitálu družstva. Na vrácení nepeněžitých vkladů se použije přiměřeně ustanovení § 234 odst. 1.

(4) Každý člen družstva nebo jiná oprávněná osoba může do tří měsíců ode dne konání členské schůze navrhnout, aby soud prohlásil usnesení členské schůze o rozdělení likvidačního zůstatku za neplatné pro rozpor s právními předpisy nebo stanovami. Vyhoví-li soud návrhu, rozhodne zároveň o rozdělení likvidačního zůstatku. Do uplynutí lhůty tří měsíců anebo do pravomocného rozhodnutí soudu nesmí být likvidační zůstatek rozdělen.

§ 260

Použití předpisů o obchodních společnostech

Nestanoví-li se v této hlavě jinak, použijí se na družstvo přiměřeně ustanovení hlavy I díl I (§ 56 až 75b) této části zákona.

PŘÍLOHA 4

Sociální družstvo – návrh do obchodního zákoníku (rozpracovaná verze)